

Hoofstuk 1

WETENSKAPLIKE POSISIONERING EN NAVORSINGSPROSES

1. 'N EERSTE VERHAAL

My eie reis as vroulike teologiese student, proponent en predikant in die Nederduitse Gereformeerde Kerk (hierna: NG Kerk) het sekere vrae oor die posisie van vroue in die kerk by my wakker gemaak en my nie net nuuskierig nie, maar ook sensitief gemaak vir die verhale van 'n gemarginaliseerde stem (en ander gemarginaliseerde stemme) in die NG Kerk en breër samelewing.

Ek het my teologiese studies in 1986, aan die Universiteit van die Oranje-Vrystaat (nou: UVS), begin met 'n soort kinderlike geloof dat die kerk vinnig haar deure vir vroue sou oopmaak om as volwaardige predikante in die amp te kan staan. Alhoewel my familie aanvanklik baie skepties oor my beroepskeuse was, het dit my nie gekeer om tog vir teologie in plaas van argitektuur te registreer nie. As sewentienjarige meisie het ek gedink dat die toe deur my net sou verhoed om my hande uit te steek met die uitspraak van die seën! Hoe absurd die voorreg om die seën te mag uitspreek later teen 'n bekende vroueteoloog gebruik sou word, het ek nie kon droom nie¹. Oor die bediening van die Doop en Nagmaal het ek nie eers gedink nie.

Ek het die skeptisisme en opmerkings oor 'n vrou in die teologiese wêreld as die persoonlike opinies van die betrokke individue geïnterpreteer en nie aan 'n groter paradigma gekoppel of 'n naam daaraan gegee nie. Die eerste keer toe ek daarvan bewus geword het dat daar 'n breër en sterker opinie heers oor die plek en rol van vroue as predikante of geestelike leiers, was vroeg-vroeg in my eerste jaar op die dag toe al die eerstejaar-teologiese studente die eerste keer bymekaar gekom het. 'n Medestudent het voor my kom staan en met gevoude arms gevra: “En wat dink jy soek jy hier?” Hierdie opinies het deur my studieloopbaan op

¹ Professor Elna Mouton is na haar aanstelling as die eerste vroulike dekaan van die Teologiese Fakulteit aan die Universiteit van Stellenbosch, deur 'n bekende kerkregtelike in die NG Kerk gemaak dat sy nie haar hande tydens die uitspraak van die seën mag uitsteek nie omdat sy nooit gelegitimeer is nie. Toe ek haar vra wat sy die persoon geantwoord het, het sy net geglimlag en gesê dat sy haar handpalms nou omdraai in 'n ontvangende posisie, “want dit is in elk geval beter om die seën van die Here te ontvang” (Mouton 2006).

verskillende plekke en maniere gestalte gekry. Daar is in verskillende kontekste, formeel in die klas of informeel op die kampus, opmerkings gemaak oor die handvol vroulike teologies studente. Gedurende daardie jare was dit nog 'n "rariteit" op die kampus. Slegs 'n paar dosente het onthou of die moeite gedoen om nie net die "menere" in die klas aan te spreek nie. Slegs manlike teologies studente kon vir studiebeurse by die Vrystaatse Sinode aansoek doen, vrouens moes die geld leen. Ek sou die NG Kerk in die Vrystaat tot in 2006 terugbetaal vir die lening aan my toegestaan. Dit is ook duidelik aan ons gestel dat vroue slegs akademies en nie kerklik toegelaat word om teologie te studeer nie. Dit het 'n invloed op die praktiese werk gehad wat ons in gemeentes moes doen. 'n Medestudent het dit selfs een keer duidelik aan my gestel dat ek (as vrou) hom nie in die openbaar durf teëgaan nie.

Die deure het toe nie tydens die Algemene Sinode aan die einde van 1986 oopgegaan nie. Die realiteit van die toe deure was nou baie groter. Vir die volgende vier jaar sou ek my tyd, energie en finansies aan 'n studierigting afstaan waarin ek dalk nie 'n loopbaan sou vind nie. My roeping was in die gedrang. Die deure het aan die einde van my vyfde jaar wel oopgegaan tydens die Algemene Sinode in 1990 in Bloemfontein. Ek onthou nog die gevoel toe ek vanaf die besoekersgalery gekyk het hoe die stemmingsproses verloop en prof. Johan Heyns se aankondiging wat die stemuitslag was. Kerklik is vroue nou ook toegelaat en ek moes inderhaas 'n gemeente soek waarin ek prakties kon doen. Die NG Gemeente op Clarens, 'n plattelandse dorpie in die Oos-Vrystaat, het aan my die geleentheid gegee.

Die groter narratiewe wat hierop ingespeel het en die gevolge wat die toelating van die vrou in die amp van predikant op die bediening sou hê, het my begin raak en daarom het ek my B.Th-skripsie uit 'n kerkregtelike hoek oor hierdie onderwerp aangepak (Büchner 1991) en hoofsaaklik gekonsentreer op die beginsels wat moes geld vir enige persoon se roeping tot die amp van predikant en die vraag of daar enige spesiale kerkordelike reëlings ten opsigte van vrouepredikante getref moes word. Hiermee was die saak myns insiens afgehandel. Tydens my M.Th-studies het ek 'n onderwerp aangepak wat baie ver verwyderd van die wêreld van vrouepredikante was en steeds is. Ek het vanuit 'n kerkhistoriese en kerkregtelike perspektief na die NG Kerk se betrokkenheid by die viering van Gelofte dag gekyk en streng gefokus op geskrewe bronne as die primêre storievertellers. Ek het saam met my B.Th-graad ook 'n Honneursgraad in Hebreeus gedoen.

Alhoewel die besluit geneem is was die deure toe nie so oop nie. Dit sou nog 'n verdere vier jaar duur voordat die eerste vrou in 1994 as predikant beroep is. Dit het ook in Bloemfontein gebeur. Ek het op die kerkraad van die NG Gemeente Kopsiekampus gedien, wat daardie beroep uitbring het. Kort daarna het ek 'n proponentspous by 'n gemeente in Centurion aanvaar en na Pretoria verhuis.

My reis as proponent en later as tentmaker-predikant in die NGK vanaf 1991 tot 2004 het die werklikheid van die reis van vrouepredikante vir my oopgebreek. Na 'n uiters traumatiese en onaangename ervaring in 1997 was ek vir meer as 'n jaar glad nie in 'n persoonlike of professionele hoedanigheid kerklik betrokke nie. Die regsaksie wat met hierdie ervaring gepaard gegaan het, het die probleme wat vrouepredikante ondervind, gedurende daardie tyd in die openbare oog geplaas. Die publisiteit wat hiermee gepaard gegaan het, het talle vroue met probleemverhale na vore laat kom. Al die negatiewe verhale het my opstandig begin maak. Alhoewel daar niks konstruktief gebeur het nadat ek hulle verhale gehoor het nie, was ek die hele tyd bewus daarvan en het hierdie verhale nie vergeet nie.

My roeping is egter nie deur die insident geblus nie, en ek het gedurende Mei 1999 weer vir 'n gemeente begin werk. Gedurende Junie 2000 het 'n groep vroue my een aand kom sien en gevra dat ek iets aan hulle lot moet help doen. Ek het myself op daardie stadium baie sterk met Chris Louw geïdentifiseer, wat op 1 Mei 2000 sy ontnugtering met die establishment in sy bekende "Boetman"-brief uitgedruk het (Louw 2001:7-22). "Kleinsus" was ook baie kwaad. My eie negatiewe ervarings het my oë en ore nou oopgemaak vir vroulike kollegas se reiservarings. Ek het egter besef dat ons nie net kwaad kan bly nie, maar self iets sal moet probeer doen. Hierdie gesprek het daartoe gelei dat ek en 'n paar vroueproponente, in samewerking met lede van die destydse Algemene Sinodale Kommissie, 'n konferensie oor en vir vrouepredikante in die NG Kerk gereël het. Tydens hierdie konferensie, wat "Moeder Kerk en haar dogters" genoem is, het dit geblyk hoeveel seer verhale daar te vertel was. Die program was vol geleenthede om die positiewe en negatiewe verhale te vertel. Die sessies waartydens negatiewe ervarings gedeel is, het met baie emosie gepaard gegaan.

Die geskiedenis was duidelik nog nie klaar geskryf nie. Ek het besef dat die geskiedenis nie volledig weergegee kan word deur 'n klomp sinodale besluite en verslae nie. Mense se eie ervarings gee 'n ander betekenis aan bepaalde besluite en kleur die besluite as't ware in. Die kleiner verhale van individue wys ook wat die invloed van kerklike besluite op individue en gemeentes het – kerklike besluite vat immers êrens grond! Tydens hierdie konferensie het ek toe besluit om in my D.Th-studies (ek sou op hierdie stadium weer aan die UVS inskryf) weer te konsentreer op die pad wat vrouepredikante in die NG Kerk moes stap. Ek was egter onseker oor die metodiek om vrouepredikante se stemme self hoorbaar te maak.

Ek het 'n terapeutiese pad geloop om die ervaring van 1997 te verwerk. Teen die middel van 2002 het ek die verloop van die gebeure binne die raamwerk van my breër lewensverhaal neergeskryf en een aand, saam met my terapeut, op 'n simboliese wyse uit my breër verhaal gesny en verbrand. Alhoewel dit altyd deel van my verhaal sal bly en ek dit so erken, was dit

vir my 'n moment om die emosionele houvas wat dit op my gehad het, los te maak. Daardie moment sal my altyd bybly. Dit was verby en dit was tyd om aan te beweeg.

Intussen was my eie loopbaan nog steeds op onsekere voete. Ek is in September 2000, eers tien jaar nadat ek gelegitimeer is, as tentmaker-predikant bevestig. Die lang wagtyd en die eise wat twee loopbane aan my as tentmaker-predikant gestel het, was nie altyd maklik nie.

Die Algemene Sinode van Oktober 2004 sou egter 'n beslissende rol op my bediening speel. Ek is as tentmaker-predikant in 2001 verkies op die Diensraad (moderamen) van die Oos-Transvaalse Sinode en was dus 'n afgevaardigde na die Algemene Sinode van 2004. Kort voor die sinode het ek baie sterk gewonder en geworstel oor my roeping – het ek nie dalk die stem van die Here verkeerd gehoor nie? Ek is ook deur ander met hierdie vraag gekonfronteer omdat ek, ten spyte van baie aansoeke, geen voltydse beroep gekry het nie. Tydens hierdie sinode moes ek saam met dr. Deon Bester, medelid van die subkommissie oor Geslagsgelykheid, 'n verslag lewer oor die stand van sake rondom vrouepredikante in die kerk. Ek sal later in die proefskrif meer vertel oor die inhoud van hierdie verslag.

Voordat ons die verslag kon lewer, het daar 'n klankprobleem ontstaan en gevolglik moes die verslag oorstaan na die laaste dag van die sinode. Op die tweede laaste dag het die verkiesing van die moderatuur begin. Tot my groot verbasing het my naam op die groslys verskyn. Ek het dit egter letterlik afgelag omdat ek nie soos die ander kandidate 'n moderator van 'n streeksinode was nie en ook nie 'n voltydse predikant was nie. Geen gemeente wou my immers voltyds beroep nie, wat nog van 'n struktuur soos die moderatuur. Teen die aand was ek op die viertal en teen die volgende oggend moes die sinode stem tussen my en dr. André Bartlett, 'n bekende in ekumeniese kringe en predikant van Aasvoëlkop. Ek was baie verras, maar ook bang toe ek as die eerste vrou en die jongste lid nog, op die moderatuur van die Algemene Sinode verkies is (Jackson 2004a:4; 2004b:5). Dit het 'n groot geloofbetekenis vir my gehad: ek het net geweet dat my roeping nie tevergeefs was nie en dat ek in die kerk moes bly, al gebeur die goed so agterstevoor. Die verslag oor geslagsgelykheid is eers na afloop van die verkiesing aan die sinode voorgelê. My verkiesing op die moderatuur was egter vir my persoonlik problematies omdat ek 'n tentmaker-predikant sonder 'n voltydse inkomste was. Die bal is egter aan die rol gesit en ek is Februarie 2005 as voltydse predikant van die NG Gemeente Garsfonteinpark (nou: Lux Mundi) bevestig. Na 14 jaar was my roeping volledig!

Lux Mundi Gemeente is 'n dinamiese voorstedelike gemeente in Pretoria wat in haar werksaamhede sterk daarop gerig is om 'n verskil in die gemeenskap te maak. Ek glo dat die Here die gebeure tydens die Algemene Sinode gebruik het om die deur na 'n gemeente vir my oop te maak. Ek beskou dit as 'n voorreg en nie 'n reg nie, om my roeping hier te kan

vervul. Om te mag dien is 'n voorreg. Ek is verder bevoorreg om deel te kan wees van 'n bedieningspan wat daarop ingestel is om mekaar te laat slaag. Hierdie ervaring staan in sterk kontras met my vorige kerklike ervaringe. Die vreugde om in so span te kan werk het bygedra tot my eie heelwording. Ek het hier besonder baie geleer oor die bediening.

Vanaf 2001 het ek op 'n nie-akademiese wyse in aanraking gekom met narratiewe terapie en die beginsels daaragter. Hoe meer ek van hierdie benadering te wete gekom het, hoe duideliker het dit vir my geword dat die narratiewe benadering 'n ryker beskrywing aan die geskiedenis van vrouepredikante in die NG Kerk kon gee en 'n manier is om vrouepredikante se stemme hoorbaar te maak. Ek het my studies na die Universiteit van Pretoria (UP) geskuif en besluit om die geskiedenis van vrouepredikante met behulp van die narratiewe navorsingsmetode na te vors. Daarom word hierdie studie vanuit twee departemente gedoen, naamlik Kerkgeskiedenis én Praktiese Teologie. Alhoewel dit nie die primêre fokus van hierdie studie is nie, hoop ek om tog ook 'n bydrae te lewer ten opsigte van 'n nuwe metodologiese vennootskap tussen Kerkgeskiedenis en Praktiese Teologie.

Ek het ook in die leef en belewing van my eie verhaal 'n kritiese ingesteldheid jeens die NG Kerk op plaaslike vlak en in breër verband ontwikkel wat my in beweging gebring het om deel te word van die soeke na 'n oplossing rondom die situasie van vrouepredikante. Ek wou nooit 'n kantlynkritikus wees nie. Daarom is ek steeds by die formele kerklike proses betrokke wat na die situasie van vrouepredikante in die NG Kerk kyk. Die presiese aard en omvang hiervan sal in my navorsing aandag geniet sonder om daarmee my eie storie te vertel. Dit is vir my 'n voorreg om op die formele kerklike terrein en op akademiese wyse by die verhale van vrouepredikante in die NG Kerk betrokke te wees.

2. ANDER VERHALE WORD OP VERSKILLENDE MANIERE ONTSLUIT

Die aksieveld waaroor ek gaan navorsing doen is die verhale van 'n groep vrouepredikante in die NG Kerk teen die agtergrond van die amptelike kerklike proses, wat plaasgevind het om vroue tot die amp van predikant toe te laat. Die verloop van die amptelike proses vertel slegs een deel van die verhaal. Hierdie verhaal word ingekleur, ryker en dikker² beskryf en

² Don Browning (1991:58) gebruik die term “thick descriptions” as hy praat van 'n deskriptiewe beweging in die teologie wat poog om verskillende perspektiewe op bepaalde 'n vraagstelling weer te gee. Hierdie perspektiewe kom uit verskillende dissiplines en van verskillende mense met verskillende belewenisse van 'n saak (vgl. ook Bosman 2001:69–70).

geïnterpreteer deur die persoonlike verhale van vrouepredikante in terme van hulle roeping, studies en bedieningsloopbane. Die kleiner verhale belig ook die invloed wat die amptelike kerklike besluitnemingsprosesse op individue se lewensverhale gehad het. Die verloop van die amptelike kerklike proses is volledig in die navorsing beskryf. Die verhale van vrouepredikant(e), wat gedurende die betrokke tydperk studeer het of tot die bediening toegetree het, word vervolgens vertel.

My eie ervaring as predikant gaan nie as een van die verhale in die navorsing vertel word nie, alhoewel die uiteindelige keuse vir die aksieveld en navorsingsmetode wat ek in hierdie studie gevolg het, sterk beïnvloed is deur my eie reiservaring as predikant in die NG Kerk. Ek sal wel my eie ervaring op kommissies en insette wat ek op sinodale vlak gelewer het beskryf waar nodig.

'n Bepaalde navorsingsmetode gee rigting aan die totale navorsingsproses. Dit rig dus die studie en bepaal watter proses gevolg gaan word om die nodige data in te samel, saam te voeg, dit dan op 'n logiese wyse in verhouding bymekaar te bring en uiteindelik te interpreteer om die onderliggende betekenis vorendag te bring (Leedy & Ormrod 2000:8).

Die ryk ineengewefde verhaal van vrouepredikante binne die NG Kerk is deur die volgende metodes nagevors.

Eerstens is die breër Suid-Afrikaanse konteks waarbinne die NG Kerk vanaf 1900–2007 gefunksioneer het, kortliks beskryf. Daar is ook spesifiek gekyk na wat met vroue oor dieselfde tydperk op die breër landkaart gebeur het. Die NG Kerk se sinodale vergaderings en vroue se persoonlike verhale het immers elke keer binne hierdie groter historiese konteks afgespeel.

Tweedens is algemene inligting versamel van die amptelike kerklike proses wat gevolg is om vroue tot die amp van predikant in die NG Kerk toe te laat. Dit is gedoen deur 'n volledige bronnestudie van agendas, notules en verslae van verskillende kerklike vergaderinge soos sinodale kommissies en sinodes asook konferensies wat hieroor gehou is. Hierdie inligting dien as die kerklike agtergrond waarteen die kleiner verhale afspeel.

Hierdie algemene inligting is aangevul deur inligting wat uit 'n kort vraelys verkry is om te bepaal wie die vroue is wat gelegitimeer is, waar en wanneer hulle studeer het en wat hulle posisie tans is of wat hulle tans doen. Omdat die aantal gelegitimeerde vroue betreklik min is, is daar gepoog word om soveel as moontlik van hulle op hierdie manier te bereik.

Die res van die navorsingsproses het deur narratiewe historiese navorsing geskied. Daar is persoonlike onderhoude gevoer word met ten minste agt vrouepredikante en -proponente of gelegitimeerde vroue. Die waardes van 'n sosiaal-konstruksionistiese epistemologie en postfundamentele praktiese-teologiese metodologie het hier gegeld. Dit sal later volledig uiteengesit word. Ek beskryf dit redelik volledig omdat ek, soos in die titel aangedui, ook 'n bydrae wil lewer tot die ontwikkeling van 'n bepaalde historiese benadering. Hierdie waardes en metodologie het my baie gehelp om op 'n wetenskaplik verantwoordbare wyse die verhale van vrouepredikante hoorbaar te maak. As Christen-kerkhistorikus kon ek my ook met hierdie beginsels vereenselwig. In 'n narratiewe benadering word daar ander aksente geplaas as in gewone mondelinge geskiedenis. Die verskille en raakpunte sal aangetoon word. Na my mening kan dit 'n bydrae lewer tot die uitbouing van mondelinge geskiedenis as 'n metode om geskiedenis na te vors.

Daar is ook oor sekere temas 'n kort literatuurstudie gedoen wat uit die gesprekke met die navorsingsgenote na vore gekom het. Dit is belangrik om ook kennis te neem wat in die breër akademiese diskoers oor bepaalde sake gesê word. Ten einde nie die fokus van hierdie studie te verloor nie, het ek net 'n paar temas gekies wat verder ontgin is. Dit is veral temas wat by prominente diskoerse aansluit.

Kerkgeskiedenis het dus op die beginsels wat in narratiewe navorsing geld, gestalte kry. Hierdie spesifieke navorsingsproses het bepaal op watter manier dataversameling plaasgevind het, hoe die data hanteer is en watter tipe vrae in die versamelingsproses en die verwerking daarvan gevra is.

3. 'N KULTURELE SKUIF EN DIE INVLOED DAARVAN OP DIE TEOLOGIE

Die kultuur van 'n samelewing is die meganisme waardeur die mense van die bepaalde samelewing hulleself en die werklikheid interpreteer (of verstaan) en hanteer. Dit is ook 'n manier hoe die samelewing wederkerig op homself en die wêreld inwerk (dit reël dus verhoudinge) (Bosman 2001:11; Cahoon 1995:2 en Rossouw 1995:75) (vgl. ook Thomas Kuhn se verduideliking hoe paradigmas funksioneer in Du Toit 2000:43–50).

Gedurende die tweede helfte van die twintigste eeu het daar 'n kulturele of paradigmaskuif plaasgevind waarin die samelewing tot 'n nuwe “self- en wêreldverstaan” begin kom het

(Bosman 2001:11). Die paradigmaskuif van die modernisme na die postmodernisme het onder andere ook 'n invloed op die teologie.

Teologie is 'n “antwoordende spreke” (Heyns & Jonker 1997:132–137) op die openbaring van God vanuit 'n bepaalde tyd en vir 'n bepaalde tyd. Wisselende omstandighede bring ook nuwe antwoorde mee. Daarom is die teologie verplig om kennis te neem van nuwe paradigmas omdat dit die teologie beïnvloed. “Teologie is nie 'n wetenskap wat kant en klaar volgens sy metode gekonstrueer word, om dan agterna nog in verband met die res van die wêreld gebring te word nie” (Heyns & Jonker 1977:221). 'n Nuwe teologiese refleksie om relevant te bly is dus nodig (Bosman 2001:11). Die postmodernisme sal kerkgeskiedenis as wetenskap uiteraard ook beïnvloed.

Om my keuse vir 'n postmoderne paradigma van geskiedskrywing te verduidelik, is dit noodsaaklik om eers vir 'n oomblik by die modernisme en postmodernisme stil te staan.

3.1 MODERNISME EN POSTMODERNISME

Die moderne tydvak word deur historici gebruik om die tydperk mee te beskryf wat op die vroeë moderne tydvak volg. Die vroeë moderne tydvak strek breedweg vanaf die end van die 15de eeu tot die end van die 18de eeu (dus vanaf 1492 as die begin van kolonialisme tot 1750 met die Aufklärung of Verligting). Die moderne tydvak strek vanaf die Verligting tot die vyftigerjare van die vorige eeu (vgl. Miller 2004:96 vir 'n skematiese tydlyn). Die modernisme is die beweging waarin die mens homself losgemaak het van die lewens- en wêreldbeskouing wat in die premoderne tyd geheers het. Die modernisme vervang 'n bygelowige wêreldbeskouing met 'n grondslag waarin die selfstandigheid van die mens en die kumulatiewe effek van kennis en die outonome rede hoog geag word. René Descartes is 'n klassieke eksponent van hierdie era wat geglo het dat as iets duidelik en verstaanbaar veronderstel word, daar sekerheid oor sy geloofwaardigheid bestaan en dat die res van jou kennis dan daarop gebou kan word. Sy stelling: “Ek dink, daarom is ek,” kan as die slagspreuk van die modernisme beskou word. Vir Descartes was kennis soos 'n gebou – die sisteem het 'n stewige fondament nodig gehad en hy het dit nodig geag om die onstabiele fondament van 'n ou sisteem met ontwyfelbare waarhede te vervang. Tydens die modernisme is daar 'n groot premie op die rede of die rasionale geplaas en die gesag van die outonome rede moes gehoorsaam word (Dueck & Parsons 2004:234; Naudé 1993:96–97; Niemandt 2007:16).

Hierdie tydvak is sterk beïnvloed deur die ontdekking van die boekdrukkuns en derhalwe het die geskrewe woord 'n bepalende rol begin speel. Die invloed wat dit op die kerk gehad het, word weerspieël in die uitgebreide geloofsbelydenisse wat in hierdie era die lig gesien het. Geloofswaarhede is op 'n logiese wyse beredeneer, verduidelik en uiteindelik uiteengesit in belydenisse. Die redelike aspek van geloof is in die proses beklemtoon met 'n afwysing van die meer emosionele en ervaringsmatige daarvan (Niemandt 2007:20–21).

In die modernisme word die feitlikheid hoog geag, soos sekerheid vind in die objektiewe voorstelling van die realiteit. Die modernistiese diskoers gebruik taal waarop kennis gekonstrueer kan word, onderskryf die taal van 'n outonome en ekspressiewe individu, wat voorrang geniet bo dié van die gemeenskap en wat die universele bevestig (Dueck & Parsons 2004:235). Moderniteit strewer ook na 'n duidelikheid waarin sake duidelik van mekaar onderskei kan word. Dit het 'n klomp dualistiese beskouinge, soos objektiwiteit en subjektiwiteit, liggaam en gees, die openbare (publieke) en private, organies en meganies, natuur en kultuur, tot gevolg gehad (Ward 2007: paragraaf 9).

Daar bestaan nie eenstemmigheid oor wat die term postmodernisme presies beteken nie, behalwe dat dit 'n reaksie of kritiek teen en 'n wegbeweeg van die modernisme is (Kirk 1997:316; Naudé 1993:98). Niemandt (2007:24) beskryf dit as 'n ontluikende beweging. Die begrip het vanuit die estetika en literêre kritiek na alle wetenskappe oorgespoel (Naudé 1993:97–98). Volgens Harvey (soos aangehaal in Kirk 1997:316) is postmodernisme teen die bou van sisteme en die “social engineering schemes” van die modernisme.

Jean-François Lyotard was een van die eerste denkers wat uitgebreid oor die posmodernisme as 'n wyer kulturele fenomeen in *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge* (1979) geskryf het. Volgens hom word die postmodernisme gekenmerk deur 'n gebrek aan vertroue in meta-narratiewe wat daarop aanspraak maak dat die wêreld en menslike aktiwiteit in sy geheel geken kan word en kan organiseer volgens bepaalde universele en kontroleerbare beginsels. Postmodernisme staan baie skepties teenoor so 'n universalisme (Ward 2007: paragraaf 2).

Postmodernisme staan dus afkerig van en krities teenoor objektiewe realiteite, absolute waarhede, eenvormige strukture, die outonome rede en die sentrale posisie van die singewende subjek. Dit omhels kompleksiteit, diversiteit, logies gekonstrueerde realiteite en die betekenis van die “ander”. Dit lewer kritiek op die metanarratiewe en het 'n hoë waardering vir alternatiewe denke en gesigspunte (Bosman 2001:15; Naudé 1993:98). Die

postmodernisme verfyn ons sensitieweit vir verskille en versterk ons vermoë om die onmeetbare te tolereer of te verdra (Lyotard 1997:37–38).

In die proses het postmoderniteit 'n nuwe dialoog tussen geloof en die wetenskap oopgemaak. In 'n premoderne denkwysie is die wetenskap aan religieuse oordeel onderwerp. Moderniteit het geloof as “uitgedien” veroordeel met die opkoms van nuwe wetenskappe. In die postmodernisme gaan dit nie oor óf oordele óf hiërargie nie en dit verander die karakter van die debat tussen geloof en wetenskap soos reeds uiteengesit in die bespreking oor 'n postfundamentele teologiese posisionering (Ward 2007: paragraaf 11).

In tabelvorm kan die teenstelling tussen modernisme en postmodernisme as volg weergegee word:

Tabel 1: Modernisme en postmodernisme

Modernisme	Postmodernisme
'n Baie sterk klem op die rasonale en intellektuele	Intuïtiewe kennis, ervaring en emosionele
Outoritêr, debatsluiting	Buigsaamheid, keuse, openheid
Beplanning	Eksperimentering en pragmatisme
Analitiese benadering in probleemoplossing	Holistiese benadering en sisteemdenke
Die samelewing word op 'n rasonale wyse georden en herskep soos wat 'n mens 'n masjien bou	Daar word holistiese met die samelewing as 'n lewende sisteem gewerk
Emosies nie belangrik nie	Sensitief vir die emosionele ervaring van mense
Monargieë	Demokrasieë
Hiërargieë	Netwerke
Mondigwording van die mens word beklemtoon	Verhoudings van die mondige mens
Instandhouding van strukture belangrik	Beweeg weg van gesagvolle strukture
Hoë kultuur, tradisie	Populêre kultuur, kommersialisering van plesier en kultuur
Objektiwiteit	Intersubjektiviteit
Strengheid en dissipline	Speelsheid, hedonisme
Vasgestelde idees, absolute wette en waarheid, prinsipiële geordendheid	Relatiewiteit, toevallighede
Teologiese gesprek beperk tot gespesialiseerde teoloë	Teologiese gesprek kry insette van teoloë, doodgewone lidmate en ander dissiplines
Metanarratiewe	“Petite histories”

Modernisme (vervolg)	Postmodernisme (vervolg)
Meganisasie as manier om natuur te beheer belangrik	Ekosisteme belangriker
Ordelikheid is belangrik	Groter gemak met chaos
Beheer en kontrole deur strukture en prosedures	Netwerke en alliansies, doen afstand van beheer
Homogeniteit	Heterogeniteit
Universaliteit	Lokaliteit
Kolonialisme – Westerse kultuur brei hulle beheer uit	Post-koloniale era waarin beheer deur vreemde moondhede verwerp word
Vryheid van die individu	Heg nuwe waarde aan groepe
Verbruikersmentaliteit	Lê klem op rentmeesterskap en sosiale verantwoordelikheid
Absolute waarhede	Waarheid is kollektief en kontekstueel
Klem op polemie se waarin die verkeerdhede duidelik uitgewys word	Klem op inklusiewe. Respek vir ander mense se standpunte. Sterk soeke na eenheid
Godsdien se lê klem op die geestelike	Godsdien se lê klem op die wêreld rondom 'n persoon
Ongemaklikheid met misterie in godsdien se; teologie poog om vaste waarhede oor God daar te stel	Beklemtoon die misterie van God en erken dat alles nie verstaan kan word nie
Sekerhede, eenheidstate, sisteme, sintese (“reality out there”)	Skeptisisme, dekonstruksie, diskursiewe realiteit

(Goudzwaard 1998:7–8, Rossouw 1995:77, Du Toit 2000:24–30, Kirk 1997:316–317, Niemandt 2007:21–23; Naudé 1993:98)

4. SOSIAAL-KONSTRUKSIONISTIESE EPISTEMOLOGIE

Binne die oorkoepelende postmoderne paradigma kies ek vir die sosiaal-konstruksionistiese epistemologie wat met die uitgangspunt werk dat die mens konstruëer oor sy/haar werklikheid konstruëer en betekenis daaraan heg. Epistemologie is die bestudering van kennis en probeer die vraag van hoe en wat mens dink, waarneem en besluit, beantwoord.

Volgens Freedman en Combs (1996:16) word menings, waardes, instellings, gebruike, etikette, wette, arbeidsverdeling en sosiale realiteite deur die lede van 'n bepaalde kultuur gevorm in interaksie met mekaar, van geslag tot geslag en van dag tot dag. Gemeenskappe konstruëer dus die lense waardeur die lede die wêreld rondom hulle interpreteer. Hiervolgens is die idees wat ons van die wêreld het nie presiese afdrucke van die werklike

wêreld nie, maar eerder konstruëte wat die mens self ontwikkel as gevolg van ervarings in en met die wêreld (Müller 2000a:57). Die hoofmerk van die sosiaal-konstruksionisme is om die mantel van wetenskaplike outoriteit as't ware af te haal en demokratiese deelname aan die interpretasieproses te verseker (Gergen 1999:52).

Die volgende veronderstellings geld volgens Gergen (1999:47–50) in die sosiaal-konstruksionisme:

- Die terme waardeur die wêreld en die self verstaan word, word nie bepaal of versoek deur “wat daar is” nie. Daar bestaan vir enige saak 'n onbeperkte aantal beskrywings en verduidelikings.
- Die manier waarop daar beskryf, verduidelik en/of voorgestel word, word ontleen aan verhoudings. Betekenis word gebore uit omgang met ander mense deur ooreenkomste, onderhandelinge en bevestigings.
- Wanneer iets beskryf, verduidelik of weergegee word, word die toekoms daarmee gevorm. Sosiaal-konstruksionisme bied 'n uitnodiging aan om nuwe toekomste te transformeer.
- Refleksie op ons vorme van verstaan, is belangrik vir die welsyn van die toekoms.

Daarteenoor word in 'n meer modernistiese wêreldbeskouing absolute klem geplaas op feite, prosedures en algemeen geldende reëls. Dit ignoreer die spesifieke en gelokaliseerde betekenis wat individue aan gebeure heg. Mense word so in die proses as objekte beskou en hanteer.

4.1 DIE NAVORSINGSWAARDES WAT IN DIE SOSIAAL-KONSTRUKSIONISME GELD

Die sosiaal-konstruksionisme het sekere metodologiese implikasies wat in ag geneem moet word.

4.1.1 Deelnemende en verhalende proses

'n Sosiaal-konstruksionistiese navorsingsproses is 'n deelnemende navorsingsproses waar die waarheid van gebeure nie alleen deur die navorser of kerkhistorikus bepaal word nie en waar die mense in die verhaal nie as stom objekte beskou word nie. In die sosiaal-konstruksionistiese navorsingsproses word die mense in die verhaal as navorsingsgenote beskou wat self gebeure interpreteer en daaraan betekenis gee. Die geskiedenis, verhale of

gebeure word dus nie net van “buite af” geëvalueer nie. Volgens Müller (2000a:57) bevry sosiale konstruksionisme die pastor of terapeut in ’n terapeutiese situasie van “gewaande objektiwiteit”. Hierdie bevryding van objektiwiteit geld nie net vir die terapeut of pastor nie, maar ook vir die historikus. Gluck (1987:226) beklemtoon dat daar nie iets soos objektiewe verslaggewing van ’n gesprek bestaan nie. ’n Navorser moet daarteen waak om dit wat hy/sy as belangrik ag, nie op die gespreksgenoot af te dwing nie. Die luisterproses help om die rolverdeling van kundige teenoor leek of leerling om te draai. Wanneer die navorser luister, sit hy/sy by die voete van die persoon wat die kundige op hulle eie lewens en ervarings is (Slim & Thompson 1993:10). Die navorser luister nie net versigtig na die verhale wat aan hom/haar vertel word nie, dit word ook ernstig opgeneem (Balcomb 2000:54–55).

Sosiaal-konstruksionisme verkies daarom om na verhale te luister in plaas daarvan om in ’n argumentatiewe diskoers te verval omdat mense hulleself makliker in verhale as in konsepte erken. Verhale is algemeen in alle kulture en openbaar van aard. Verhale herroep ook beelde, ervarings en gevoelens (Demasure & Müller 2006:415).

4.1.2 Fokus op diskoerse

In die sosiaal-konstruksionisme word daar ook op diskoerse gefokus (Demasure & Müller 2006:413). ’n Diskoers verwys na ’n stel menings, metafore, beelde, stories en verklarings wat op ’n manier saam ’n bepaalde weergawe van gebeure vorm. (Burr 1996:48) beskryf dit verder as “a particular picture that is painted of an event, a particular way of representing it or them in a certain light”. Daarom kan daar potensieel meer as een weergawe van ’n bepaalde gebeurtenis wees. Oor ’n bepaalde gebeurtenis of saak kan daar verder ’n verskeidenheid diskoerse wees wat elkeen ’n ander verhaal oor die bepaalde saak of gebeurtenis vertel en dit op verskillende maniere aan die wêreld voorstel. Elke diskoers streef daarna om die saak te verteenwoordig of te konstrueer en fokus op verskillende aspekte van dieselfde saak (Burr 1996:48–49).

Diskoerse manifesteer in tekste – hetsy geskrewe tekste soos literatuur, koerante, artikels en briewe of mondelinge tekste soos gesprekke en onderhoude of visuele uitbeeldings soos advertensies of films. Die manier hoe mense aantrek kan selfs betekenisvol wees (Burr 1996:51). Daarom kan byna elke aspek van die lewe as “teks” beskou word (Demasure & Müller 2006:414).

Die diskoerse wat inspeel op ons identiteit het implikasies vir wat ons kan doen of behoort te doen. Diskoerse wat mens se identiteit vorm is nou verbonde aan die strukture en die praktyke wat in die samelewing van dag tot dag uitgeleef word (Burr 1996:54–55). Daar sal gekyk word na watter diskoerse daar deur die geskiedenis oor Afrikanervroue bestaan het en watter invloed dit op die debat rondom vrouepredikante gehad het.

4.1.3 Die belangrikheid van taal

In 'n sosiaal-konstruksionistiese navorsingsproses is taal ook belangrik omdat dit 'n persoon van 'n struktuur voorsien wat hom/haar in staat stel om vorm en betekenis aan sy/ervaring te gee. In die proses van interpretasie en betekenisgewing speel taal dus as 'n verteenwoordiger van gedagtes 'n sleutelrol in die konstruksie en verstaan van die werklikheid en dit maak alternatiewe konstruksies deur taal ook moontlik (Demasure & Müller 2006:414).

Taal is verder aksiegeoriënteerd. Mense konstrueer taal om 'n sekere effek te kry of om 'n bepaalde verhouding te definieer. Daarom vorm taal ook die basis van magsverhoudings (Demasure & Müller 2006:414–415). Daar sal in hierdie studie gekyk word na die effek wat sekere terme of taalgebruik op die aanvaarding van vrouepredikante het.

5. TEOLOGIESE POSISIONERING

5.1 'N POSTFUNDAMENTELE BENADERING

Ek posisioneer myself teologies binne die postfundamentele teologie. In die dialoog tussen teologie en die wetenskap is die aard van rasionaliteit 'n sentrale metodologiese vraagstuk. Die postfundamentele model van rasionaliteit het ontwikkel uit die voortgaande gesprek tussen die fundamentele en anti-fundamentele benaderings. Volgens Van Huyssteen (1993:373) is hierdie gesprek noodsaaklik ten einde 'n aanneemlike metodologiese vertrekpunt vir die hedendaagse kontemporêre denke te vind.

In 'n postfundamentele benadering word daar erken dat die rasonale denke altyd deur die gemeenskaplike en historiese kontekste beïnvloed sal word (Shults 2007: paragraaf 1). Daar word ook gepoog om die postmoderne kritiek teen 'n neutrale kennisleer of epistemologie te akkommodeer sonder om in 'n relativistiese hermeneutiek of anti-fundamentele benadering te verval. Omgekeerd bevestig dit die modernistiese belangstelling in die

algemene patrone van rasionaliteit, maar dit verwerp fundamentele absolutisme (Shults 2007: paragraaf 3). Verder word daar gestreef na die ideale van waarheid, objektiwiteit en rasionaliteit, terwyl dit terselfdertyd die plaaslike, kontekstuele en feilbare aard van die menslike rede erken (Shults 2007: paragraaf 4).

As 'n teorie van verstaan, word daar in 'n fundamentele benadering onderskeid getref tussen “basiese” uitgangspunte of beginsels wat geregverdig word sonder om enigsins te verwys na ander uitgangspunte of die sogenaamde “non-beliefs”, wat weer op hulle beurt geregverdig word deur hulle afgeleide verhouding tot die basiese uitgangspunte. Basiese uitgangspunte word dus onmiddellik geregverdig deur ervaring – hetsy rasioneel of empiries en afgeleide regverdiging vloei dan net in een rigting. Kennis word dus soos 'n piramide beskou wat verseker word deur 'n vaste fondament. In 'n fundamentele benadering word enige waarheid buite die sisteem moeilik aanvaar en regverdiging vind dus net in een rigting plaas (Shults 2007: paragraaf 5–6).

In 'n anti-fundamentele benadering word daar tipies vasgehou aan 'n vorm van samehangendheid. In teenstelling met die beeld van 'n piramide, word 'n beeld van 'n web van onderlinge uitgangspunte wat aan mekaar verbind is (Shults 2007: paragraaf 5).

Hierteenoor stel Van Huyssteen voor dat daar 'n balans gehandhaaf word wat die breër netwerk van uitgangspunte waarin rasionele ervaring vasgelê is, aan die een kant bevestig en aan die ander kant die manier erken waarop uitgangspunte in geïnterpreteerde ervaring, geanker is. Alle ervaring is dus geïnterpreteerde ervaring. In plaas daarvan om in 'n nie fundamentele relativisme te verval, kan die teoloog die verklarende krag van die uitgangspunte krities ontgin sonder om verplig te voel om sy/haar verbintenis aan 'n bepaalde uitgangspunt op te sê (Shults 2007: paragraaf 6).

In die hedendaagse teologiese dialoog met die eietydse kultuur moet daar buite die gemaksone van teologiese fundamentalisme én die soms ongemaklike verhouding met ander wetenskappe beweeg word (Van Huyssteen 1993:374). Verder is dit die taak van die teologie om in dialoog met die intellektuele kompleksiteit van ons kontemporêre kultuur te bly (Van Huyssteen 1998: paragraaf 8).

5.2 KERNASPEKTE IN 'N POSTFUNDAMENTELE TEOLOGIE

Volgens Müller (2006: paragraaf 9) en Van Huyssteen (1998: paragraaf 3) is drie aspekte in die postfundamentele teologiese benadering van belang, naamlik:

- 'n Fokus op die kontekstuele.
- 'n Interdisiplinêre gesprek met rasionaliteit as basis.
- Die tradisie van verstaan.

Die teologie het 'n onmiskenbare band met die tradisie wat die ontwikkelende aard ontbloot van die waardes wat ons teologiese rasionaliteit geslyp het. Daarom sal dit die voorveronderstellings en geloofsverbintenisse van die Christelike geloof ernstig opneem in die interdisiplinêre gesprek. Deur hierdie waardes ernstig op te neem help, dit die teoloog om weg te beweeg van die absolutisme van 'n fundamentele benadering en die relativisme van 'n anti-fundamentele benadering. Omdat teologiese denke altyd in 'n breër konteks van spesifieke gemeenskappe ingebed is, kan die rasionaliteit van 'n gemeenskap nie beskryf word sonder om sy werklike praktyk uit te wys nie (Van Huyssteen 1998: paragraaf 41).

Vervolgens meer oor elke aspek.

5.2.1 'n Fokus op die kontekstuele

Die hele debat oor die aard van rasionaliteit en die regverdiging van geloof is nou verbind aan die vraag oor watter vormende rol individuele of gemeenskaplike faktore op die vorming van uitgangspunte speel. Die ideaal van die Verligting was dat die individu alleen kan staan en die wêreld absoluut objektief kan beoordeel – alle rasonele individue sou dus tot dieselfde gevolgtrekking kom, ten spyte van hulle eie subjektiewe belangstellings of agtergrond. Hierteenoor het die anti-fundamentele benadering die kontekstuele faktore beklemtoon wat 'n invloed het op die individu se aanvaarding van kriteria vir wat redelik is. In sy mees ekstreme vorm word daar tot die gevolgtrekking gekom dat die lokale teologieë en wetenskap elkeen sy nie-meetbare rasionaliteit het en gee verantwoording verskuldig is aan ander navorsingsgemeenskappe nie. Die postfundamentele benadering aanvaar die anti-fundamentele sensitiwiteit vir die hermeneutiese kondisionering wat in 'n bepaalde gemeenskap plaasvind, maar erken ook dat dit die individu is wat eindelik rasonele oordele fel. Die individu is altyd 'n deelnemer in 'n bepaalde gemeenskap en werk saam aan die standaard van sy tradisie (Shults 2007: paragraaf 7–9).

Die postfundamentele teologie gebruik dus 'n soortgelyke denkvlyn as sosiaal-konstruksionisme (wat later uiteengesit sal word) met sy fokus op die kontekstuele. Die fokus op die kontekstuele beteken nie dat daar anti-fundamenteel gewerk word nie, maar die fundamentele aspekte in die teologie word wel kontekstueel geïnterpreteer. Dit kan ook

met 'n sikliese beweging beskryf word: daar word vanuit die konteks na die tradisie gekyk en weer terug (Müller 2006: paragraaf 7).

Die fokus op die kontekstuele gee erkenning aan die feit dat individue saam met ander individue in konkrete situasies en kontekste woon en funksioneer (Müller 2004:299). Die breër en kleiner (meer lokale) konteks word dus deeglik verreken. Die idee van sosiaal-gekonstrueerde interpretasies en betekenisgewing is deel van 'n postfundamentele benadering tot die teologie.

Over against the alleged objectivism and foundationalism and the extreme relativism of most forms of nonfoundationalism, a postfoundationalist theology wants to make two moves. First, it fully acknowledges contextuality, the epistemically crucial role of interpreted experience, and the way that tradition shapes the epistemic and nonepistemic values that inform our reflection about God and what some of us believe to be God's presence in this world. At the same time however, a postfoundationalist notion of rationality in theological reflection claims to point creatively beyond the confines of the local community, group or culture towards a plausible form of interdisciplinary conversation.

(Van Huyssteen 1997:4)

Hierdie teologiese posisie erken dus die rol wat die konteks op die breër geskiedenis en die kleiner persoonlike verhale van individue het. Teologie kan nie los van sy konteks beoefen word nie. 'n Postfundamentele teologiese uitgangspunt het my gedwing om die konteks waarin vrouepredikante se verhale afgespeel het, as't ware te konkretiseer. Dit is belangrik vir beide die teologiese dissiplines waarbinne ek werk, naamlik Praktiese Teologie en Kerkgeskiedenis (vgl. Müller (2004:296) wat aantoon dat Praktiese Teologie nie in 'n algemene konteks kan funksioneer nie, maar altyd plaaslik, konkreet en spesifiek moet wees).

5.2.2 Die noodsaaklikheid van 'n interdissiplinêre gesprek

'n Postfundamentele teologiese posisionering plaas die saak van 'n interdissiplinêre gesprek op die tafel. Om deel te wees van die interdissiplinêre gesprek in die teologie, beteken dat die teoloog sy/haar gesprek ten minste sal begin deur ons feilbare sieninge en oordele op die tafel te sit. 'n Interdissiplinêre gesprek maak ook die moontlikheid vir 'n eerlike gesprek moontlik (Van Huyssteen 1998: paragraaf 33).

Hierdie teologiese benadering moedig 'n interdisiplinêre gesprek tussen teologie en ander wetenskappe aan. Teologie kan ook by die breër konteks leer. Die kerk moes byvoorbeeld by die samelewing gaan leer wat dit beteken om na gemarginaliseerde stemme te luister. Hiermee ontken ek nie die gesag van die Bybel nie en ek wil nie 'n anti-fundamentele standpunt inneem waarmee die fundamente van ons geloof ontken word nie (vgl. Van Huyssteen 1997:5).

Hierdie teologiese posisionering het my verder kritiese vrae laat vra aan beide die kerklike konteks en breër samelewing en die verskillende diskoerse wat in hierdie kontekste heers. Dit het my dus in gesprek gebring met wat in die wêreld gebeur en hoe die kerk "haar kerkwees" in die samelewing uitleef en hoe ons aan die Woord gehoorsaam is.

5.2.3 Die tradisie van verstaan

Die dialoog tussen teologie en ander wetenskappe het voortgevloei uit die skeiding wat daar in die westerse kultuur tussen die natuur- en geesteswetenskappe ontstaan het. Hiervolgens is daar geredeneer dat die natuurwetenskappe die materiële wêreld objektief kan observeer en meet en dan verklarings kan lewer in terme van universele wette.

Daarteenoor sou die sosiale of geesteswetenskappe die gedrag van mense oor 'n tydperk ondersoek en dan 'n verstaan van die waardes van 'n bepaalde gebeurtenis in 'n breër konteks weergee (Shults 2007: paragraaf 10).

Die mens staan altyd in verhouding tot sy/haar wêreld deur geïnterpreteerde ervaring. Daarom het ons nie 'n staanplek vir beoordeling wat los staan van dit wat deur 'n spesifieke tradisie of tradisies voorsien word nie. Omdat die mens so vervleg is met die tradisie waarin hy/sy staan, is dit noodsaaklik om in 'n kritiese verhouding met ons tradisie te staan (Van Huyssteen 1998: paragraaf 5–6). In elke teologiese refleksie vind die interpretasie van verstaan altyd plaas binne die oorkoepelende konteks van lewende en ontwikkelende tradisies en hierdie tradisies word gekonstrueer deur wyer paradigmas. Tradisies verander en ontwikkel nie net nie, hulle vertoon ook 'n sekere mate van kontinuïteit (Van Huyssteen 1998: paragraaf 18).

Daar bestaan spesifieke diskoerse of tradisies in bepaalde gemeenskappe wat 'n invloed op die persepsies en gedrag van daardie gemeenskap uitoefen. Derhalwe is dit noodsaaklik om hierdie diskoerse te identifiseer om sodoende te probeer verstaan hoe die gedrag of denke in 'n bepaalde gemeenskap deur die bepaalde diskoers beïnvloed is. Dit kan gedoen word

deur na jou medenavorsers, literatuur, die kunste en die kultuur in 'n bepaalde konteks te luister (Müller 2004:302; Balcomb 2000:59).

5.3 DIESELFDE DENKLYNE

'n Postfundamentele teologiese benadering werk met dieselfde denklyne as 'n sosiaal-konstruksionistiese epistemologie. Die skuif in die beklemtoning van die individuele na die meer sosiale en van die subjektiewe na 'n diskoers is ook deel van 'n postfundamentele beweging in die teologie. Die idee van sosiaal gekonstrueerde interpretasie en betekenisgewing is ook 'n duidelike kenmerk van die postfundamentele benadering (Demasure & Müller 2006:417–418).

'n Verdere raakpunt binne 'n postfundamentele teologiese benadering en 'n sosiaal-konstruksionistiese epistemologie is die hele saak rondom kontekstualiteit (Demasure & Müller 2006:418). Dit sal beteken dat 'n persoon 'n bepaalde gebeurtenis altyd binne 'n spesifieke konteks ervaar en daardie bepaalde gebeurtenis sal interpreteer. Wanneer die gebeurtenis of geskiedenis oorvertel word, is dit 'n geïnterpreteerde weergawe van die gebeure.

'n Postfundamentele teologiese benadering is nie net kontekstueel nie, maar erken ook terselfdertyd die wyse waarop ons epistemologie deur tradisie gevorm word. Daarom is interaksie met die tradisie noodsaaklik (Demasure & Müller 2006:418). In hierdie navorsing vra dit van my as kerkhistorikus om die kerklike tradisie en die tradisies van die Afrikaner in ag te neem en te ontgin. Die vraag kan gevra word watter invloed die tradisie op die NG Kerk se Skrifverstaan gehad het en hoe hierdie tradisie van verstaan deur die jare verander het al dan nie.

6. DIE ONTWIKKELING VAN 'N POSTFUNDAMENTELE PRAKTIES-TEOLOGIESE METODOLOGIE

Müller (2004:298) het die moontlikhede van 'n postfundamentele teologie raakgesien en dit van toepassing op Praktiese Teologie gemaak. Hy het voorts 'n prakties-teologiese metodologie daaruit ontwikkel. Dit is ook nou aan 'n sosiaal-konstruksionistiese epistemologie verbind wat met die uitgangspunt werk dat die mens konstrueer oor sy/haar werklikheid konstrueer en betekenis daaraan heg.

Volgens Demasure & Müller (2006:416) gebeur Praktiese Teologie waar daar op die praktyk gereflekteer word vanuit die perspektief van die ervaring van die teenwoordigheid van God. Praktiese Teologie kan op verskillende vlakke geskied en word altyd gelei deur die moment van *praxis* en kan nie in 'n algemene konteks funksioneer nie. Daarom is dit altyd lokaal, konkreet en spesifiek (Müller 2004:296).

'n Post-fundamentele prakties-teologiese metodologie bestaan uit die volgende sewe bewegings (vgl. Müller 2004:300–304):

- I. Die konteks en geïnterpreteerde ervaring
 1. 'n Spesifieke konteks word beskryf.
 2. Konteksuele ervarings word aangehoor en beskryf.
 3. Interpretasie van ervarings word gemaak, beskryf en ontwikkel in samewerking met medenavorsers.
- II. 'n Tradisie van interpretasie
 4. Ervarings soos dit kontekstueel beïnvloed is deur die tradisie van ervaring word beskryf.
- III. Ervaring van God se teenwoordigheid
 5. Refleksie oor God se teenwoordigheid, soos dit verstaan en ervaar word in 'n spesifieke situasie.
- IV. Verryk deur interdisiplinêre ondersoek
 6. 'n Beskrywing van ervaring, verryk deur interdisiplinêre ondersoek.
- V. Strek verder as die plaaslike gemeenskap
 7. Die ontwikkeling van alternatiewe interpretasies wat verder as die plaaslike gemeenskap strek.

In hierdie studie word daar in twee vakgebiede binne die teologiese veld gewerk, naamlik Kerkgeskiedenis en Praktiese Teologie. My benadering tot kerkgeskiedskrywing en mondelinge geskiedenis sal in punt 7 en 8 van hierdie hoofstuk uiteengesit word. Met betrekking tot die postfundamentele prakties-teologiese metodologie se sewe bewegings, maak ek hoofsaaklik van die eerste vyf bewegings en in 'n mindere mate van die sesde beweging gebruik.

6.1 DIE BESKRYWING VAN 'N SPESIFIEKE KONTEKS

Kontekstualisering as die betekenisvolle en wedersydse ontmoeting van die Evangelie en sy konteks, is 'n integrale deel van die teologiese proses. Die kontekstualiteit van teologie het al belangriker in Suid-Afrika geword. Tog het die pogings tot kontekstualisering in die verlede nie deel van die outoritêre tradisie geword nie (Pillay 1991:i).

In hierdie navorsing moes die breër en meer lokale konteks waarin vrouepredikante se verhale afspeel, verreken word. Individue se identiteit (en spiritualiteit) word ook sosiaal gekonstrueer. Teoloë se verstaan van die realiteit is 'n koproduksie van die breër gemeenskap (Müller 2004:300). Daar word dus in ag geneem dat die breër konteks waarin die kerk funksioneer, die kontekstualiteit van vrouens in die kerk én samelewing asook die persoonlike geïnterpreteerde ervaring belangrik is. Verhale kan net binne die breër konteks gerekonstrueer word (Gluck 1987:225).

'n Postfundamentele prakties-teologiese metodologie laat my ook verder toe om kritiese vrae te stel aan beide die kerklike konteks en breër samelewing en die verskillende diskoerse wat dominant in hierdie kontekste is. Dit bring my dus in 'n kritiese gesprek met wat in die wêreld gebeur en hoe die kerk "haar kerk-wees" in die samelewing uitleef het.

Kerkgeskiedenis sal 'n antikwariese aktiwiteit wees indien dit nie relevant is nie en ook nie die verlede probeer verstaan nie. Die vraag na die relevansie van 'n bepaalde (kerk)historiese gebeurtenis moet met historiese en intellektuele verantwoordelikheid hanteer word. Dit vra ook na die erkenning van voorveronderstellings, die behoorlike verstaan van die historiese proses en 'n kritiese beskouing van fenomene in hulle kontekste (Hofmeyr 1991:245).

Belangrike gebeure op die politieke, kulturele, ekonomiese en kerklike terrein binne 'n bepaalde tydvak is telkens deur middel van 'n historiese tydlyn in tabelvorm aangetoon. Binne hierdie groter prentjie is daar gepoog om die rol van invloedryke vroue en vroue-organisasies, asook ander belangrike gebeure wat vroue raak, uit te wys omdat hulle die breër posisie van vroue se rol in die samelewing weerspieël. Kerklike besluite het immers teen hierdie agtergrond afgespeel. Bepalende historiese gebeure is voor of na afloop van die tydlyne kortliks bespreek. Die persoonliker verhale van 'n aantal vrouepredikante is dan telkens in die groter kerkhistoriese konteks geplaas wat weer op sy beurt binne die groter algemene historiese agtergrond afspeel. Dit is opvallend dat die geskiedenisboeke, ook die meer resente boeke soos *Die Afrikaners* deur Hermann Giolomee, hoofsaaklik konsentreer

op die rol wat mans in die Suid-Afrikaanse geskiedenis gespeel het. In historiese werke soos hierdie is vrouestemme taamlik min en sag terwyl die stemme van mansfigure die dominante stem is.

6.1.1 My verhouding tot die konteks

Ek is deur my persoonlike reisverhaal baie nou aan die lokale konteks verbind. Ten opsigte van die amptelike kerklike proses was ek was eers 'n toeskouer en vanaf 1999 'n deelnemer toe ek ten nouste betrokke geraak het by die verskillende meerdere kerklike vergaderings wat hulle met die plek en rol van vrouepredikante in die NG Kerk bemoei. In 'n studie soos hierdie kan hierdie eerstehandse kennis en noue verbintenisse positief en negatief wees. Bar-On (1996:10–15) dui aan hoe 'n emosionele verbintenis aan 'n onderwerp of saak deeglik verreken moet word in biografiese onderhoude. Volgens hom moet die navorser eerlik en openlik wees oor sy/haar eie ervarings rondom die navorsingsonderwerp.

Aan die positiewe kant kan ek die volgende uitlig:

- Vir 'n deel van die verloop van die formele kerklike proses waarin die verhale van vrouepredikant afspeel, was dit nie nodig dat ek net op die geskrewe weergawes van die verhaal, soos vervat in notules en verslae nie, te leun nie, maar kon ek my eie ervaring en interpretasie van die gebeure ook weergee. Agter die skerms speel verskillende groepe altyd 'n rol en die verskillende rolspelers was aan my bekend.
- Ek weet hoe meerdere kerkvergaderings saamgestel word en funksioneer en dit het baie gehelp in die verwerking en interpretasie van die meer as 50 notules en verslae wat deurgewerk is.
- Ek beskik oor eerstehandse kennis van die NG Kerk se breër verhaal van ongeveer 1991 af, wat my 'n aanvoeling gegee het vir die dinamika waarin van die verhale afgespeel het. Tog moes ek 'n doelbewuste poging aanwend om die ekonomiese, kulturele en politiese konteks substansieel in ag te neem.
- Omdat my persoonlike reis 'n moeilike reis was, verstaan ek die “taal” en “emosie” van navorsingsgenote.
- 'n Bekendheid met die “texture of life” (Gluck 1987:230) van my gespreksgenote, kan handig wees om die verhale van die vroue ten volle te ontgin.

My noue betrokkenheid by die konteks het ook 'n donker kant:

- Die emosionele merk wat my eie strydpad op my gelaat het, kon my navorsing beïnvloed. Daarom is ek eerlik oor die feit dat ek ’n terapeutiese pad geloop het om die gebeure te verwerk. Ek het op intensiewe wyse die geleentheid gehad om betekenis daaraan te heg en ’n ryker en dikker beskrywing aan die gebeure te gee. Daar was ruim geleentheid vir storie-ontwikkeling en heelwording. My navorsing is nie deel van daardie terapie nie. Die terapie het my eerder in ’n beter posisie ten opsigte van my navorsing gestel.
- Ek moes daarteen waak dat my eie verhaal my nie “doof” maak vir die verhale en interpretasies van my navorsingsgenote nie. Daarom het ek vir ’n navorsingsmetode gekies waarin my navorsingsgenote toegelaat word om hulle eie verhale te vertel en self betekenis daaraan te gee. Tydens die onderhoude moes ek versigtig wees om nie leidende vrae te vra en daardeur hulle verhale deur my verhaal in te kleur nie. Later meer oor die verskillende waardes wat moet geld om subjektiewe integriteit te behou.
- Ek moes ook daarteen waak om nie net vir die negatiewe verhale te kies nie. Die manier waarop ek my navorsingsgenote gekies het, sal ook weldra beskryf word.

Uit die aard van my verhaal is dit duidelik dat die verhouding tussen my en die konteks as kompleks beskryf kan word. Aan die een kant was ek in wat as ’n stryd beskryf kan word, met die NG Kerk betrokke. Hierdie stryd was beide op persoonlike en formele vlak. Dit het uiteraard ’n invloed op my geloof en my uiteindelijke teologiese posisionering gehad. Aan die ander kant was ek altyd formeel op plaaslike en breër kerklike verband betrokke om verandering te weeg te bring, soms ten koste van myself.

Om aan my eie teologiese posisie getrou te bly, het gevra dat ek die verskillende kontekste voortdurend ernstig moes opneem in die interpretasie van die verskillende verhale. Die mag van bepaalde diskoerse is telkens in die persoonlike onderhoude krities aangespreek deur vrae daaroor te vra.

Die interpretasie van ervarings op ’n sosiaal-konstruksionistiese wyse in ’n narratiewe aanpak word onder punt 8.1.5.3 van hierdie hoofstuk verder beskryf.

6.2 NAVORSINGSGENOTE EN HULLE VERHALE

Om die kontekstuele ervarings aan te hoor, het ek navorsings- of gespreksgenote gekies met wie ek in gesprek getree het om na hulle persoonlike geskiedenis of verhale te luister

en hulle toe te laat om hulle eie interpretasie van die invloed van die formele of amptelike kerklike proses op hulle lewens weer te gee. In narratiewe navorsing word gespreksgenote as navorsingsgenote beskou en nie as objekte wat nagevors word nie, omdat hulle toegelaat word om aktief deel te neem aan die navorsingsproses (Rubin & Rubin 1995:10; Müller, Van Deventer & Human 2001:77). Slim & Thompson (1993:2) ondersteun die gedagte van 'n vennootskapsbenadering in navorsing waar daar van mondelinge getuienis gepraat word as hulle die proses van luister beskryf as “what is heard in partnership”. Die onderhoude gaan dus nie net daaroor om inligting of data te verkry nie, maar is veral geïnteresseerd in die betekenis wat die navorsingsgenoot aan die data gee (Müller 2004:302).

My navorsingsgenote was agt vrouepredikante of proponente in die NG Kerk wat gedurende die tydperk 1990 tot 2006 gelegitimeer is aangesien die fokus op die geskiedenis van hierdie bepaalde groep in die NG Kerk val. Van hierdie vroue het reeds baie vroeër hulle teologiese studies voltooi. Omdat vroue voor 1990 nie tot die amp van predikant toegelaat is en geen vrou voor 1994 beroep is nie, kan dié vroue as 'n gemarginaliseerde groep beskou word.

Ek het naamlyste van die afgestudeerdes met behulp van die kuratoria van die drie Teologiese Fakulteite van die Universiteit van die Vrystaat, Pretoria en Stellenbosch opgestel en daarna 'n vraelys aan elkeen van die gelegitimeerde vroue, wie se kontakbesonderhede beskikbaar was, gestuur. Diegene wie se besonderhede nie beskikbaar was nie, is met behulp van hulle klasmaats opgespoor. Ek het ook gepoog om hierdie persone deur middel van Die Kerkbode op te spoor. Slegs 'n paar vroue of familieledes van vroue het op die navraag in Die Kerkbode gereageer. Die inligting met betrekking tot die vroue wat reeds as predikante bevestig is, is volledig.

Die breë prentjie rondom die aantal vrouepredikante in die NG Kerk het teen die middel van 2007 soos volg uitgesien (die data van studente wat aan die einde van 2007 gelegitimeer is, is nie by hierdie tabel ingereken nie):

Tabel 2: Aantal vrouepredikante teen 2007

Vrouepredikante voltyds in die bediening (studenteleraars uitgesluit)	23
Bevestig met 'n spesialiswerkkring as voltydse opdrag (nie gewone gemeente nie)	2
Kapelaansposte	4
Studenteleraarsposte	4
Tentmakersposte	9
Bevestig, maar nie tans in 'n gemeente werksaam nie	1
Proponente wat nog wag vir beroepe	39

Geen kontakligting beskikbaar nie, maar waarskynlik ook proponente wat nog vir beroepe wag	17
Band as predikant losgemaak van gemeente	2
Nie meer in NG Kerk	7
Nie meer beroepbaar nie, maar steeds in NG Kerk	6
In NG Kerk gelegitimeer, bevestig in die VGK	2
Predikante in ander kerke	4
Oorlede	1
TOTAAL	121
Totale aantal predikante in NG Kerk	1669
Persentasie vrouepredikante in die totale predikantekorps van die NG Kerk	2.58%

Na aanleiding van die terugvoer uit hierdie vraelyste het ek agt vroue gekies wat bereid was om hulle verhale met my te deel en 'n verdere pad te stap. Ek het ook twee verhale ingesluit van vroue wat reeds oorlede is. Gottlieb & Lasser (2001:193) wys daarop dat 'n konflik van belange kan ontstaan wanneer 'n navorser se navorsingsgenote gekies word om 'n sekere punt deur sy/haar navorsing te bewys. Hierdie is nie 'n kwantitatiewe studie wat poog om verteenwoordigend van alle stemme te wees nie of om in die lig van my eie verhaal te bewys dat die NG Kerk se beleid vrouepredikante benadeel het of dat gemeentes vroue stief behandel nie. Ek het die volgende faktore in ag geneem by die kies van my reis- oftewel navorsingsgenote.

- Diversiteit: die groep moet so divers as moontlik wees om so veel as moontlik soorte stemme hoorbaar te maak en meer as een scenario te dek.
- Beroep: daar moet 'n balans wees tussen diegene wat 'n beroep gekry het, nog wag vir 'n beroep en nooit 'n beroep gekry het nie of 'n ander rigting ingeslaan het.
- Huwelikstatus: daar moet ook 'n balans wees tussen ongetroude en getroude vroue. In die geval van die groep wat getroud is, is daar ook gepoog om vroue wat met predikante getroud is én die wie se mans 'n ander beroep beoefen, te betrek.
- Studiejare: daar moet 'n verspreiding wees in die jare waarin die vroue gestudeer en gelegitimeer is. Dit is belangrik om die verhale te hoor van die vroue wat hulle studies begin het voordat hulle amptelik of kerklik toegelaat is om dit te doen, vroue wat hulle studies begin het nadat die eerste vroue bevestig is en vroue wat in die laat negentigerjare hulle studies begin het en onlangs afgestudeer het.
- Teologiese fakulteite: die vroue moet uit al drie Teologiese Fakulteite van die NG Kerk kom.

- **Kwesbaarheid:** die kwesbaarheid van die vroue is ook in ag geneem. Volgens Smythe & Murray (2000:329–330) behoort 'n narratiewe navorser al reeds tydens die werwing van navorsingsgenote die etiese implikasies van die narratiewe gesprek op die navorsing en gespreksgenoot te verreken. Indien die vertel van 'n verhaal skadelik vir die gespreksgenoot kon wees omdat dit haar kan blootstel en haar kerklike loopbaan of haar persoonlike lewe nadelig kan beïnvloed, is dié moontlikheid eers deeglik met haar uitgeklaar. Dit het ongelukkig veroorsaak dat sekere verhale nie vertel kon word nie en die gemarginaliseerdes is as't ware stilgehou. Dit is jammer dat die geskiedenis nie volledig vertel kan word nie en dat die kerk nie volledig kan kennis neem van hierdie verhale nie.
- **Bereidheid:** die navorsingsgenote moes bereid wees om baie eerlik oor hulleself en hulle ervarings te wees (Smythe & Murray 2001:196).

Ek het 'n persoonlike gesprek met elke reisgenoot gevoer. Aanvullende gesprekke met diegene wat in die Kaap en Vrystaat woon, is elektronies en telefonies gedoen waar verheldering of bevestiging nodig was.

My verhouding en kontak met my navorsingsgenote strek verder as die gesprekke. Ek ken 'n groot groep van die vroue regoor die land wat gedurende die tagtiger jare en vroeë negentiger jare begin studeer het – ek kan hierdie verhoudings as vriendskapsverhoudings beskryf. Verder het ek 'n aantal vrouepredikante wat veral aan die Universiteit van Pretoria afstudeer het en in Pretoria werksaam is, die afgelope paar jaar leer ken. Hierdie verhoudings is meestal professioneel van aard. Ons het gedeelde belange en ons leef ons roeping in dieselfde kerkverband uit.

Die gesprekke was almal laag gestruktureerd. Nadat elke persoon haar roepingsverhaal vertel het, het die res van die gesprek daaruit voortgevloei en ontwikkel. In lyn met die waardes wat in 'n narratiewe benadering tot die sosiaal-konstruksionisme geld, is die navorsingsgenoot die kans gegun om self betekenis aan die unieke verloop van haar eie verhaal te gee. As navorser was ek terdeë daarvan bewus dat my navorsingsgenote my met hulle verhale en interpretasies vertrou en daarom het ek hulle verhale, hulle emosies rondom die unieke gebeure in hulle lewens en die interpretasie wat hulle daaraan heg, gerespekteer.

Bar-On (1996:15) toon aan hoedat die geleentheid om met iemand wat jou eie omstandighede verstaan, 'n helende effek kan hê. Storie-ontwikkeling of die alternatiewe

verstaan van verhale is deel van die narratiewe navorsingsproses (Bosman 2001:49). Alhoewel hierdie navorsing nie gerig is op 'n terapeutiese proses waarbinne die ontwikkeling van alternatiewe verhale kan plaasvind nie, behoort die geleentheid wat aan vrouepredikante gebied word om self hulle verhale te vertel en te interpreteer en sodoende mee te werk aan die skryf van 'n nuwe stuk geskiedenis bemagtigend vir die betrokke vroue of medenavorsers te wees (vgl. Müller & Schoeman 2004:8 wat die nut van storievertelling uitwys). Dit het tog gebeur dat die ruimte om 'n ervaring of verhaal te deel betekenisvol vir van die navorsingsgenote was.

Ek wou nie die navorsing aanpak om as kerkhistorikus bloot daarop uit te wees om die waarheid te gaan ontdek nie. Ek was ook nie daar om klinies na 'n paar feite te luister nie. Wanneer 'n navorser in die narratiewe benadering op iemand se verhaal fokus, luister die navorser met aandag én simpatie (Smythe & Murray 2000:311). Ek was betrokke by die aksie en het myself aan die unieke verhale van my navorsingsgenote verbind.

6.2.1 Etiese beskerming van navorsingsgenote

In 'n narratiewe navorsingsproses is die persoonlike onderhoud, waarin die navorsingsgenoot hulle eie verhale in hulle eie woorde vertel en daaraan betekenis toeken, die instrument waarmee data versamel word. Die navorsingsgenoot is egter nie net 'n bron van data nie. Narratiewe data is baie persoonlik en die verhale is gewoonlik gedetailleerd en spesifiek. Dit plaas die standaard etiese riglyne waarbinne navorsing gewoonlik geskied onder druk. Bakan (1996:5) beweer tereg as hy sê dat die mees betekenisvolle waarhede oor persone in die stories oor hulle lewens gevind kan word. Daarom benodig hulle beskerming wanneer hulle stories of verhale aan ander bekend gemaak word. Die standaard etiese riglyne waarbinne navorsing gewoonlik geskied is volgens Smythe & Murray (2000:313–318) soos volg:

- Die deelnemer moet vrywillig aan die navorsing deelneem.
- Die deelnemer moet ingelig word oor die navorsingsproses en daarna toestemming verleen tot deelname.
- Die deelnemer se identiteit moet beskerm word. Geen persoonlike of identifiseerbare inligting oor die persoon mag sonder hy/haar toestemming beskikbaar gestel word nie.
- Die persoon moenie deur die navorsing benadeel word nie.

- Daar behoort nie 'n konflik van belange tussen die navorser en deelnemers te wees nie.
- Die deelnemer mag nie oor die uitkoms en doel van die navorsing mislei word nie.
- Deelnemers behoort ingelig te word oor die resultate van die navorsing.

Van hierdie riglyne kan op die volgende maniere onder druk kom:

In hierdie navorsing het agt vroue uit 'n groep van 118 vroue hulle verhale vertel. Omdat die aantal vrouepredikante en proponente so klein is en hulle boonop uit een kerkverband kom, is die risiko van herkenning en blootstelling baie hoog. Anonimiteit en vertroulikheid, as een van die aanvaarde etiese riglyne waarbinne navorsing moet geskied, kon dus nie gewaarborg word nie, al word hulle nie by name geïdentifiseer nie. Identiteit kan uit die teks of verhaal afgelei word. Gottlieb & Lasser (2001:192–193) vra tereg of die potensiële gevaar van benadeling nie nadelig inwerk op die oogmerk van narratiewe navorsing om juis na gemarginaliseerde stemme te luister nie. Die beskikbare statistiese gegewens kan 'n fluisterstem wees, maar dit sal nooit die volle verhaal vertel nie en dit is ook nie narratiewe navorsing nie (vgl. Smythe & Murray 2001:196–197 wat voorstel dat die probleem hanteer word met verskillende grade van insluiting). Met betrekking tot hierdie navorsing was dit deel van die proses om te hoor of die betrokke vroue bereid of gereed sou wees om self ook verantwoordelikheid te aanvaar en die waagmoed aan die dag sal lê om die geskiedenis ook “her-story” en nie net “his-story” te maak nie.

Dit is ook 'n vraag hoe om reg te laat geskied aan die navorser se verstaan van die navorsingsgenoot se verhaal én die navorsingsgenoot se verstaan van haar eie verhaal sodat dit steeds uniek en individueel is en sê wat sy wou sê en terselfdertyd die integriteit van die navorsingsgenote in die proses te beskerm, veral ook teenoor die diene wat in die verhale genoem word (Smythe & Murray 2000:318, 321–322). Die aard van narratiewe navorsing erken ook dat verhale veelvuldige betekenis kan hê. Hierdie konsep, die betekenis en die implikasies daarvan moet voor die tyd met die navorsingsgenoot uitgeklaar word, anders kan dit tot misverstand lei.

Omdat die verhale so persoonlik is en hierdie spesifieke navorsing die ervaringe van vroue binne die kerkverband en plaaslike gemeente weergee, kan dit die deelnemer moontlik benadeel. Negatiewe verhale word nie altyd met deernis in die kerk ontvang nie. Die kerk is in 'n sekere opsig baie klein en dit kan gebeur dat 'n gemeente, 'n predikant en lidmate se optrede teenoor 'n vrouepredikant openbaar gemaak word. Die navorsingsgenoot vertel

haar verhaal vanuit haar ervaringshoek en sy is die een wat aan haar ervaringe, hetsy positief of negatief, betekenis gee. Die persone of instansies (die sogenaamde derde party) wat deel vorm van hierdie verhaal het nie kans gekry om in dieselfde navorsing hulle belewenis van die verhaal weer te gee nie. Die vraag kan gevra word of dit regverdig teenoor die geïmpliseerde persone of instansies is en of sulke persone of instansies nie aksies teenoor die navorsingsgenoot of navorser kan loods indien hulle voel dat hulle te na gekom is nie. Volgens Hadjistavropoulos & Smythe (2001:164–165, 168–170) kan die implisering van derde partye selfs tot regstappe lei.

Die bespreking van etiese vraagstukke in narratiewe navorsing is meer gerig op terapeutiese as op histories-georiënteerde gesprekke. Aangesien hierdie navorsing op 'n narratiewe wyse aangepak word, is die narratiewe etiese beginsels wel van belang. Tog is dit terselfdertyd ook historiese navorsing wat daarop gemik is om die historiese verhaal op 'n ryker en dikker manier weer te gee. Geskiedenis is openbaar. 'n Instansie soos die kerk is ook *per se* openbaar – wat 'n kerk doen of hoe 'n kerk of gemeente optree is vir haar lidmate en die wêreld sigbaar. Dit lê in die wese van kerkwees om sigbaar te wees. Geloof en die beoefening van geloof is immers nie privaat nie.

Webwerwe soos dié van die *Oral History Society* (s.a.[c]: paragrawe 1–28) hanteer die etiese sy van mondelinge geskiedenis grotendeels aan die hand van algemene riglyne oor die bekendmaking van die doel van die navorsing, reëlins ten opsigte van die onderhoude, die hantering van bandopnames en die verkryging van toestemming. Aan die hand van Smythe & Murray (2000:328–334), Gottlieb & Lasser (2001:191–194) en Hadjistavropoulos en Smythe (2001:163–174) is bogenoemde en ander etiese probleme in die navorsing soos volg bestuur:

- Omdat die uitkomst van persoonlike onderhoude vanweë die dinamiese aard daarvan nie voor die tyd voorspel of vasgepen kon word nie, is daar met 'n stelsel van prosesmatige toestemming gewerk. Ek het my navorsingsgenote vooraf toestemming gevra om hulle verhale openbaar te maak en dit opgevolg soos die opskryf van hulle verhale ontwikkel het. Hoe groter die vertrouwe tussen navorser en navorsingsgenoot, hoe intenser en emosioneler kan die vlak van deelname word. Dit het inderdaad met 'n paar gesprekke gebeur.
- Die navorsingsgenote is vooraf gesensitiseer oor die aard en impak van veelvoudige betekenisgewing van hulle verhale. Hulle is daarvan bewus gemaak dat hulle

persoonlike narratief deur my as navorser met groter narratiewe en lyne in verband gebring gaan word en dat hulle verhale in hierdie proses deur my herinterpreteer (“renarrated”) gaan word. Daarom moes ek voortdurend met hulle konsulteer en ook seker te maak dat my transkripsies en interpretasie weergee wat hulle regtig bedoel het.

- Ek het onderneem om hulle pertinent daarvan bewus te maak as ek dink ’n verhaal of spesifieke gebeurtenis in hulle verhaal kan hulle moontlik benadeel. Ek was in sommige gesprekke terdeë daarvan bewus dat ek oor sensitiewe inligting beskik en dit met groot versigtigheid moet hanteer.
- Ek het my eie analyses voortdurend met die navorsingsgenote gedurende die gesprekke gekommunikeer.
- Hadjistavropoulos & Smythe (2001:171) stel voor dat ekstra voorsorg getref kan word deur demografiese inligting te verbloem. Ek het probeer om die identiteit van my reisgenote te beskerm deur demografiese data te verswyg. Hatjistavropoulos en Smythe (2001:170) wys uit dat sekere etiese kodes die etiese beginsels in grade van belangrikheid hanteer. Aan die hand hiervan was die beskerming van my reisgenote belangriker as presiese historiese data soos name, plekke en datums. Dit was een van die opofferings wat gemaak moes word.
- Die navorsingsgenote gee hulle eie stem en interpretasie weer in die groter verhaal. Gemeentes en persone wat geïmpliseer word, het nie deelgeneem aan hierdie gesprek nie. Die doel van die navorsing was nie om soos in ’n hofsitting die presiese gebeure rondom ’n insident te probeer vasstel en rekonstrueer nie. Ek het ’n keuse gemaak om na die reisverhale van vrouepredikante en hulle interpretasie van hulle eie reis te luister. Hiermee ontken ek nie dat daar nog stemme in die groter verhaal is nie. Narratiewe navorsing laat juis ruimte daarvoor dat die stem van ’n gemeente nog ’n stem in die verhaal mag wees, alhoewel daardie stem nie hier aan die woord kom nie. Wat die sinodale verslae betref, het ek met kommissielede aan beide kante van die debat in gesprek getree. Beide kante is hier aangehoor.
- In my beoordeling en interpretasie moes ek die kerkregtelike posisie van ’n gemeente as volledige kerk wat self beroepe mag uitbring en die beperkte mandaat van ’n struktuur soos die moderamen van die Algemene Sinode deeglik in ag neem.

Die invloed wat die mandate en bevoegdhede van 'n gemeente en moderamen op die verhale van individue het, is aangedui en kortliks bespreek.

- Ek het in 'n paar gevalle persoonlik betrokke geraak by die omstandighede van 'n paar vrouepredikante. Ek het my posisie op die moderatuur van die Algemene Sinode gebruik om te kyk of die omstandighede van een van die proponente nie kan verander nie. Met haar toestemming is ander moderatuurslede betrek. Verder het ek aan die einde van die skryf van hierdie proefskrif 'n terapeutiese pad begin stap saam met een van die vrouepredikante wat seergekry het op haar reis. Ek het ook saam met 'n derde reisgenoot 'n retraite vir vrouepredikante begin reël wat vir Februarie 2008 beplan word.

6.2.2 Breë beskrywing van navorsingsgenote

In die lig van die faktore wat reeds beskryf is, is die volgende persone as reis- of gespreksgenote gekies. Die verbatim aanhalings uit hulle verhale is in dieselfde formaat as my eie verhaal weergegee, dit wil sê met ingekeepte paragrawe en 'n ander lettertipe as die res van die teks. Die persoon wat aan die woord is, word deur middel van die aangeduide afkorting voor die verbatim weergawe aangedui.

- **Gespreksgenoot 1** is 'n predikant wat reeds in die 1970's begin het om teologie te studeer. Sy is in 2001 gelegitimeer nadat sy 'n *colloquium doctom* afgelê het. Sy het tot in 2006 'n kontrakpos in 'n plattelandse gemeente gehad waarin sy hoofsaaklik jeugwerk gedoen het. Sy is getroud met 'n predikant. (Aangedui as: G1)
- **Gespreksgenoot 2** is 'n predikant wat in die laat 1970's begin het om teologie te studeer. Sy is in 1992 gelegitimeer en is tien jaar later eers bevestig. Sy is bevestig as predikant, maar nie in 'n gemeente werksaam nie. (Aangedui as: G2)
- **Gespreksgenoot 3** is 'n proponent wat in die vroeë 1990's begin studeer het en steeds wag op 'n beroep. Sy is aktief betrokke in die gemeente waar sy woon, maar is voltyds werksaam in 'n ander beroep. Sy doen nie aansoek vir poste nie alhoewel sy baie graag in 'n gemeente sou wou werk. (Aangedui as: G3)
- **Gespreksgenoot 4** is 'n predikant wat in die laat 1990's begin het om teologie te studeer na voltooiing van 'n ander graad. Sy is kort nadat sy gelegitimeer is, as tentmaker bevestig. Tans is sy jeugleeraar in 'n voorstedelike gemeente en getroud. (Aangedui as: G4)

- **Gespreksgenoot 5** is 'n proponent wat in die laat 1970's teologie studeer het en in 1991 gelegitimeer is. Sy is voltyds werksaam in 'n plattelandse gemeente, maar nie bevestig nie. Sy wag reeds 14 jaar vir 'n beroep. Sy is nie getroud nie. (Aangedui as: G5)
- **Gespreksgenoot 6** is 'n predikant wat in die laat 1990's gelegitimeer is en na 15 maande beroep is na 'n gemeente waar sy steeds werksaam is. Sy is getroud. (Aangedui as: G6)
- **Gespreksgenoot 7** is 'n predikant wat in die 1980's haar teologiegraad voltooi het, maar nie saam met die res van haar klasmaats gelegitimeer kon word nie. Sy was in die eerste groep wat gelegitimeer is nadat die Algemene Sinode in 1990 besluit het om vroue toe te laat. Sy is steeds in haar eerste gemeente werksaam. Sy is ongetroud. (Aangedui as: G7)
- **Gespreksgenoot 8** is 'n predikant wat in 2000 bevestig is. Sy is tans voltyds by 'n groot maatskappy werksaam en deelyds betrokke by 'n postmoderne bediening vir mense wat nie tuis voel in 'n tradisionele kerk nie. Sy is getroud met 'n predikant. (Aangedui as: G8)
- **Anna Linde** is in die twintigerjare van die twintigste eeu as predikant in die Metodistekerk in die VSA opgelei en georden. Sy is daarna met ds. Hannes Linde getroud en het nuwe gestalte aan haar nuwe roeping in Suid-Afrika kom gee. Alhoewel sy nie as NG Kerk-predikant opgelei is nie, het sy tog deur die uitlewing van haar roeping gewys watter waardevolle bydrae 'n vrou met teologiese opleiding in die NG Kerk kan lewer. Ek noem haar nie 'n gespreksgenoot nie, omdat ek nie met haar oor haar roepings- en lewensverhaal in gesprek kon tree nie. Ek beskou haar egter as reisgenoot en lys haar onder hierdie afdeling omdat sy as vrou baanbrekerswerk gedoen het en ek oor 'n bandopname van haar lewensverhaal beskik. (Aangedui as: AL)
- **Jeanne Viljoen** het in 1944 haar teologiese studies aan die Universiteit van Pretoria begin. Sy is in 1975 oorlede en ek beskik slegs oor die verhale van ander oor haar. Ek het met haar man, ds. Dirk Viljoen, 'n gesprek oor haar gevoer.

Ek het ook met vier ander persone gesprekke gevoer wat op verskillende maniere by die besluitnemingsproses rondom die toelating van vroue tot die besondere ampte betrokke was. Hierdie persone was bereid om geïdentifiseer te word en aanhalings uit hulle

gesprekke is op dieselfde wyse as die gesprekke met die vrouepredikante aangedui. Ek identifiseer hierdie persone deur hulle voorletters. Ek kon nie almal persoonlik sien nie en moes telefoniese onderhoude met twee van die persone voer. Sekere dinamika gaan verlore met telefoniese onderhoude omdat daar nie gesigskontak is nie. Die gevaar bestaan ook dat die persoon met wie 'n telefoniese onderhoud gevoer word, onder die indruk kan verkeer dat die navorser nie regtig ernstig oor sy/haar getuienis is nie (Webster 1996:191). Afstande, sperdatums en 'n gebrek aan fondse kan telefoniese onderhoude egter noodsaak. Webster (1996:189–199) het in 'n omvattende telefoniese navorsingsprojek ondervind dat telefoniese onderhoude tog produktief kan wees as dit reg aangepak word. Dit is net belangrik dat dieselfde beginsels, voorbereiding en etiese faktore wat in 'n persoonlike onderhoud geld, ook in 'n telefoniese onderhoud gehandhaaf word. Daar moet byvoorbeeld fyn na stembuigings geluister word omdat gesigsuitdrukings nie gesien kan word nie.

Vervolgens 'n kort beskrywing van die ander persone met wie ek gepraat het:

- **Ds. Dirk Viljoen** was baie behulpsaam om aan my die nodige inligting en foto's oor sy vrou, Jeanne Viljoen, se baanbrekersreis in die NG Kerk te verskaf. (Aangedui as: DV)
- **Dr. Willie Botha** was vanaf 1978 predikant in Sinodale Diens vir Leer en Aktuele Sake. Hy was skriba van die vergaderings van die Kommissie van Leer en Aktuele Sake en het waardevolle inligting aan my verskaf oor die funksionering van die Kommissie. (Aangedui as: WB)
- **Ds. Sampie van Vuuren** het vanaf 1974 tot 1990 op die Kommissie vir Leer en Aktuele Sake gedien wat die studiestukke vir die verskillende Algemene Sinodes oor die vrou in die amp voorberei het. Alhoewel hy teen die toelating van vroue tot die besondere ampte is, was hy wel bereid om met my in gesprek te tree en aangehaal te word. (Aangedui as: SvV)
- **Prof. Danie du Toit** voormalige dosent in Dogmatiek aan die Universiteit van Stellenbosch, was verantwoordelik vir die skryf van die verslae ten gunste van die toelating van vroue tot die besondere ampte. Ek het 'n telefoniese onderhoud met hom gevoer. (Aangedui as: DdT)
- **Dr. Hans Linde** se moeder, mevrou Anna Linde, se besonderhede is reeds vermeld. Ek het 'n telefoniese onderhoud met hom gevoer. (Aangedui as: HL)

- **Ds. Elsje Büchner**, navorser. Ek sal op enkele plekke my belewenis van 'n spesifieke gebeurtenis vertel, veral tydens geleenthede waar ek betrokke was.
(Aangedui as: EPB)

6.2.3 Die effektiewe beskrywing van ervarings

Om op 'n effektiewe wyse van die “luister na ervarings” na die “beskrywing van ervarings” te beweeg, het sekere voorbereiding gevra. In die eerste plek moes ek sorg dat die onderhoud effektief is. Wanneer die navorser nie deeglik en empaties luister nie of nie goeie vrae vra nie of as die navorsingsgenoot nie die aard van narratiewe onderhoud verstaan nie, kan dit 'n negatiewe invloed op die hele navorsingsproses hê. My navorsingsgenote is voorberei oor die aard van narratiewe onderhoud en die verwagtinge wat dit aan hulle sou stel.

Die gesprekke wat gevoer is, was semi-gestruktureerd om te verseker dat ek die basiese inligting oor roeping, studie- en bedieningsloopbaan hoor. Daarna het die res van die gesprek voortgevloei en ontwikkel aan die hand van elke gespreksgenoot se unieke verhaal. As navorser moes ek fyn luister na die betekenis wat die navorsingsgenoot aan sake toegeken het en haar eie verstaan van haar roeping en plek in die kerk.

Na elke onderhoud het ek deur die data gegaan om deurlopende temas of onderwerpe te identifiseer. Temas is identifiseerbaar uit woorde wat herhaal word of 'n idee wat herhaaldelik voorkom (Rubin & Rubin 229–330). Temas of onderwerpe is gekategoriseer en met ander data vergelyk. Dit het tot verdere literatuurstudie oor 'n paar tersaaklike temas gelei om dit in verband te bring met die groter teorieë en in hierdie geval ook met die breër historiese lyne waarin die kleiner verhale afspeel. Die temas is ook in verband gebring met die breë historiese agtergrond in die kerk waarteen die besondere verhaal afgespeel het.

Die mate waarin kontekstuele ervarings deur tradisie gevorm word, is bepaal deur fyn te luister na die verskillende reisverhale van vrouepredikante. Hiermee saam is na die verskillende stemme in die samelewing soos verwoord in die media en literatuur geluister (vgl. Müller 2004:303).

6.3 GESAMENTLIKE INTERPRETASIE VAN ERVARINGS

Ek moes seker maak dat my eie interpretasies met dié van my navorsingsgenote geïntegreer word. Die navorsingsgenoot geniet in 'n mate 'n epistemologiese voordeel omdat die verhaal oor hom- of haarself handel en niemand anders die ervaring so goed ken as die een

wat dit beleef het nie. Aan die ander kant beskik die navorser oor teoretiese kennis en het toegang tot literatuur wat die navorsingsgenoot se ervaring in 'n groter konteks kan plaas. Dié etiese vraag oor die intergrasie van interpretasies kan nie van die epistemologie van narratiewe navorsing losgemaak word nie juis omdat die navorsingsgenote so 'n groot aandeel in die interpretasie van hulle eie verhale het (Smythe en Murray 2000:324–326; 328). Volgens Osmer (2006:329) is die interpretasie- en refleksieproses oor 'n bepaalde handeling 'n belangrike deel van praktiese teologie. Die betekenis van die gebeure van diegene wat betrokke is of was, moet vasgestel word saam met die langer historiese lyn waarin dit ingebed is.

Smythe en Murray (2000:326) omskryf na aanleiding van Bruner (1986) en Polkinghorne (1988) die unieke epistemologie van narratiewe navorsing soos volg:

- Die narratiewe diskoers is meer temporeel as konseptueel.
- Dit is meer met verhoudinge gemoeid as abstrakte veralgemenings.
- Dit gee rekenenskap van die wedervaardigheid van menslike intensies en motiverings.
- Die oortuigingskrag van die diskoers lê in geloofwaardigheid en nie noodwendig in die logiese samehang of empiriese toetsbaarheid van 'n saak nie.
- Dit vertel die verhaal vanuit meer as een perspektief.

Aangesien ek as navorser en historikus nie die “waarheid” (ek hanteer die waarheidsvraag in postmoderne geskiedskrywing later in hierdie hoofstuk) oor vrouepredikante gaan probeer ontdek nie, is my interpretasie oor die gebeure in die verhale nie die enigste interpretasie nie, maar wel een van die stemme in die interpretasieproses. Ek het my interpretasies met dié van my navorsingsgenote geïntegreer deur aan hulle terugvoer te gee oor my interpretasies en te kontroleer of dit wat ek gehoor en geskryf het, korreleer met wat hulle bedoel het. Hiermee het ek die verhale in die navorsingsgenote se hande gehou. Hierdie proses van terugvoer het persoonlik, telefonies en per e-pos geskied. Waar ek uit die breër historiese proses op prominente diskoerse afgekom het, het ek hulle spesifiek om kommentaar daarvoor genader.

6.3.1 Fasilitering van interpretasieproses

Ek het die volgende metodes gebruik om my navorsingsgenote se eie interpretasies van hulle ervarings te fasiliteer:

In 'n narratiewe aanpak is die gesprekke semi-gestruktureerd of laag gestruktureerd ten einde ruimte te skep vir die interpretasie van ervarings asook storie-ontwikkeling. Dit vra dat die navorser met so min as moontlik vooropgestelde idees na die verhale van die navorsingsgenote sal luister en verder deursigtig sal wees oor enige belange wat wel mag bestaan (Bosman 2001:49). Gluck (1987:231) is ook van mening dat historici wat besig is met mondelinge geskiedenis daarteen moet waak om inligting vooraf te veel te orden. Nadat 'n vraag gevra is, moet daar eerder gekyk word waarheen die vraag lei. Ek het gedurende die gesprekke kritiese vrae aan my navorsingsgenote gevra om hulle te help om hulle eie ervarings self te interpreteer. Die interpretasieproses is dus altyd relasioneel van aard.

Die proses van terugvoering het nie net verseker dat die navorsingsgenoot die eenaar van haar verhaal bly nie, maar ook verseker dat beide van ons groei in 'n ryker en dikker verstaan van die interpretasie. Ek was ook fyn daarop ingestel om voortdurend nuwe moontlikhede raak te sien en nie te stagneer in die manier waarop ek die verhale hoor en daaroor nadink nie. Die interpretasie wat die vroue aan hulle eie verhale gegee het, het my telkens verras en sekere “teorieë” wat ek in my gedagtes oor die groter verhaal gehad het, van die tafel af gegee.

6.4 'N TRADISIE VAN INTERPRETASIE

In hierdie navorsing het ek rekenskap gegee oor die diskoerse wat daar oor vroue in die gemeenskap en kerk bestaan. Ek het in die besonder na die historiese ontwikkeling van die diskoers oor die vrou as “volksmoeder” gaan kyk. Hierdie diskoers het 'n deurslaggewende rol gespeel in die debat oor die toelating van vroue tot die besondere ampte.

Binne die kerklike tradisie het daar oor 'n tydperk van meer as 60 jaar 'n formele interpretasieproses plaasgevind. Gelyklopend met die formele of amptelike kerklike proses het daar, en vind daar steeds, 'n interpretasie van die Skrif plaas. Die ontwikkeling en verskuiwing en invloede op die prosesse van Skrifinterpretasie is ook breedweg hanteer. Die debat wat vroeg in 2006 in die media ontstaan het na aanleiding van 'n sinodebesluit van die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) om vrouens nie tot die amp van diaken, ouderling of predikant toe te laat nie, is 'n bewys van hoeveel verskille binne die breë gereformeerde tradisie bestaan oor die interpretasie van die Bybel in hierdie verband.

Die plaaslike gemeente interpreteer en handel weer op haar beurt met besluite van 'n meerdere vergadering. Die besluite van 'n algemene sinode word nie altyd sonder meer

toegepas of aanvaar nie. Dit is onmoontlik om elke NG Kerk-gemeente se tradisie van interpretasie te ondersoek, maar die verhale van die individuele vroue vertel tog iets van hoe 'n paar plaaslike gemeentes vrouepredikante hanteer het.

6.4.1 'n Alternatiewe verstaan van die verhale

Die narratiewe benadering gaan nie net oor die beskrywing en interpretasie van gebeure nie, maar ook oor dekonstruksie en emansipasie. Hiervolgens moet verhale toegelaat word om in 'n nuwe verhaal te ontwikkel. Die ontwikkeling van alternatiewe verhale vind plaas deur 'n holistiese verstaan daarvan en as deel van 'n sosiaal-konstruksionistiese proses, waar die navorsingsgenote aangemoedig word om self betekenis aan hulle eie verhale toe te ken (Müller 2004:304).

Dekonstruksie sal plaasvind daar waar die kleiner verhale binne die breër geskiedenis negatiewe diskoerse uitwys. In hierdie navorsing sal dit veral gaan oor negatiewe diskoerse wat vroue in die kerk uitsluit of stilmaak. 'n Narratiewe benadering tot die geskiedenis sal krities staan teenoor sulke negatiewe diskoerse. Daarom het ek as navorser kritiese vrae aan my navorsingsgenote gevra oor die mag van sekere diskoerse op hulle en die invloed of houvas wat dit op hulle kon hê. As navorser was ek ook krities oor negatiewe diskoerse soos dit na vore gekom het in die breër historiese lyn, literatuur oor vroue in die kerk en bepaalde Bybelinterpretasies of Skrifverstaan. Ek het my navorsingsgenote by die uitwysing van negatiewe diskoerse betrek omdat dit eie aan die epistemologie van 'n narratiewe aanpak is. Soos reeds aangetoon is die navorsingsgenote in 'n narratiewe aanpak nie navorsingsobjekte nie, maar juis medenavorsers (Müller & Schoeman 2004:8).

'n Refleksiespan wat bestaan het uit predikante en teoloë in die Kaap het ook gehelp om onverwagte ontwikkelings in die verstaansproses uit te wys.

6.5 REFLEKSIE OOR DIE ERVARING VAN GOD SE TEENWOORDIGHEID

In postfundamentele teologie word ook erken dat tradisie 'n invloed uitoefen op die epistemiese en nie-epistemiese waardes wat ons refleksie oor God en ons ervaring van God se teenwoordigheid in die wêreld vorm (Van Huyssteen 1997:4). Daarom behoort 'n eerlike poging aangewend te word om die navorsingsgenote se religieuse en spirituele verstaan van en hulle ervarings oor God se teenwoordigheid te begryp (Müller 2004:303). Die refleksie oor die ervaring van God se teenwoordigheid in die wêreld word deur die tradisie

beïnvloed. In die soeke na 'n aanvaarbare metodologiese vertrekpunt vir 'n kontemporêre teologiese refleksie, het daar volgens Van Huyssteen (1993:373) terselfdertyd “a flight from authority” plaasgevind. Hierdie wegvlug van 'n absolute outoriteit het 'n herontdekking van die rol van ervaring in die teologiese refleksie teweeg gebring.

In hierdie navorsing was die navorsingsgenote se roepingsverhale 'n refleksie oor hoe hulle God se teenwoordigheid in hulle eie lewens ervaar. Die begrip “roeping” moet wyer verstaan word as die begeerte om teologie te gaan studeer (inwendige roeping). Dit gaan ook oor die persoon se groei in 'n persoonlike verhouding met God en die uiteindelijke uitlewing van haar roeping binne of buite die kerk. Van die verhale het dit duidelik getoon. Die navorsingsgenote se interpretasie van hulle ervarings in of reis deur die kerk was ook 'n weerspieëling van hoe hulle God se teenwoordigheid in die kerk ervaar.

Die postmodernisme daag die teoloog uit om rekenskap te gee van die teenwoordigheid van die Christendom en om die eksemplariese rol van die religieuse ervaring in 'n postfundamentele teologie te herontdek (Van Huyssteen 1993:376). Waar navorsingsgenote aktief en doelbewus betrokke is by die interpretasie van gebeure, rus die taak van “beoordeling” nie alleen op die skouers van die navorser nie, maar is hy/sy een van die stemme wat interpreteer (nie beoordeel nie) hoe mense God se teenwoordigheid in die geskiedenis, en in hierdie geval die kerk, beleef het.

As navorser moes ek versigtig wees om nie my eie religieuse taal op my navorsingsgenote af te dwing nie. Dit hang saam met die rol wat die navorsingsgenote in narratiewe navorsing speel. Omdat hulle as medenavorsers beskou word en nie as navorsingsobjekte nie, moes ek as navorser moeite doen om hulle in hulle eie taalwerklikheid en terme te hoor. Ek moes ook eerlik wees oor my eie verhouding tot die konteks, voorveronderstellinge en my eie Godservarings. Dieselfde beginsels geld ook in die gesprek oor God.

Ek het my navorsingsgenote die ruimte gegee om hulle eie religieuse taal te gebruik om uitdrukking te gee aan hulle ervarings van God en hoe hulle God se teenwoordigheid in hulle eie lewens beleef.

Omdat al die navorsingsgenote teologiese opleiding gehad het, kon dit maklik gebeur dat hulle terme en teologiese jargon gebruik wat goed aan my bekend is. Daarom moes ek daarteen moet waak om nie aan te neem dat ek weet wat hulle bedoel nie, maar telkens vra wat hulle met 'n sekere term bedoel en watter betekenis hulle daaraan heg.

Ek het in my eie verhaal soms baie gewonder oor God se teenwoordigheid in die kerk. Dit het my daarom nie geskok of vreemd op die oor geval as 'n predikant oor God se teenwoordigheid in haar eie lewe of die kerk worstel nie. Twee van die gesprekke was 'n ruimte waarin die navorsingsgenote rou eerlik was oor hulle ervaringe oor God.

In kerkgeskiedenis kom hierdie vraag op 'n ander wyse op die tafel. Die wedersydse verhouding tussen kerk en wêreld kom by Blenk (1988:12–13) ter sprake as hy daarop wys dat algemene geskiedenis en kerkgeskiedenis nie van mekaar geskei kan word nie en dat die kerkgeskiedenis altyd twee vrae moet vra: Hoe het die wêreldgeskiedenis die kerk (of Christendom) beïnvloed en in watter mate het die kerk 'n invloed op die gang van die wêreldgeskiedenis gehad? In die postfundamentele teologie sal daar gevra word hoe God deur die kerk in die wêreld en deur die wêreld in die kerk gewerk het.

Die vraag oor hoe die Christendom op sy omgewing antwoord gegee het of gerespondeer het, is belangrik vir die verstaan van kontekstualiteit (Frank 1991:40).

6.6 'N INTERDISSIPLINÊRE GESPREK GEE 'N RYKER EN DIKKER BESKRYWING VAN DIE VERHALE

Die postfundamentele teologiese benadering moedig 'n interdissiplinêre gesprek tussen teologie en ander wetenskappe aan. 'n Postfundamentele prakties-teologiese metodologie gee vir my dus ruimte om hierdie navorsing vanuit twee teologiese dissiplines aan te pak, naamlik Praktiese Teologie en Kerkgeskiedenis. In Praktiese Teologie word daar deesdae baie aandag aan interdissiplinêre werk aandag gee met spesifieke klem op die gesprek met die sosiale wetenskappe (Osmer 2006:330–331). Volgens Morse & Chung (2003:9–10) dra die verskillende teoretiese insigte in 'n interdissiplinêre benadering by tot die rykdom van die studie en maak dit meer holisties. Die taal, strategieë, kontekste en maniere waarop menslike ervaring geïnterpreteer word, verskil van dissipline tot dissipline (Müller 2004:303). Dit maak interdissiplinêre navorsing kompleks.

Wanneer meer as een navorsingsmetode gebruik word, is die vraag na die betroubaarheid van die navorsing en geldigheid van die resultate onmiddellik op die tafel. Verskillende navorsingsmetodes het verskillende sterk punte en hulle kyk na verskillende aspekte van die realiteit (Meetoo & Temple 2003:2). As kerkhistorikus het dit besondere uitdagings aan my gestel in die hantering van ander tipe tekste in vakgebiede soos Praktiese Teologie, die Bybelwetenskappe en algemene geskiedenis.

Daar is navorsers wat die geldigheid van hulle navorsing sal probeer versterk deur verskillende soorte navorsingsmetodes te gebruik. Die wye verskeidenheid data wat op verskillende maniere bekom is, moet dan hulle gevolgtrekkings ondersteun (Meetoo & Temple 2003:3). Meetoo & Temple (2003:4–6) sê tereg dat inligting wat deur verskillende navorsingsmetodes bekom is, nie sonder probleme sonder meer bymekaar gevoeg kan word om 'n oorsig oor die betrokke aspek van sosiale realiteit te gee nie. In 'n positivistiese benadering tot navorsing is daar epistemologies geen probleem om die navorsingsmetodes van 'n kwantitatiewe en kwalitatiewe navorsingsmetode, komplementêr tot mekaar te gebruik nie. Wanneer daar egter met 'n meer interpreterende benadering, soos die narratiewe sosiaal-konstruksionistiese benadering, gewerk word, speel die konteks 'n belangrike rol. Die navorser en navorsingsgenoot gee saam rekenskap oor 'n saak wat kontekstueel spesifiek is. Die proses is net so belangrik as die bevindinge.

'n Interdissiplinêre ondersoek gaan in hierdie geval nie daaroor om die verskillende navorsingsresultate te gebruik om 'n spesifieke gevolgtrekking te ondersteun nie. Dit is eerder waardevol omdat die sosiale werklikheid multidimensioneel is en die gesprek met ander dissiplines die dinamika, kompleksiteit en veelvlakkigheid van die sosiale konteks verken (Devine en Heath soos aangehaal in Meetoo & Temple 2003:7). Die resultate of data kan komplementêrend of selfs in konflik met mekaar staan.

Om relevante materiaal van verskillende dissiplines te gebruik en dus op 'n interdissiplinêre vlak te werk, vra van die navorser om hom- of haarself eers te probeer vergewis vanuit watter paradigma die betrokke dissipline werk en met behulp van watter metode data of navorsingsmateriaal versamel en geïnterpreteer of geanaliseer is. Verder is gesprekvoering met kundiges uit die relevante dissiplines belangrik om seker te maak dat die betrokke materiaal korrek gebruik en geïnterpreteer word.

Die skopus van hierdie navorsing sou egter te wyd word as ek oor elke tema wat vrouepredikante op die tafel geplaas het, ook vanuit 'n sosiologiese hoek navorsing moes doen. Buiten dat die studie vanuit twee teologiese dissiplines benader word, is daar tog met ander dissiplines oor die volgende aspekte in gesprek getree:

- Die verskillende kontekste waarin kerkgeskiedenis en vroue se persoonlike verhale afspeel, is vanuit 'n historiese hoek nagevors en kortliks weergegee. Hier het kerkgeskiedenis met algemene geskiedenis in gesprek getree.

- Die posisie van vroue in die samelewing, die faktore wat hierop ingespeel het en die vorming van dominante diskoerse oor vroue is ook vanuit 'n historiese hoek weergegee. Vroue se posisie in die breër samelewing is 'n weerspieëling van hoe die samelewing oor vroue dink en wat vroue van hulleself dink. Dit het 'n invloed op die kerk en die kerk het ook 'n invloed op die breër nadenke in die samelewing. Die invloed van die feminisme op die verskillende tydperke ter sprake, is dus ook verreken.
- Alhoewel die gesprek oor Skrifverstaan en -interpretasie sentraal in die hele debat rondom die toelating van vroue was, het ek nie 'n eksegetiese studie van die probleemtekste of die sogenaamde swygt tekste, gedoen nie. Dit sou 'n studie op sy eie kon wees. Ek het wel die historiese verloop van die interpretasieproses oor die genoemde tekste opgeteken.

7. POSTMODERNE PARADIGMA VAN GESKIEDSKRYWING

Ek plaas myself binne die postmoderne paradigma van geskiedskrywing. Dit is belangrik dat historici hulself sal heroriënteer ten opsigte van die plek en aard van geskiedskrywing in 'n postmoderne tydvak (Wright 2000:124).

Alhoewel die skuif van 'n modernistiese na 'n meer postmoderne samelewing nie oral aanvaar word nie, vind ek die beskrywing van die paradigmas nuttig om die huidige skuiwe in die kerk en samelewing beter te verstaan. Wanneer ek myself binne 'n postmoderne paradigma van geskiedskrywing posisioneer, sê ek ook nie daarmee dat alles wat meer modernisties was, noodwendig sleg of verkeerd is en die postmoderne beter is nie. Daar is aspekte uit beide paradigmas waarmee ek myself as Christen kan vereenselwig of waarteenoor ek meer krities staan. Volgens Jenkins (1997:3) kan historici nie kies of hulle die postmoderne werklikheid waarin ons ons bevind aanvaar of nie. *“For postmodernity is not an ideology or position we can choose to subscribe to or not, postmodernity is precisely our condition: it is our historical fate to be living now”*. Ek aanvaar dus dat ons tans in 'n meer postmoderne samelewing staan en wil binne hierdie realiteit kerkgeskiedskrywing beoefen.

7.1 MODERNISTIESE GESKIEDBESKOUIING

Die modernistiese geskiedbeskouing het sy oorsprong in die negentiende eeu in Duitse universiteite na die Napoleonitaanse oorloë. Dit het daarna na universiteite in die res van Europa en die Verenigde State versprei. Gedurende die twintigste eeu is dit in Asië en bykans die hele Afrika ingedra met behulp van Westerse imperialisme en kolonialisme (Wright 2000:124).

Volgens Greer (soos aangehaal in Dueck & Parsons 2004:235) steek die modernisme sy kop uit in die teologie waar dit homself aanmatig om die tydlose en die onveranderlike te ontdek. In lyn hiermee sien historici in 'n meer modernistiese geskiedbeskouing dit as hulle taak om die waarheid oor die verlede vas te stel deur getuienis bloot te lê en te dokumenteer. Die objektiewe feite wat uit die getuienis oor die verlede vasgestel word, word dan gebruik om die verlede mee te beskryf. Binne hierdie paradigma kom jy nader aan die waarheid as jy genoeg feite kan versamel (Wright 2000:124–127). Geskiedenis word dus ontdek en nie gemaak nie.

The assumptions on which it [objectivism] rests include a commitment to the reality of the past, and to truth as correspondence to that reality; as sharp separation between ... fact and value and, above all, between history and fiction. Historical facts are seen as prior to and independent interpretation ... Truth is one, not perspectival. Whatever patterns exist in history are “found”, not “made” ... The objective historian’s role is that of a neutral, or disinterested judge; it must never degenerate into that of advocate or, even worse, propagandist.

(Novick soos aangehaal in Jenkins 1997:11)

Binne hierdie paradigma word die taak van die kerkhistorikus as die alleenbeoordelaar van die waarheid gesien. Volgens Ernst (1995:5) is dit die taak van die kerkhistorikus om historiese gebeure “van alle kante te deurskou en krities te ontleed, en daarna die waarheidselemente in elke beskouing te integreer tot 'n sinvolle en meer korrekte geheelbeskouing”.

Die kenmerke van 'n modernistiese geskiedbeskouing is opsommenderwys as volg:

- Die verlede het sy eie objektiewe bestaan, onafhanklik van die bestaan van die historikus (Wright 2002:125–126).

- Die verlede kan ontdek en geken word soos dit werklik gebeur het (Wright 2002:125–126).
- Behoorlike geskiedenis is realisties en kan empiries nagevors word (Jenkins 1997:16).
- Primêre bronne speel 'n baie belangrike rol (Jenkins 1997:11). Die harde feite moet in die dokumente gesoek word deur 'n kritiese sifting van die dokumente. Ander tekste of bronne word bloot as aanvullend beskou.
- Die verlede word ter wille van die verlede bestudeer (Jenkins 1997:16).

'n Modernistiese geskiedbeskouing word deur die meeste historici as die aanvaarbare metode beskou en historici is moeilik oortuigbaar dat ander geskiedbeskouings ook waardevol kan wees (Jenkins 1997:1 en Wright 2000:124–130). 'n Postmoderne geskiedbeskouing word uit 'n modernistiese gesigspunt beskou as 'n onverantwoordelike uitnodiging om die verlede te relativer of selfs te nihiler (Jenkins 1997:8). Dit blyk ook dat metodologiese oorwegings en die vraag na waarheid historici weerstand laat bied teen postmodernisme en die invloed wat dit op geskiedskrywing en mense se geskiedbeskouing het.

Protected by a continued adherence to commonsense empiricism and realist notions of representation and truth, most historians – and certainly most of those who might be termed “academic” or professional “proper” historians – have been resistant to that postmodernism which has affected so many of their colleagues in adjacent discourses.

(Jenkins 1997:1)

Ironies genoeg is een van die vroegste plekke waar die term “postmodernisme” gebruik is juis in 'n historiese werk wat dateer uit die Tweede Wêreldoorlog, naamlik *A Study of History* deur Arnold Toynbee (Young 1997:75). Hy gebruik die term om 'n nuwe era in Westerse geskiedenis aan te dui waar daar met die globalisering van die Westerse geskiedenis, terselfdertyd 'n selfbewustheid oor sy eie kulturele relatiewiteit plaasgevind het. Maar soos Jenkins (1997:8) dit stel: “Nothing is sacred”. Daarom vra die postmodernisme ernstige vrae aan die geskiedskrywing in terme van die subjek/terrein (gebeure en gedrag), die data of teks wat gebruik word en hoe verandering verduidelik word.

Dié vrae word veral deur die strukturalistiese en poststrukturalistiese linguïstiek, die kulturele antropologie en die nuwe historisisme (*New Historicism*) gevra (Stone 1997:242). Patrick Joyce (1997:248) wys ook daarop dat daar nou nuwe benaderings en nuwe soorte geskiedenis op die agenda is. Le Roux (1993b:39) pleit vir 'n oper lees van die geskiedenis, wat nie daarop gemik is om sekere voorveronderstellings te legitimeer nie, maar om die lewe te verstaan en ook betekenis daaraan te gee.

7.2 POSTMODERNE GESKIEDBESKOUIING

“Postmodernisme bevraagteken die moderne opvatting van geskiedenis as 'n kontinue proses met 'n universele samehang” (Naudé 1993:98). So het postmoderne geskiedskrywing volgens Wright (2000:126–130) die volgende kenmerke:

- Die verlede kan net ontdek en geken word deur die narratiewe (verhale) wat deur mense in sekere omstandighede geskryf of vertel word.
- 'n Studie van die verlede of gebeure is nie 'n studie van wat werklik gebeur het nie, maar eerder die onderwerp van wat mense sê of vertel oor gebeure.
- Die verlede word geken deur geskrewe of mondelinge woorde. Die taalwerklikheid waarin daar gekommunikeer word is derhalwe belangrik.
- Geskiedenis word gemaak en nie ontdek nie.
- Verskillende mense vertel verskillende verhale oor die verlede, daarom sal 'n postmoderne geskiedbeskouing eerder praat van meer as een verlede (“pasts”). (Vgl. Webster (1996:200) wat ook daarop wys dat daar meer as een verlede bestaan omdat geskiedenis inherent narratief van aard is en omdat 'n historikus 'n spesifieke ontwerp kies vir die beskrywing van 'n bepaalde gebeurtenis).
- Dit fokus meer op die prosesse wat deel is van die geskiedenis, en waarin spesifieke weergawes van die verlede tot stand kom.
- Dit neem die tekstualiteit van 'n verhaal ernstig op. Dit gaan oor die kompleksiteit van verhale en die maniere waarop daar na die verlede verwys word om in die hede daaraan betekenis te gee.
- Dit vra kritiese vrae na die sogenaamde “waarheid” oor die verlede.
- Dit gee erkenning aan die paradigma waarin verhale vertel word.

Hierdie studie vertel dus die verhale van 'n groep vrouepredikante oor hulle reis as vrouepredikante in die NG Kerk en wil nie daarop aanspraak maak dat hulle verhale die volledige geskiedenis vertel nie. Dit belig, in die lig van 'n postmoderne benadering tot geskiedenis, een van die aspekte van die verlede.

8. NARRATIEWE AANPAK

In 'n postmoderne geskiedbeskouing is daar 'n definitiewe wegskuif van die veronderstelling dat slegs geskrewe tekste as die primêre bronne beskou kan word en dat die geskrewe teks die “waarheid” is (vgl. ook Bosman 2001:16). In 'n narratiewe benadering of aanpak word die geleentheid geskep om 'n bepaalde perspektief op gebeure te gee. Dit gaan nie oor die finale waarheid nie, maar wel oor 'n bepaalde perspektief (vgl. Bosman 2001:36 waar hy die narratiewe benadering kies om 'n bepaalde beskouing op die pastoraal-terapeutiese self te kry). Die voordeel van narratiewe navorsing is dat informasie wat voorheen nie beskikbaar was nie, nou gehoor kan word (Gottlieb & Lasser 2001:191). 'n Narratiewe benadering is 'n toepaslike teoretiese uitgangspunt in 'n postmoderne samelewing. Dit gaan oor meer as net 'n beskouing; dit is 'n bepaalde navorsingsmetodiek waarmee ek my as Christen kerkhistorikus kan vereenselwig.

Verhale skep betekenis (Balcomb 2000:49). Enigiets wat gebeur het, moet verduidelik word en die beste manier om dit te verduidelik is om die verskillende aspekte van gebeure opeenvolgend aan mekaar te verbind. Aan die een kant is daar gebeure, ervarings, getuïenisse en feite en aan die ander kant stories wat hieraan samehang, vorm en betekenis gee (Balcomb 2000:49–50).

Freedman en Combs (1996:40–41) het 'n kontrolelys opgestel om 'n terapeut te help om konsekwent narratief in sy/haar aanslag te bly. Die vrae is egter meer as net 'n kontrolelys – dit dien ook as waardes vir 'n narratiewe aanslag. Alhoewel die vrae vir 'n terapeutiese gesprek opgestel is, kan dit ook gebruik word in narratiewe “historiese” gesprekke. Ek dui na elke vraag aan hoe die betrokke vraag op 'n narratiewe benadering in kerkgeskiedskrywing van toepassing kan wees of nie.

1. Word daar vir beskrywings van meer as een werklikheid gevra?

In hierdie navorsing staan die navorsingsgenote langs die geskrewe tekste (verslae, notules, besluite en statistiek rakende die toelating van vroue tot die amp van

predikant in die NG Kerk) en word hulle toegelaat om 'n beskrywing van die werklikheid te gee soos hulle dit beleef het. Die geskrewe tekste word nie as die “waarheid” bo die werklikheid van die verskillende verhale gestel nie.

2. Word daar fyn geluister na die maniere waarop die navorsingsgenoot se realiteit sosiaal gekonstrueer word?

Invloede vanuit die sosiale omgewing op die verhaal moet in ag geneem word. Hoe kry hierdie invloede neerslag op die roepingsverhaal en beroepsloopbaan van die vrouepredikant?

3. Wie se taal word hier beoordeel?

Daar moet 'n daadwerklike poging aangewend word om die navorsingsgenoot se linguistiese beskrywings te aanvaar. Die navorser moenie probeer om haar eie kategorieë in die gesprek af te dwing nie (Bosman 2001:47). In historiese terme moet die navorser oop wees vir die taalwerklikheid van die navorsingsgenote en nie die gesprek in 'n rigting stuur wat sy vooraf bepaal het of wat deur die geskrewe tekste bepaal is nie.

4. Wat is die verhale wat die persoon se probleem ondersteun?

Aangesien hierdie historiese navorsing is en nie 'n bepaalde terapeutiese aanslag of problematiek in gedagte het nie, wil ek die vraag herformuleer en die woord “probleem” uithaal. Die studie werk nie met 'n hipotese dat daar die een of ander probleem met betrekking tot vrouepredikante se toelating tot die amp van predikant bestaan nie. Daar is egter fyn geluister na verhale wat prominente of dominante diskoerse in die samelewing uitdaag of ondersteun.

Die vraag kan herformuleer word na “wat is die verhale wat prominente diskoerse uitdaag of ondersteun?”

5. Word daar meer gefokus op die betekenis van verhale as op die sogenaamde feite in die verhale?

In 'n narratiewe benadering tot kerkgeskiedbeskrywing moet daar veral gewaak word om nie in die verhale feite te soek wat die geskrewe tekste kan ondersteun of weerlê nie. Die doel van die verhale is nie om feite te versamel nie, maar om wel toe te laat dat die navorsingsgenote deur die vertel van hulle verhale self betekenis aan die geskiedenis kan gee.

6. Word die navorsingsgenoot of medenavorser geëvalueer?

Die navorsingsgenote moet toegelaat word om self te bepaal of die rigting waarin die gesprek gaan vir hulle betekenisvol is (vgl. Bosman 2001:48) en of dit die betekenis is wat hulleself aan hulle eie verhaal (stuk geskiedenis) wil heg.

7. Is ek as navorser deursigtig oor my eie persoonlike ervaring?

Ek het reeds in hoofstuk een die verhouding tussen my eie verhaal en die konteks uitgewys. My eie verhaal, waardes en beskouinge mag nie as tiperend beskou word nie – dit is ook net kontekstueel van aard.

8. Is die navorser bedag op patologieserende denke?

Die navorser moet bedag wees op patologieserende denke selfs wanneer daar na iemand se ervaring van 'n bepaalde gebeurtenis geluister word.

In narratiewe navorsing moet daar ruimte gegee word om verhale te beskryf, maar terselfdertyd moet verklarende navorsing ook gedoen word (vgl. Bosman 2001:48–49 oor die doel van verhale in narratiewe terapie na aanleiding van Polkinghorne 1988). Toegepas op kerkgeskiedenis beteken dit dat die navorsingsgenote kans kry om hulle eie verhale te beskryf en betekenis daaraan te heg. Hulle verhale sorg dan ook vir 'n ryker en dikker beskrywing van 'n bepaalde stuk geskiedenis in die NG Kerk. Soos reeds gemeld was hier nie sprake van storie-ontwikkeling in 'n terapeutiese sin nie, alhoewel die vertel van eie verhale, die bydrae wat dit lewer tot die kerkgeskiedenis en die feit dat daar aandag gegee word aan gemarginaliseerde stemme, waardevol vir die navorsingsgenote was.

8.1 MONDELINGE GESKIEDENIS

8.1.1 Ontstaan en groei as georganiseerde aktiwiteit

Seldon & Pappworth (1983:6–11) beskryf die ontstaan van mondelinge geskiedenis vanuit 'n Britse perspektief. Volgens hulle weergawe het mondelinge geskiedenis na die Tweede Wêreldoorlog begin ontluik. Voor die Tweede Wêreldoorlog het sistematiese onderhoudvoering met getuies van gebeure nie gereeld gebeur nie. Na die oorlog was politici meer ontvanklik vir kritiese vrae deur joernaliste. Mondelinge geskiedenis is aanvanklik merendeels deur joernaliste gebruik en die akademici het later in hulle voetspore gevolg. Teen 1960 is die praktyk wyd aanvaar en persoonlike gesprekke of

onderhoude word vandag algemeen deur skrywers van biografieë en ander historiese werke gebruik.

Uit 'n Amerikaanse perspektief het mondelinge geskiedenis sy ontstaan as georganiseerde aktiwiteit ook na die Tweede Wêreld Oorlog gehad, toe professor Allan Nevins (aanvanklik 'n joernalis van beroep) in 1948 'n projek "The Oral History Project" aan die Universiteit van Columbia geloods het. Hy het geen bandopnemers vir hierdie projek gehad nie en 'n student het aantekeninge van die onderhoude geneem. Bandopnemers is eers vanaf 1949 gebruik. Nevins het egter al in 1931 die voordele van onderhoude begin dokumenteer in sy biografie oor Grover Cleveland. Hierin het hy dit bejammer dat niemand die moed gehad het om self met Cleveland of sy bondgenote te praat nie en dat hulle dood is sonder om historici met enige nalatenskap te laat. Nadat hy sy idee met kollegas en vriende bespreek het, het hy in 1938 'n oproep in *The Gateway to History* gemaak dat mondelinge geskiedenis geïmplementeer moet word (Starr 1987:8). Nevins (1987:31) self is egter van mening dat hy mondelinge geskiedenis nie "ontdek" het nie, maar soos oor 'n klip daaroor gestruikel het. Dit was daar en sou onder ander omstandighede in elk geval ontstaan het vanweë die noodsaaklikheid daarvoor.

Die term "oral history" is egter al reeds in 1942 deur Joe Gould in die *New Yorker* gebruik waarin hy daarop aanspraak maak dat hy 'n *Oral History of Our Time* saamgestel het (Starr 1987:4). Starr beweer dat Gould egter 'n verkeerde benaming gegee het aan die aktiwiteit wat hy beoefen het. Die begrip "oral history" is reeds so stewig ingebed dat alternatiewe soos mondelinge dokumentasie en lewende geskiedenis nie regtig posgevat het nie. Vir die doeleindes van hierdie proefskrif sal ek as Afrikaanse alternatief, die term mondelinge geskiedenis gebruik.

Alhoewel die georganiseerde aktiwiteit skaars sestig jaar oud is, is die idee egter so oud soos die geskiedenis self – waar 'n stam sy verlede in herinnering roep en oorvertel aan 'n volgende geslag deur stories te vertel. Herodotus, die vader van geskiedskrywing, het mondelinge geskiedenis gebruik toe hy inligting versamel het om sy weergawe van die Persiese oorloë weer te gee. Daar is egter geen verbatim rekords van hierdie gesprekke beskikbaar nie (Starr 1987:4,8).

Moderne tegnologie het op twee maniere 'n invloed op mondelinge geskiedenis gehad. Dit was in die eerste plek een van die ontwikkelings wat mondelinge geskiedenis genoodsaak het. Vroeër sou mense uitvoerige briewe skryf om met mekaar te kommunikeer. Hierdie briewe het byvoorbeeld die storie agter 'n bepaalde gebeurtenis verhelder en verduidelik. In

plaas van briewe kon mense later net 'n telefoon optel en op 'n vinniger manier sekere sake reël en uitklaar. So het die nuus agter die nuus vir historici verlore geraak. Daarom het dit noodsaaklik geword om op 'n georganiseerde en metodiese manier met mense te begin praat om meer te wete te kom oor die storie agter die storie (Nevins 1987:28–29).

In die tweede plek het tegnologie soos bandopnemers en radio- en televisie-onderhoude, dit moontlik gemaak om die herinneringe wat mense oor bepaalde gebeure het, woord vir woord vas te lê (Starr 1987:6–7; Seldon & Pappworth 1983:9). Die ryke verskeidenheid van woord- en beeldmateriaal oor historiese gebeure bevat gewoonlik onderhoude met persone oor bepaalde gebeure en kan as mondelinge geskiedenis beskou word (Seldon & Pappworth 1983:9). In die ontwikkeling van mondelinge geskiedenis as georganiseerde aktiwiteit bestaan daar nie eenstemmigheid of die bandopname self of die transkripsie van die onderhoud as die finale bron beskou moet word nie. Voorstanders van die bandopname as finale bron is byvoorbeeld van mening dat stemnuanses en emosie nie deur middel van 'n transkripsie oorgedra kan word nie (Starr 1987:6–7). In hierdie navorsing het ek getranskribeerde weergawes van gesprekke gebruik. Waar daar besondere emosie was, het ek dit in vierkantige hakkies aangedui.

In die sestigerjare het mondelinge geskiedenis as dissipline gegroei. Historici het artikels in vaktydskrifte begin publiseer en katalogusse het die lig gesien. Die Vereniging vir Mondelinge Geskiedenis (*The Oral History Association*) het in 1967 ontstaan. Teen 1976 is 20 mondelinge versamelings as sogenaamde oop bronne aan biblioteke in die VSA beskikbaar gestel (Starr 1987:10–15). Een van die etiese riglyne in narratiewe navorsing is dat die identiteit van die mede-navorsers beskerm moet word (vir meer uitvoerige beskrywing sien hoofstuk 1). Aangesien die risiko van herkenning redelik hoog is in hierdie navorsing, kan die bandopnames en volledige transkripsies nie as oop bronne beskikbaar gestel word nie. Die vraag kan gevra word of die anonimiteit van die medenavorsers die historisiteit van die navorsing beïnvloed.

Ek het juis vir 'n narratiewe benadering tot kerkgeskiedbeskrywing gekies omdat dit 'n ryker en dikker beskrywing van die geskiedenis moontlik maak. Geskiedenis is meer as die datums, tye, plekke en besluite of gebeure. Geskiedenis moet ook emosie, ervaring en interpretasie kan weergee. Ek moes 'n keuse maak sonder om die historisiteit van die navorsing in gevaar te stel. Die beskerming van my medenavorsers het swaarder geweeg as die vereiste dat 'n naam aan 'n historiese gebeurtenis gekoppel moet word. Die anonimiteit

van die verhale maak die ervaring van die gebeure nie minder eg of minder histories nie. Dit tas ook nie die rykheid van die beskrywing aan nie.

In die middel van die 1970's het die optekening van mondelinge geskiedskrywing ook elders in die wêreld posgevat. Projekte is in lande soos Chili, Denemarke, Frankryk, die Filippyne, Wes-Duitsland, Holland, Indië, Ierland, Israel, Kenia, Suid-Afrika, Sri Lanka en Swede onderneem (Starr 1987:18–19).

Gedurende die 1980's het verskeie werke in die Verenigde State van Amerika (hierna: VSA) verskyn wat op mondelinge bronne gebaseer is. Die gemene deler tussen dié wye verskeidenheid werke was dat dit eerstehandse getuïenis oor 'n bepaalde onderwerp bevat het (Starr 1987:5).

Hierdie dissipline se potensiaal kon tot dusver nie na wense ontwikkel word nie omdat baie historici skepties is oor die waarde van hierdie soort bronnemateriaal. Die skeptisisme is gegrond op 'n mening dat mondelinge bronne inherent subjektief is en oor patriotiese kwaliteite beskik. Dit het tot die gevolg dat die dissipline te min kritiese aandag kry om sy volle potensiaal te ontwikkel (Starr 1987:19). 'n Gebrek aan voldoende finansiële ondersteuning vir projekte in hierdie dissipline het in die verlede 'n verdere demper op die ontwikkeling van mondelinge geskiedenis gehad.

Kerkgeskiedskrywing in Suid-Afrika het hoofsaaklik plaasgevind op 'n wyse waarin die institusionele karakter van die kerklike lewe sterk beklemtoon is. Dit het dus die lig laat val op die instellings van die kerklike lewe, die leiersfigure asook die inhoud en belangrikheid van kerklike vergaderings. So is die Westerse geskrewe bronne sterk beklemtoon ten koste van mondelinge bronne (Adonis 2002:17). Teen 2002 het verskeie kerkhistorici die waarde van mondelinge geskiedenis en tradisie begin raaksien (Adonis 2002:20–21). Dit het die gevolg gehad dat verhale wat voorheen verborge was en nie in amptelike gedokumenteerde bronne opgeneem is nie, hoorbaar begin word het. Nie net die leiersfigure nie, maar ook gewone mense het toe in kerkgeskiedenis begin figureer.

8.1.2 Verskillende gebruike van die begrip

Die begrip “oral history” word op verskillende maniere gebruik. Vansina (1985:27) gebruik veral die term (hy praat van “oral tradition as history”) waar tradisies in 'n bepaalde kultuur mondelings oorgedra word en wanneer dit 'n verbale boodskap is wat 'n verklaring oor die verlede gee. Volgens Vansina moet so 'n boodskap gesê, gesing of deur musiekinstrumente

vertel word. Vansina stel dit verder dat nie alle gesproke bronne as “oral traditions” beskou kan word nie.

Henige (in Vansina 1985:28) vernou die definisie van mondelinge geskiedenis deur te sê dat iets net as ’n tradisie beskou kan word as dit universeel in die betrokke kultuur bekend is. Vansina werk dus meer met mondelinge tradisies. Die bewaring van tradisies word toevertrou aan die herinneringe van opeenvolgende generasies (Vansina 1985:xii). Tradisies word deur baie mense aan baie mense vertel of van geslag tot geslag oorgedra. Wanneer tradisie mondelings oorgedra word, is dit baie keer in verhaelvorm. Mense verduidelik die alledaagse lewe deur stories en heg so betekenis aan wat in hulle lewens of in die breër lewe van ’n bepaalde gemeenskap gebeur (Balcomb 2000:50–51).

Starr (1987:3) definieer dit weer as bronmateriaal wat deur die opneem van die gesproke woord verkry word. Hierdie opname vind gewoonlik in ’n beplande onderhoud met behulp van ’n bandopname plaas.

Tu (1999: paragraaf 2–4) definieer mondelinge geskiedenis op sy beurt as ’n metode waarmee inligting oor ’n spesifieke onderwerp, individu of instansie deur middel van ’n bandopname of getranskribeerde onderhoud verkry word. Sy beskou dit as ’n nuttige manier om nuwe inligting en perspektiewe oop te maak en geskiedenis ook meer openbaar te maak.

Slim & Thompson (1993:11) definieer mondelinge geskiedenis op ’n eenvoudige wyse as “the living memory of the past”. Hulle gaan van die standpunt uit dat elke persoon ’n storie het om oor sy/haar eie lewe te vertel wat waardevolle rou materiaal vir geskiedskrywing bied. Hierdie verhale is ’n direkte weergawe van gebeure soos verskillende individue dit ervaar het. As sulke verhale nie benut word nie, is daardie inligting vir ewig verlore.

Seldon & Pappworth (1983:4) definieer mondelinge geskiedenis as informasie wat verbaal oorgedra word in ’n persoonlike situasie en waarvan die inligting historiese of langtermyn waarde het. Mondelinge geskiedenis is vir hulle ’n tipe bron van getuienis. Hulle maak ’n onderskeid tussen gedokumenteerde en gerapporteerde bewyse. Eersgenoemde is materiaal wat oor ’n tydperk geproduseer word as deel van ’n beleidsproses en wat instrumenteel in die proses is. Dit is materiaal soos notules of verslae. Laasgenoemde materiaal is meer kontemporêr van aard en is deur iemand op ’n spesifieke tyd opgeteken as ’n brief of dagboekinskrywing. Hierdie definisie neem nie in ag nie dat selfs ’n notule ’n interpretasie is van gebeure deur die persoon wat dit geskryf het.

Ander definieer mondelinge geskiedenis as 'n kompilasie van historiese data wat gewoonlik deur 'n band- of video-opname opgeneem word. Primitiewe gemeenskappe het lank deur middel van die vertel van verhale hulle tradisies en geskiedenis mondelings oorgelewer. Die dissipline het in die laat 1960's, vroeë 1970's meer intensief ontwikkel toe bandopnemers beskikbaar geword het en dit gebruik is om sosiale bewegings soos die feminisme en menseregte-organisasies se uitsprake en bewegings te dokumenteer (vgl. Counce 1994, Yow 1994, Perks & Thompson 1998 soos aangehaal in Anoniem s.a.[b]: paragraaf 2–3). Ander definisies sluit weer nou aan by Vansina se interpretasie waar dit gebruik word om die oorlewering van tradisies te beskryf.

Breedweg gesien kan die verskillende vorme van mondelinge geskiedenis dus in drie kategorieë verdeel word, naamlik:

- mondelinge geskiedenis
- mondelinge tradisie
- en lewensverhale wat biografies of outobiografies kan wees (Slim & Thompson 1993:11; Gluck 1987:223–224).

Die aktiwiteite van navorsers kan ook in verskillende kategorieë ingedeel word. Eerstens is daar die projekte van die individuele navorser waarin hy/sy self onderhoude voer met die oog op 'n spesifieke navorsingsprojek, boek of artikel. In die tweede plek is daar projekte wat deur instansies geloods word vir interne gebruik. Die resultate van sulke onderhoude is gewoonlik nie van belang vir persone buite die instansie nie. Derdens is daar die sogenaamde mondelinge argiewe wat onderhoude versamel vir die gebruik van onafhanklike navorsers. In hierdie geval antisipeer die onderhoudvoerder in watter tipe vrae luisteraars en lesers geïnteresseerd sal wees. Hierdie tipe materiaal word gewoonlik in radio- en televisie-uitsendings en lesings gebruik.

8.1.3 Doel en waarde van mondelinge geskiedenis

Historici gebruik mondelinge bronne veral wanneer hulle geskiedenis “from below” wil navors. Mondelinge geskiedenis het onder andere die taak om die weergawe of rekord van 'n spesifieke gebeurtenis te bewaar (Starr 1987:4). Mondelinge geskiedenis verryk die historiese materiaal, dit is 'n bemagtigende daad vir die persoon wat sy/haar verhaal vertel, dit skep ruimte vir gemarginaliseerde stemme en laastens dien dit as teenwig teen veralgemenings. Vervolgens meer oor elke punt.

8.1.3.1 Verryking van historiese materiaal

Kritiese vrae kan gestel word oor die bydrae wat 'n individu se verhaal tot die groter geskiedskrywing kan lewer. Waarom sou dit byvoorbeeld nodig wees om na iemand se verhaal te luister en wat maak sy/haar verhaal so uniek dat dit gehoor moet word? Die groot vraag wat beantwoord moet word, is watter bydrae 'n persoon se verhaal kan maak om ons verstaan van 'n bepaalde gebeurtenis te verander (Seldon & Pappworth 1983:3).

Waar daar van mondelinge bronne in geskiedskrywing gebruik gemaak word, verryk dit ook die historiese materiaal in baie opsigte. Dit 'n waardevolle manier om die storie agter die storie te hoor en bied waardevolle inligting om die verstaan van die bepaalde gebeure of onderwerp te bevorder. Dit beklemtoon ook die verskillende nuanses wat aan 'n bepaalde gebeurtenis gekoppel kan word en maak die kontoere van gebeure duideliker. (Webster 1996:188, 201).

Historical literature, then, is clearly the richer for it – richer in pungent quotation, in colour, in anecdote, in personality, in insight – and beyond that there are now scores of authors to testify ... that intensive interviewing has enabled them to get to “the guts of the event, the heart of it”.

(Starr 1987:21)

'n Individu se eie weergawe van sy/haar lewe en ervaring rondom 'n bepaalde saak gee meestal 'n vollediger prentjie as dit waarvoor gemeenskapswerkers of historici [my byvoeging – EPB] gewoonlik soek (Slim & Thompson 1993:7). In hierdie opsig help dit mense om die verandering in hulle eie lewens en dié van die gemeenskap beter te verstaan (Thompson 1987:37–38). In hierdie navorsing kleur die stemme van die vroue oor wie sinodes lank nagedink en besin het, die tersaaklike besluite in. Hierdie vroue se bedieningsverhale bied 'n besondere insig in die impak wat sinodes op mense se lewens kan hê. Persoonlike onderhoude openbaar die meer persoonlike en is selde die enigste bron van inligting (Webster 1996:201, 205).

8.1.3.2 'n Bemagtigende daad

Eerstehandse getuienis is besonder waardevol en magtig. Deur net te kan of mag praat oor 'n saak wat jou raak, is al reeds bemagtigend vir die persoon wat praat. Dit verhoog ook selfvertroue.

There has always been a special power in direct speech. The raw recounting of experience has an authenticity and persuasiveness which it is hard to match, and most of us would rather hear someone speak directly than read about them through another's words. Even on the printed page, passages of speech tend to attract our attention: first person testimony is simply more engaging than impersonal commentary or interpretation.

(Slim & Thompson 1993:1)

Gewoonlik is dit net die belangrikste of beroemdste persone wat die geskiedenisboeke haal. Deur mondelinge geskiedenis kom ander stemme (“evidence from the underside”) aan die woord. So word ’n meer realistiese en regverdigte prentjie van die verlede geskets (Thompson 1987:41–42). In hierdie studie kon gewone vrouepredikante, vroue wat doodgewoon in die bediening wil staan, hulle verhale vertel.

Verder het dit terapeutiese waarde wanneer ’n persoon gedurende die proses van vertel sy/haar eie ervaring begin verstaan (Slim & Thomson 1993:8–9). Verhale skep betekenis, maar maak ook die deur oop vir nuwe lewensmoontlikhede. Mense vertel nie net verhale oor wat gebeur het nie, maar ook oor wat kon gebeur het (Balcomb 2000:49, 51).

8.1.3.3 ’n Ruimte vir gemarginaliseerde stemme

In ’n mondelinge onderhoud is daar nie hindernisse soos rykdom, klas, ras of geslag nie. Hoffman (1987:72) noem mondelinge geskiedenis ’n nuwe soort geskiedenis – “a history not of the captains, kings, and presidents but of farmers, workers, immigrants, and the like”. Persone wat praat hoef ook nie geletterd te wees om te kan of mag praat nie. Die belangrikste voordeel van mondelinge getuienis is dat dit ’n stem aan diegene gee wie se opinies en ervarings gewoonlik nie geag word nie of oorgeslaan word. Wanneer sulke stemme geïgnoreer word, word belangrike inligting en getuienis uitgesluit. Soms is die versteekte stemme juis die belangrikste stemme (Slim & Thompson 1993:1,5).

Die neiging bestaan dat daar te maklik namens gemarginaliseerde persone gepraat word en dat sulke persone se behoeftes en opinies nie korrek geïnterpreteer word nie. Slim & Thompson (1993:5–6) wat veral oor mondelinge getuienisse in ontwikkelingsprojekte skryf, is van mening dat mans in baie gemeenskappe die amptelike kommunikators is wat namens die persone in die gemeenskap praat. Hulle sal in sulke gemeenskappe selfs oor

sake praat wat hulle nie direk raak nie of waarvan hulle weinig weet. Daarom bestaan daar baie keer 'n wanbalans tussen die openbare en die private stem en is dit van belang om moeite te doen om die getuienis van gemarginaliseerdes aan te hoor en op te teken. In sekere gemeenskappe vertel vroue hulle verhale in liedere, stories en spreekwoorde.

Gemarginaliseerde groepe in 'n gemeenskap kan op dieselfde wyse as individue die geleentheid kry om hulle versteekte sferes van ervaring te beskryf. Die verskillende vorme van mondelinge getuienis gee mense of groepe die kans om hulle ervaring rondom familie- of werksverhoudings, vriendskappe, liefde, seksualiteit, geboorte, ouerskap, ontspanning, kultuur en geloof te beskryf. Hierdie aspekte van die lewe is belangrik vir 'n persoon se verstaan van sy/haar wêreld (Slim & Thompson 1993:7). Uiteindelik kan hierdie proses van mededeling daartoe lei dat 'n sterker sosiale kohesie in 'n betrokke gemeenskap gevorm word (Slim & Thompson 1993:8). Deur die skopus van die geskiedenis te vergroot en te verryk, verander dit terselfdertyd die sosiale boodskap van geskiedenis. Deur mense deel van die geskiedenis te maak, kry hulle 'n groter sin van behoort aan 'n bepaalde tyd en plek (Thompson 1987:42,50).

In die NG Kerk het dieselfde gebeur. Mense het die publieke stem én besluitnemingsmag gehad. Hulle kon selfs geloofsbesluite neem. Dwarsdeur die hele proses van besluitneming rondom die toelating van die vrou tot die besondere ampte het geen vrou 'n stem of besluitnemingsbevoegdheid gehad nie. Daarom is dit belangrik om in 'n terugskouing op die besluitnemingsproses die persone oor wie besluit is, self aan die woord te stel.

8.1.3.4 Teenwig teen veralgemenings

Die kollektiewe stem van enige gemeenskap neig na veralgemenings en oorvereenvoudigings. In sulke gevalle word die kleiner, armer of minder belangrike persone in die oë van 'n bepaalde gemeenskap se stemme deur die dominante of leidende stemme oorheers. Om na individuele verhale te luister dien as teenwig teen sulke veralgemenings en teen die oorheersing van diegene met sterker stemme én dit bied waardevolle punte waarteen die kollektiewe beskouing kan word (Slim & Thompson 1993:5). Dit beklemtoon ook die diversiteit van menslike ervaring, waardes en aspirasies (Slim & Thompson 1993:145). Wanneer 'n navorser bewus is van die veelkantigheid en kompleksiteit van gebeure, is jy versigtiger om vinnige afleidings te maak.

8.1.4 Beperkinge ten opsigte van mondelinge geskiedenis

Sommige historici is skepties oor die waarde van mondelinge geskiedenis. Hulle kritiek handel hoofsaaklik oor die beperkinge van die persoon met wie daar 'n onderhoud gevoer word, die beperkinge van die navorser of onderhoudvoerder en die beperkinge in die onderhoud self. Na elke stel beperkinge verantwoord ek my ten opsigte van die metodologie wat in hierdie studie gevolg is.

8.1.4.1 Beperkinge van die gespreksgenoot

Die grootste kritiek wat teen mondelinge geskiedenis geopper word hou verband met die geheue van die gespreksgenoot. Historici is van mening dat mondelinge bronne meestal ten opsigte van kronologie en die opeenvolging van gebeure verskil as dit met gevestigde skriftelike bronne vergelyk word. Volgens Seldon & Pappworth (1983:17, 22–25) laat ouer persone se geheue hulle gewoonlik in die steek terwyl jonger persone se weergawes van gebeure weer te veel met persoonlike indrukke gevul is. Daar kan ook 'n gebrek aan perspektief oor gebeure wees. Dit gebeur wanneer die gespreksgenoot nie die kompleksiteit van gebeure behoorlik in ag neem nie en sy/haar eie rol in 'n bepaalde saak oorspeel. Sterk persoonlike gevoelens oor 'n saak kan 'n persoon se perspektief ook beïnvloed. Hoe sterker iemand se gevoelens oor 'n saak of gebeure is, hoe meer gekleur en subjektief sal hulle getuienis daaroor wees.

Ek het gevind dat van die ouer persone met wie ek in hierdie studie gepraat het, nie meer die presiese datums en detail rondom sekere sake kon onthou nie. Van hulle het aantekeninge rondom bepaalde sake gehad en het swaar op hierdie geskrewe bronne geleun. Ek het die datums en kronologiese volgorde van gebeure meestal uit sinodale verslae en ander notules gekry, daarom was dit nie vir my nodig om op hulle geheue staat te maak nie. Die persoonlike indrukke en opinies van hierdie persone was vir my van groter belang. Ek het elke persoon se subjektiewe betrokkenheid by haar eie verhaal gerespekteer. Veral waar die persoon seer gekry het, was sterk emosie rondom die kerk teenwoordig.

Rondom die kritiek dat jonger persoon te veel van eie indrukke weergee en eers moet afstand kry rondom gebeure, gaan hierdie studie juis oor die betekenis wat vrouepredikante aan die NG Kerk se besluite oor hulle roeping heg.

'n Verdere gevaar is dat die gespreksgenoot foutiewe inligting kan verskaf. As die navorser nie goed ingelig is oor die onderwerp ter sprake nie, bestaan die gevaar dat hy/sy maklik

mislei kan word. Die vraag rondom die waarheid van die inhoud word in 'n latere punt vollediger bespreek.

In die bespreking van die etiese riglyne wat in 'n studie soos hierdie moet geld, is daar genoem dat die gevaar bestaan dat slegs een party se kant van 'n saak gehoor word. In 'n kerklike opset beteken dit dat ek as navorser nie noodwendig 'n kerkraad, predikant of gemeente se kant van 'n bepaalde gebeurtenis gehoor het nie. In mondelinge geskiedenis bestaan die gevaar dus dat die gesprek gebruik kan word om 'n instansie of persoon terug te kry omdat hulle nie deel van die gesprek is en terug kan antwoord nie (Seldon & Pappworth 1983:19). Navorsers moet bedag daarop wees dat so 'n situasie kan ontstaan. Geeneen van die vroue wat die NG Kerk verlaat het, was bereid om hulle pad te deel nie. Daar was dus nie 'n gesprek waarin die betrokke vrou 'n kerkraad of persoon eensydig kon beskuldig nie.

Die vertroulik van die gesprek is nog 'n beperking wat in ag geneem moet word. Indien die gespreksgenoot nie die navorser vertrou nie, sal hy/sy sensitiewe inligting weerhou (Seldon & Pappworth 1983:20). Selfs al word daar ooreengekom om sekere inligting nie te publiseer nie, kan die inligting die navorser help om bepaalde gebeure beter te verstaan. Daar behoort dus 'n vertrouensverhouding tussen die gespreksgenoot en navorser te wees.

Ander faktore wat beperkend ten opsigte van die gespreksgenoot kan inwerk, is wanneer hy/sy kunsmatige of oorvereenvoudigde antwoorde op vrae gee (Seldon & Pappworth 1983:20–22). Die gevaar bestaan ook dat gespreksgenote verwar kan word deur gepubliseerde boeke of beeldmateriaal oor bepaalde gebeure. Dit kan gebeur dat die gespreksgenoot nie kan onderskei tussen wat werklik gebeur het of wat hy/sy reeds gehoor het oor die bepaalde gebeure nie. Die navorser behoort op die moontlike teenwoordigheid van mites bedag te wees (Seldon & Pappworth 1983:25–26).

Ek het in hierdie studie nie van my navorsingsgenote verwag om die breë historiese verloop van die toelating van vroue tot die besondere ampte te beskryf nie, maar gefokus op hulle eie reis as proponente of predikante in die NG Kerk. Hulle persoonlike verhaal en belewenis van die reis was dus van belang.

8.1.4.2 Beperkinge van die navorser

Die navorser self kan ook beperkend inwerk op mondelinge geskiedenis. Seldon & Pappworth (1983:27–30) lys die volgende beperkinge ten opsigte van die navorser in 'n kritiese beskouing van mondelinge geskiedenis:

- Wanneer die navorser nie 'n verteenwoordigende groep vir sy/haar navorsing kies nie.
- Wanneer die navorser slegs met diegene praat wat sy/haar hipotese ondersteun.
- Wanneer die navorser eensydige vrae vra.
- Wanneer die navorser die gespreksgenoot beïnvloed.
- Wanneer onderhoude gevoer word om die lees van dokumente te vermy.

Binne die sosiaal-konstruksionistiese epistemologie en die narratiewe benadering word daar nie met 'n verteenwoordigende groep gewerk nie. Hierdie studie maak ook nie daarop aanspraak dat die verhale van die bepaalde groep vrouepredikante al die verhale van vrouepredikante verteenwoordig nie. Die kriteria vir die keuse van my gespreksgenote is reeds uitgewys. Verder word die onderhoude as komplementêrend tot geskrewe dokumente beskou.

8.1.4.3 Beperkinge in die onderhoud self

Die laaste kategorie beperkinge wat teen die gebruik van mondelinge geskiedenis geopper word, handel oor die beperkinge wat in die onderhoude self ondervind kan word.

Die voer van onderhoude is 'n tydsame proses. Kritici is van mening dat tyd beter gespandeer kan word deur geskrewe dokumente te lees en oor daardie data na te dink en dit te verwerk (Seldon & Pappworth 1983:30–31). Onderhoude is in geen opsig maklik om te bekom of om te evalueer nie (Webster 1996:188).

Die invloed van veranderlike faktore bemoeilik die proses (Seldon & Pappworth 1983:31–32). Die invloed van hierdie faktore kan ook nie altyd vooraf bereken word nie. Die faktore wat enige onderhoud kan bemoeilik, is sake soos die tyd van die dag wanneer en die plek waar die onderhoud gevoer word, die gemoedstoestand van die gespreksgenoot en die interaksie tussen die navorser en gespreksgenoot. Sommige mense kommunikeer moeiliker as ander. Dit kan dus gebeur dat iemand hom- of haarself nie so goed uitdruk nie en na die tyd voel dat die onderhoud nie hulle ware gevoelens weerspieël nie. Verder kan die kern van die onderhoud verkeerd geïnterpreteer word of nie raakgesien word nie.

Ek het reeds in hoofstuk 1 uiteengesit hoe die proses van interpretasie verloop het om seker te maak dat die betekenis wat my navorsingsgenote aan hulle reis in die NG Kerk toegeken het, getrou weergegee word.

8.1.5 Hantering van unieke soort gesprek

'n Verbatim weergawe van 'n gesprek is in meer as een opsig uniek in vergelyking met ander vorme van bronnemateriaal. Dit kan lewensverhale bewaar wat andersins verlore sou raak, dit is 'n manier om meer van ander persone te leer, dit gee iets van iemand se persoonlikheid weer, verduidelik motivering en onthul iemand se diepste gedagtes en persepsies (Starr 1987:4).

Die *Office of Human Research Protection* in die VSA het gedurende 2003 'n ondersoek geloods of mondelinge geskiedenis as navorsing beskou kan word en watter beginsels neergelê moet word om 'n gesprek of onderhoud as navorsingsmateriaal te beskou (Anoniem s.a.[a]: paragraaf 1 en 19). Die beginsels wat neergelê is, dui daarop dat nie enige gesprek as 'n navorsingsgesprek of geskiedenisbron gebruik kan word nie. Hiervolgens moet daar byvoorbeeld ná 'n oop-einde gesprek, interpretasies of gevolgtrekkings gemaak word (paragraaf 12), die onderhoude moet kennis veralgemeen (paragraaf 14) of dit moet as argiefmateriaal vir toekomstige navorsing kan dien (paragraaf 16). Starr (1987:5) dui verder daarop dat getuienis in 'n mondelinge bron getoets moet word vir interne konsekwentheid en waar moontlik met ander bronne gekontroleer moet word.

Op hierdie punt kan daar konflik ontstaan tussen mondelinge geskiedenis en die narratiewe benadering. In die narratiewe benadering word die gespreksgenoot nie as 'n bron beskou wat nagevors en oor wie gevolgtrekkings gemaak word nie. Hy/sy neem aktief deel aan die interpretasie van gebeure en die navorsingsproses. Die elektroniese opnames of die verbatim weergawes van die gesprekke kan ook nie as argiefmateriaal bewaar word nie vanweë verskeie etiese faktore wat reeds uitgewys is. Dit is ook moeilik om die verhale met ander bronne te vergelyk. In die geval van 'n gemeente sou daar onderhoude oor 'n bepaalde gebeurtenis met ander gemeentelide of kollegas gevoer kon word en as 'n spesifieke saak in 'n kerkraadsvergadering bespreek is, sou hierdie notules geraadpleeg kon word. Die meeste van die verhale in hierdie studie is egter die persoonlike belewenis van 'n breër kerklike proses. Die agtergrondsinsigting, soos die kronologiese verloop van gebeure, datums en kerklike besluite is grootliks deur middel van bronnestudie versamel. In hierdie studie speel elke tipe "bron", hetsy 'n geskrewe bron of 'n persoonlike gesprek, sy eie unieke rol en die een word nie belangriker as die ander geag nie. Die volgende aspekte behoort ook in ag geneem te word by die hantering van hierdie unieke soort "bron":

- Die vraag of die gespreksgenoot se weergawe van gebeure die waarheid is.

- Faktore wat die interpretasieproses kan beïnvloed.
- Faktore wat die integriteit van die onderhoud kan aantas.
- Eie indrukke van die navorser.
- Invloed van die navorser.
- Eienaarskap van die verhaal.

8.1.5.1 Wat is die waarheid?

'n Onvermydelike vraag wat hier hanteer moet word, is wie se weergawe van 'n verhaal die waarheid is. Kritiese vrae oor die betroubaarheid van mondelinge getuienisse is nie vreemd nie, omdat 'n groot deel van enige mondelinge getuienis die geheue, persoonlike mening en kultuur van die persoon reflekteer en in 'n mindere mate die invloed van die navorser. Hoffman (1987:71) noem die mondelinge weergawe van 'n verhaal 'n “memory claim” en daarom het dit volgens haar bloot die status van wat 'n persoon beweer gebeur het. Verder bestaan daar 'n gevoel onder sommige professionele groepe dat die inligting wat deur middel van mondelinge onderhoude versamel word nie as “wetenskaplik” beskou kan word soos die inligting wat deur 'n formele kwantitatiewe of meer konvensionele metode verkry is of deur ander geverifieer kan word nie (Slim & Thompson 1993:139, 150; Seldon & Pappworth 1983:33). Alhoewel Webster (1996:188) van mening is dat enige historikus, sosioloog, psigoloog en verslaggewer daarvan bewus is dat die gesproke woord nie altyd die waarheid is nie, is so 'n stelling nie net op mondelinge weergawes van gebeure van toepassing nie. Enige geskrewe stuk weerspieël ook die perspektief van die skrywer. Die geskrewe woord is ook nie altyd die waarheid nie. Historici moet ook in ag neem dat hulle met onvolmaakte bronne werk. Selfs al sou die bronne “volmaak” wees, is 'n absolute objektiewe beskrywing van die verlede onmoontlik. Die 19de eeuse Duitse historikus, Leopold von Ranke se oproep dat enige weergawe van die verlede moet vertel hoe dit eintlik gebeur het (“*wie es eigentlich gewesen ist*”) is teoreties lofwaardig, maar in die praktyk onmoontlik. Die navorser moet ook nie verwag om die waarheid in 'n onderhoud te ontdek nie. Die navorser kan op die meeste verwag om met 'n bepaalde weergawe van die waarheid kennis te maak. In hierdie opsig is mondelinge geskiedenis nie minder betroubaar as enige stuk korrespondensie, dagboek, notule [EPB] of koerantberig nie (Webster 1996:199, 200).

Nevins (1987:35) hanteer die vraag aan die hand van die gebruik van outobiografiese bronne teenoor gestruktureerde onderhoude van 'n navorser. Hy is van mening dat 'n

gestruktureerde onderhoud waarin die betrokke persoon deur 'n ingeligte navorser ondervra en kruisondervra word, 'n baie noukeuriger weergawe van 'n persoon se lewe of gebeurtenis kan weergee as 'n outobiografiese weergawe deur die persoon self. Daarom moet enige outobiografiese vertelling én geskiedenis op 'n baie kritiese wyse benader word. In enige outobiografiese vertelling is twee kwaliteite van kardinale belang, naamlik selfkennis en openhartigheid of eerlikheid. Nevins (1987:35–36) betwyfel die meeste mense se vermoë tot ware selfinsig en meld ook dat dit baie moeilik vir mense is om eerlik oor hulle motiewe en dade te wees. 'n Ervare navorser wat oor goeie agtergrondkennis beskik en wat bereid is om met 'n “skalpel” in sensitiewe sake in te sny en sulke delikate situasies kan hanteer, kan meer waarheid uit 'n persoon kry as wat dieselfde persoon in 'n outobiografiese vertelling sou kon doen. So 'n navorser moet die persoon ook help om gebeure en verhale in herinnering te roep.

Binne die narratiewe paradigma word die vraag na die waarheid van 'n weergawe ook gevra. Wanneer 'n narratiewe verduideliking of verhaal oor 'n gebeurtenis vertel word, kan die vraag onmiddellik gevra word of daar mededingende narratiewe oor dieselfde gebeurtenis vertel kan word. Die vraag word verder gekompliseer deur die feit dat daar verskillende narratiewe oor dieselfde gebeurtenis kan wees wat almal die waarheid vertel (Phillips 1994:17). 'n Alledaagse voorbeeld hiervan is die verskillende weergawes wat ooggetuies van 'n motorongeluk sal vertel. Verskillende persone sal die klem op verskillende sake laat val.

'n Narratief kan ook op verskillende maniere in verskillende situasies aangewend word. In 'n terapeutiese situasie kan die kliënt 'n verhaal vertel om sy/haar optrede te verduidelik. In 'n toespraak of in die klaskamer kan 'n verhaal as illustrasie gebruik word om 'n spesifieke saak te verduidelik. Verhale kan ook vertel word om dade te regverdig of te dit te rasionaliseer (Phillips 1994:17–18, 20).

Volgens Phillips (1994:17) hang die belangrikheid van 'n narratief nie van die waarheid daarvan af nie, veral waar die betrokke narratief of verhaal as illustrasie gebruik word. Die aanvaarding van 'n verhaal kan belangrike praktiese konsekwensies hê en daarom is die waarheid van 'n verhaal oor die algemeen tog belangrik (Phillips 1994:18). In historiese navorsing is die waarheid van 'n verhaal wel van kardinale belang omdat dit nie bloot illustratief van aard is nie. Dit moet vertel wat gebeur het. Daar moet egter aanvaar word dat daar verskillende weergawes van dieselfde gebeurtenis kan wees bloot omdat mense dieselfde saak verskillend kan beleef en verskillende aksente kan lê in die oorvertel of

rapportering van dieselfde saak. Thukidides het reeds in 420 v.C. in sy geskiedenis van die Peloponnesiese Oorloë opgemerk: “*Eyewitnesses of the same occurrence gave different accounts of them as they remembered or were interested in the actions of one side or another*” (Slim & Thompson 1993:139). Een persoon se getuienis verteenwoordig ’n spesifieke perspektief en maak nie daarop aanspraak om verteenwoordigend te wees nie. Perspektiewe is oop vir debat en daar moet in ag geneem word dat alternatiewe gesigspunte of opinies binne dieselfde groep of buite die groep kan bestaan (Slim & Thompson 1993:143–144). Volgens Slim & Thompson (1993:150) is die versameling van getuienis ’n subjektiewe gebeurtenis en sou dit verkeerd wees om dit met kwantitatiewe en kwalitatiewe navorsingsmetodes te vergelyk asof al die metodes vir dieselfde hoë grond van objektiwiteit kompeteer. Hy is van mening dat die verskillende navorsingsmetodes as komplementêrend tot mekaar gesien moet word.

Beskrywings is ook gewoonlik gedeeltelik omdat alle detail nooit volledig weergegee word nie. Beskrywings is dus selektief en gebeurte word vereenvoudig omdat slegs die sake van belang beskryf word (McCullagh 1984:233, 235).

Dit is egter belangrik om ’n persoon se getuienis met respek te hanteer. So ’n persoon moet weet dat sy/haar woorde en interpretasie ernstig opgeneem word. Waar dit moontlik is, behoort daar erkenning aan die betrokke persoon gegee word en waar anonimiteit nodig is, is die waarborg van sodanige anonimiteit ook ’n daad van respek (Slim & Thomson 1993:2–3).

Binne die sosiaal-konstruksionistiese epistemologie en die narratiewe benadering waar die gespreksgenoot as navorsingsgenoot aanvaar word en nie net as ’n blote bron beskou word nie, word die betrokke persoon se belewenis as eg aanvaar. Hierdie studie is nie ’n suiwer outobiografiese vertelling nie. Die breër historiese lyne waarteen elke vrou se eie verhaal afspeel, is deur middel van ’n bronnestudie nagevors. Die effek wat die kerk se besluite op individue se lewens het, word in die verhale vertel. Daar word aanvaar dat die persoon se belewenis hiervan eg is. Hierdie is ’n verruiming van ’n tradisionele historiese beskrywing, dit gaan oor meer as die feitlike verloop van gebeurte. Die gemarginaliseerde stem wat nie in die sinodale notules en verslae gehoor word nie, word deur hierdie benadering aan die woord gestel.

8.1.5.2 Interpretasie van verhale

Enige historiese beskrywing is 'n interpretasie van gebeure en gee op 'n manier uitdrukking aan die waardes en belange van die historikus (McCullagh 1984:231). 'n Navorser moet bewus wees van die kompleksiteit van die interpretasieproses. Wanneer 'n navorser bewus is van die kompleksiteit van die interpretasieproses en die verantwoordelikhede wat daarmee gepaard gaan, behoort dit te help om die meeste uit 'n persoon se mondelinge getuienis te haal sonder om die betekenis daarvan te verdraai of die vertroue van die gespreksgenoot te skend (Slim & Thompson 1993:139). Historici interpreteer meer as een aspek, soos periodes, gebeure, aksies, bedoelinge en getuienis. Die verskillende aspekte behoort ook op verskillende vlakke geïnterpreteer word (McCullagh 1984:232). Die volgende aspekte behoort in ag geneem te word:

- Wat het die persone self bedoel?
- Wat het dit vir tydgenote beteken?
- Wat was die gevolge van die gebeure?
- Hoe word die gebeure in terme van huidige teorieë verstaan?

Daar is dus verskeie, ewe goed ondersteunende weergawes vir elke vlak van interpretasie moontlik. Dit is makliker om die fisiese kenmerke of kronologie van gebeure te interpreteer as die historiese betekenis daarvan (McCullagh 1984:233). Ander faktore wat die interpretasieproses beïnvloed, is die geheue van die gespreksgenoot, die plek wat aan mites toegeken word, die impak van die onderhoudvoerder, die etiese implikasies wat na vore kom wanneer daar in 'n persoon se persoonlike ruimte getree word, die vraag oor eienaarskap van die verhaal en hoe die betrokke verhaal aangebied en versprei word (Slim & Thompson 1993:139–140).

In die narratiewe benadering word die interpretasie van gebeure nie alleen aan die historikus oorgelaat nie, maar die navorsingsgenote word by die proses betrek. Die impak van gebeure op die tydgenote is in hierdie studie nie deur die navorser geïnterpreteer nie, maar deur die tydgenote self geïnterpreteer. Hierdeur het hulle aktief deelgeneem aan die proses van historiese betekenisgewing. Soos reeds aangetoon is die navorsingsgenote persoonlik, telefonies of per e-pos gekontak om hulle by die proses van interpretasie te betrek. Ek het in hierdie tweede en derde rondte kontak gekontroleer of ek hulle reg verstaan en weergegee het en hulle mening gevra oor spesifieke sake wat in die studie na vore gekom het.

Volgens McCullagh (1984:233–234) bestaan die gevaar dat die historikus vanweë persoonlike redes of voorkeure, selfs sonder dat daar goeie gronde daarvoor bestaan, vir ’n bepaalde interpretasie van die verlede kan kies. Die keuse van materiaal om die verlede mee te beskryf, word verder bepaal deur die inligting wat benodig word om ’n bepaalde hipotese of probleem te ondersoek. Volgens hom kan nie eers die versigtigste aandag wat daar aan die standaard van interpretasie gestel word, die meeste vorme van vooroordele in geskiedenis verhoed nie, soos om alternatiewe moontlikhede van interpretasies te oorweeg nie.

Verhale kan ook vol figuurlike taal of beeldspraak wees. Dit kan die navorser in die versoeking bring om hierdie dele uit te laat, as irrelevant af te maak of as onvertaalbaar te merk, veral as die beeldspraak aan hom/haar onbekend is. Daar behoort moeite gedoen te word om die betekenis van beeldspraak te verstaan en die verhale oop te breek (Slim & Thompson 1993:146).

Die narratiewe benadering bied wel ’n manier om hierdie gevare die hok te slaan omdat die navorsingsgenote by die proses van betekenisgewing betrek word en nie alleen op die skouers van die navorser rus nie. Die navorser kan ook nie net die materiaal interpreteer wat relevant is om sy/haar voorafopgestelde hipotese te bewys nie, omdat hierdie benadering nie met ’n voorafopgestelde hipotese werk nie. Verder dwing die narratiewe benadering die navorser ook om alternatiewe moontlikhede in die interpretasie van verhale in ag te neem omdat die interpretasieproses nie uitsluitlik by hom/haar lê nie.

8.1.5.3 Onderhoue met integriteit

’n Verdere vraag in die hantering van mondelinge “bronne” gaan oor die integriteit van die onderhoud. Nevins (1987:32–36) pleit dat onderhoue met integriteit moet geskied. Die integriteit van die navorsing begin reeds by die voorbereiding van die navorser. ’n Navorser moet oor breedvoerige kennis van die onderwerp beskik ten einde ’n sinvolle gesprek met die gespreksgenoot te kan voer. Verder speel persoonlike eienskappe soos die skep van ’n gemoedelike en gemaklike atmosfeer, egte empatie ten tye van die onderhoud, takt en moed ook ’n rol. Die navorser moet die gespreksgenoot help om bepaalde gebeure in herinnering te roep sonder om die gesprek in ’n bepaalde rigting te stuur of woorde in sy/haar mond te plaas.

Die navorser moet besef dat hy/sy ’n persoon se persoonlike ruimte betree. In ’n onderhoudsituasie kan sensitiewe inligting na vore kom wat met respek hanteer moet word.

Dit is belangrik dat 'n persoon se privaatheid of dié van sy/haar familie nie geskend moet word nie. Verder is dit belangrik om enige inligting met simpatie te hanteer. Die gespreksgenoot se gemoedsvrede is belangriker as die navorser se begeerte om die volgende vraag te vra (Slim & Thompson 1993:152).

Die integriteit van 'n onderhoud word versterk as die navorser daartoe verbind is om die idioom waarin die verhale vertel word, te aanvaar. Mense moet die geleentheid kry om hulleself in hul eie taal uit te druk, hul eie terme te gebruik en hul eie geskiedenis te vertel (Slim & Thompson 1993:9).

8.1.5.4 Eie indrukke en kantaantekeninge

In historiese kringe bestaan daar verskille oor die beskikbaarstelling van die navorser se eie indrukke en aantekeninge oor 'n persoon en die onderhoud. Wanneer sulke aantekeninge nie beskikbaar gestel word saam met die verbatim weergawe van 'n onderhoud nie, gaan sekere inligting verlore (Nevins 1987:33–34). Aan die ander kant kan die vraag gevra word of dit eties is om sulke persoonlike indrukke openbaar te maak. Ek kies om my indrukke van 'n onderhoud nie openbaar te maak nie. Verder het ek my interpretasie van 'n navorsingsgenoot se verhaal met haar gekontroleer en haar dus voortdurend by die interpretasie van haar eie verhaal betrek. Dit het verder beteken dat ek die verhale en interpretasie van gebeure van my navorsingsgenote voortdurend moes respekteer, al sou ek op punte van hulle verskil. Hierdie benadering verskil dus van die normale historiese proses.

8.1.5.5 Invloed van die navorser

Enige gesprek of onderhoud is nooit 'n eenvoudige en objektiewe gebeurtenis nie, maar eerder 'n kreatiewe gebeurtenis wat beïnvloed word deur tyd, plek en die persone wat teenwoordig is. Die vaardighede en motiewe van die navorser of onderhoudvoerder sal die karakter van die gespreksgenoot se getuienis of verhaal beïnvloed. Die vaardighede en motiewe sluit sake in soos die motiewe van die navorser en sy/haar vermoë om die gesprek te laat vloei. 'n Navorser of onderhoudvoerder moet daarop bedag wees dat enige materiaal wat versamel word, nie bloot materiaal is wat ontdek is nie, maar materiaal is wat die navorser in 'n sekere sin gehelp het om te skep. Daar is sprake van 'n ko-produksie, en die perspektief wat gegee word, is die resultaat van 'n gesprek tussen die navorser en gespreksgenoot (Slim & Thompson 1993:147–149).

My eie invloed op die navorsingsproses en my verhouding met die gespreksgenote en tot die onderwerp, is reeds in hoofstuk 1 uiteengesit en bespreek.

8.1.5.6 Eienaarskap van die verhaal

Daar vind 'n hele proses plaas vandat 'n verhaal vertel word tot dit in 'n geïnterpreteerde vorm beskikbaar gestel word aan 'n wyer gehoor. Op hierdie punt in die proses kan dit gebeur dat die betrokke persoon se verhaal buite konteks aangehaal of aangebied kan word (Slim & Thompson 1993:149). Die navorser behoort groot versigtigheid aan die dag te lê wanneer die verhale aangehaal word.

In ontwikkelende gemeenskappe bestaan daar soms onkunde oor eienaarskap, kopiereg en die beskerming van data. In sulke situasies en situasies waar daar nie 'n wet bestaan wat die gespreksgenote kan beskerm nie, is die etiese verhouding tussen die navorser en gespreksgenoot van kardinale belang. So 'n verhouding is op vertroue geskoei (Slim & Thompson 1993:152–153)

Ongelukkig het die navorser of die gespreksgenote nie beheer oor die hantering van stof nadat dit die eerste keer gepubliseer is nie. Ek het skriftelike toestemming van my gespreksgenote gekry om hulle verhale te publiseer op voorwaarde dat hulle anoniem sal bly en dat wanneer daar sensitiewe inligting is wat hulle skade sou kon berokken, ek dit eers met hulle sal uitklaar. Ek sal ook hulle toestemming vra voordat ek enige artikels publiseer. In hierdie opsig erken ek my gespreksgenote as die eienaars van hulle verhale.

8.1.6 Keuse vir bepaalde benadering in mondelinge geskiedenis

Daar bestaan verskillende benadering tot mondelinge geskiedenis wat wissel van die oordra en bewaring van tradisies tussen generasies tot 'n metode om inligting oor 'n bepaalde onderwerp of gebeurtenis in 'n onderhoud deur middel 'n bandopname te verkry.

Ten spyte van die kritiek wat daar teen mondelinge geskiedenis ingebring kan word, het ek gekies om van 'n bepaalde benadering tot mondelinge geskiedenis gebruik te maak, omdat dit onder andere 'n stem aan vrouepredikante gee. Hulle stem was nêrens hoorbaar in al die jare se debatte rondom die toelating van vroue tot die besondere ampte nie.

Ek het in die persoonlike gesprekke en die optekens van die verhale van die beginsels gebruik gemaak wat in die sosiaal-konstruksionistiese epistemologie, postfundamentele prakties-teologiese metodologie en narratiewe benadering geld. Hierdie beginsels wat vroeër in hierdie hoofstuk uiteengesit is, help om die slaggate wat daar in mondelinge

geskiedenis kan wees, te vermy. Ek kies dus vir 'n bepaalde soort benadering in mondelinge geskiedenis. Geskiedenis is inherent narratief van aard (Webster 1996:200) en 'n narratiewe aanpak is dus heel gepas.

9. FEMINISME, VROUEGESKIEDENIS EN GENDERSTUDIES

Die vraag sou gevra kon word hoekom hierdie studie nie vanuit 'n feministiese hoek aangepak kan word nie, omdat dit juis oor 'n bepaalde stryd rondom die saak van vroue handel. Ter wille van duidelikheid word die onderskeid tussen feminisme, vrouegeschiedenis en genderstudies vervolgens kortliks uiteengesit met die belang van hierdie studie by elke aspek.

9.1 FEMINISME AS 'N KRITIESE BEWEGING

Feminisme is 'n wêreldwye fenomeen wat verskillende gestaltes aanneem. Dit is 'n sosiale visie wat gewortel is in die ervaring van vroue teen wie daar op grond van hulle geslag gediskrimineer is (Clifford 2001:16). Joan Wolski Conn beskryf dit soos volg: “*(It is) both a coordinated set of ideas and a practical plan of action, rooted in women’s critical awareness of how a culture controlled in meaning and action by men, for their own advantage, oppresses women and dehumanizes men*” (soos aangehaal in Clifford 2001:17).

'n Feminis sal hom of haar dus beywer vir die geregtigheid en gelykwaardigheid van alle mense, maar ook terselfdertyd die besondere rol en posisie van alle vroue op die hart dra (Mouton 1997:134). Dit verwerp biologiese determinisme as 'n rede om bepaalde rolle aan mans of vroue toe te dig (Clifford 2001:17).

Die feminisme vra ook die kritiese vraag oor wie verantwoordelik is vir die definisies van wat as tipies manlik en wat as tipies vroulik beskou moet word. Tradisioneel word dit bepaal deur die persone wat die meeste mag en invloed in 'n instansie of gemeenskap het (Clifford 2001:18).

9.1.1 Verskillende aksente en bewegings

Mouton (1997:135) sê tereg dat nie alle mans en vrouens eenders dink oor die saak van feminisme nie. Daar kan verskillende aksente binne die breër beweging gevind word. Die beweging het ook in verskillende stadia ontwikkel. Die sogenaamde “second-wave-of-feminism” het nie net ontstaan uit vroue se politieke stryd om menseregte en gelyke

beregting nie, maar ook 'n nuwe akademiese dissipline gevestig. In hierdie stadium is daar erken dat vroue die patriargale sisteem verskillend ervaar en dit daarom op verskillende maniere analiseer en wil herstel (Clifford 2001:21). Hiervolgens kan die feminisme in vier groepe verdeel word, naamlik die liberale feminisme, kulturele feminisme, radikale feminisme en sosiale feminisme. Elke groep lewer 'n unieke bydrae tot die verstaan van die sosiaal bepaalde houding teenoor geslagsrolle. Elke vertakking het ook verskillende winspunte en beperkinge.

Clifford (2001:23) beskryf elke groep as volg:

- Die liberale feminisme beklemtoon die siviele regte van vroue en beywer haar sigself vir die volle gelykstelling van vroue met mans in alle aspekte van die sosiale, ekonomiese en politieke lewe.
- Kulturele feminisme word ook as die romantiese feminisme beskou. Hierdie groep beklemtoon die morele voorrang van vroue oor mans asook die waardes wat tradisioneel met vroue geassosieer word. Dit is waardes soos medelye, versorging en vredemaking. Dit beklemtoon die bydrae wat vroue maak.
- Radikale feminisme beklemtoon die alomteenwoordigheid van manlike dominansie as die oorsaak vir alle sosiale probleme. Dit poog om die belangrikheid van 'n vroulik-georiënteerde kultuur te bevorder. Verder word daar ook gepoog om patriargie te elimineer om vroue te bevry van manlike oorheersing in elke aspek van die lewe, insluitend die familielewe.
- Sosiale feminisme beklemtoon die manlike oorheersing in die ekonomiese klassestryd van kapitalistiese samelewings. Dit glo dat hierdie dominansie verantwoordelik is vir die verdeling van werk volgens geslag en die degradering van vroue se werk. Binne hierdie groepering word daar gestry vir die ekonomiese onafhanklikheid van vroue en om sosiale hervorming teweeg te bring sodat alle vroue en mans dieselfde werkseleenthede sal kry en ewe aktief en betrokke by ouerskap sal wees.

Die tweede golf van feminisme het egter nie heeltemal daarin geslaag om die kompleksiteit en wye verskeidenheid van vroue-ervarings in ag te neem nie. Om die aandag daarop te vestig dat die stryd van swart vroue byvoorbeeld anders as dié van wit vroue, het 'n derde golf van feminisme of die sogenaamde “third-wave feminists” ontstaan. Die swart vroue in

Amerika het hulleself as “womanists” begin beskou (Clifford 2001:25 en Mouton 1997:135).

9.1.2 Feminisme binne die Christendom

In die eerste golf van feminisme was daar al vroue wat die afwesigheid van vroue se perspektief binne die Christelike teologie opgemerk het. Vroue soos Mary Baker Eddy en Elizabeth Stanton het die gebruik van Bybeltekste bevraagteken wat aangehaal is om beperkinge op vroue te regverdig. Vroue kon egter eers tydens die tweede golf van feminisme daarin slaag om die aandag te vestig op die beperkinge van ’n manlik georiënteerde teologie. ’n Christelike manlike teologie word gekenmerk deur ’n patriargale denkraamwerk wat manlike ervaring, denke en waardes bevorder (Clifford 2001:29). Gedurende hierdie beweging het feministiese teoloë nuwe lense verskaf om die “bysindheid” van ’n manlik georiënteerde teologie te korrigeer.

Binne die Christendom is daar ook verskillende feministiese denkraamwerke. Mouton (1997:135–137) onderskei tussen drie groeperings, naamlik:

- Die konserwatief-Christelike groep neem gewoonlik ’n anti-feministiese posisie in. Hulle staan ook enige verandering of vernuwing teë. Hulle glo dat daar net een Bybelse standpunt geld, naamlik dat vroue aan mans onderdanig moet wees en dat niemand binne ’n Christelike verhouding op regte aanspraak kan maak nie. Binne hierdie raamwerk word die kultuurhistoriese aard van Bybelse geskrifte nie in ag geneem nie.
- Die revolusionêre feministe staan weer lynreg teenoor die konserwatief-Christelike groep. Eksponente van die revolusionêre feministe is vroue soos Mary Daly en Naomi Goldenberg. Hulle beskou die patriargale aard van die Bybel as onvertaalbaar vir ’n nuwe samelewing en daarom ook onbruikbaar. Hulle noem hulleself ook post-Christelik, wat beteken dat hulle die goeie waardes en norme van die Christendom sal aanvaar, maar die wese en fondament van die geloof verwerp. Hulle groot beswaar teen die Christendom is die sentraliteit wat daar aan die openbaring van ’n manlike God gegee word (Clifford 2001:33).
- Die reformisties-feministiese groep word verteenwoordig deur teoloë soos Elisabeth-Schlüssler Fiorenza, Letty Russel en Phyllis Bird. Hierdie groep posisioneer hulleself breedweg tussen bogenoemde twee groepe. Hulle glo in die bevryding wat die Christelike geloof vir alle mense inhou. Dit kan gebeur as ’n

“hermeneutiek van ‘suspisie’ in balans gebring word deur ’n hermeneutiek van ‘vertroue’ in die vernuwende of transformerende potensiaal van die Bybel in wisselende tye en omstandighede”. Hulle glo ook dat vroue en mans se rolle gelykwaardig en aanvullend teenoor mekaar is. Hulle wil God nie vervang soos Hy deur Jesus Christus geopenbaar is nie en wil ook nie deel van ’n gemeenskap wees wat vroulike gode aanbid nie (Clifford 2001:33).

- Clifford (2001:33) wys ook op ’n vierde groep feministe binne die Christendom. Sy noem hulle die rekonstruktiewe-Christelike feministe. Hulle deel ’n verbintenis aan die Christendom, maar is van mening dat die pogings wat die reformistiese groep aanwend om die status van vroue te verbeter, nie genoegsaam is nie. Dit is vir hulle nie genoegsaam dat vroue byvoorbeeld ampte in ’n kerk kan beklee of in kerklike verwante bedieninge betrokke is nie. Hulle glo dat tradisionele simbole herinterpreteer moet word sonder om God, soos in Jesus Christus geopenbaar, te verwerp.

Hierdie studie word nie vanuit ’n feministiese perspektief gedoen nie, maar sal die invloed van die feminisme op die NG Kerk en veral op vrouepredikante uitwys.

9.2 VROUEGESKIEDENIS POOG OM VROUE HOOR- EN SIGBAAR TE MAAK

Vrouegesiedenis as ’n georganiseerde studieveld is ’n nalatenskap van die sestigerjare in die vorige eeu, toe ontluikende bevrydingsbewegings verduidelikings begin soek het vir die onderdrukking van vroue. Die eerste pogings in die skryf van vrouegesiedenis was ’n viering van die proses van selfontdekking en het gepoog om vroue wat altyd “weggesteek” [of onhoorbaar – EPB] was, sigbaar te maak (Roberts 2004:192–193). Vroue was nie langer bereid om stemloos te wees nie en het hulle eie stemme en ervarings begin gebruik om ’n nuwe geskiedenis te skep (Gluck 1987:222). ’n Belangrike taak van vrouegesiedenis is om die verskillende betekenis en handeling wat deur patriargale sisteme aangeneem is, uit te wys en te verduidelik (Kelly 1997:251). Wanneer historiese materiaal gelees word om inligting oor vroue te bekom, word daar as’t ware teen die grein gelees omdat die meeste historiese materiaal oor gebeure en gedrag handel wat nie aandag skenk aan die alledaagse en herhalende sake waarin vroue betrokke was nie (Kelly 1997:253).

Vroue het sentraal, en nie marginaal nie, in die ontwikkeling en opbou van gemeenskappe gestaan. Verder was hulle ook saam met mans verantwoordelik vir die bewaring van die kollektiewe geheue van gemeenskappe. Die skriftelike oorlewering van geskiedenis was egter tot onlangs hoofsaaklik in die hande van mans. Dit het gebeur dat groot dele van wat oorgelewer is, gefokus het op wat mans gedoen, ervaar en as belangrik geag het. Daar is 'n soort universaliteit hieraan gekoppel asof dit die volle verhaal vertel. Wat vroue gedoen en ervaar het is nie opgeteken nie en is in die historiese interpretasieproses verwaarloos. So is vroue daarvan weerhou om 'n bydrae te lewer tot die proses van geskiedenis maak as die ordening en interpretasie van die verlede. Dit het die gevolg gehad dat vroue nie hulle eie geskiedenis kon leer ken, waardeur en interpreteer nie. (Lerner 1986:4–5). Vroue se selfwaarde is ook in die instandhouding van 'n patriargale sisteem aangetas.

Aanvanklik het historici van tradisionele historiese konsepte en metodes gebruik gemaak om die veld van vrouegesiedenis te ontgin en uit te brei. Daar is pogings aangewend om die verlore heldinne op te spoor, maar daar was nie altyd voldoende dokumentasie oor hulle beskikbaar nie. Verder was daar geen inligting beskikbaar oor die vroue wat nie so sigbaar in die openbare oog was nie (Gluck 1987:222).

Om 'n egte vrouegesiedenis te skryf, moet daar weer moeite gedoen word om na die stemme van die vroue agter die skerms te luister. Die ritme van vrouens se lewens moet dus ontdek en ontgin word. Mondelinge tradisies is lewendig gehou in die poësie, mites, verhale, kuns en rituele (Lerner 1986:3–6). Hierdie tradisie is ouer as die formele ontstaan en ontwikkeling van mondelinge geskiedenis en het grootliks in Afrika gefunksioneer. In hierdie tradisie is die lewens en ervarings van die gewone vrou en man as belangrik genoeg geag om te onthou en aan ander te vertel (Gluck 1987:222–223). Dit het egter nie deurgespoel na die skriftelike historiese proses nie.

Die teenstelling tussen die aktiewe rol wat vroue in gemeenskappe gespeel het en die marginalisering van hulle rol in die interpretasieproses het vroue in beweging gebring en laat stry teen hierdie omstandighede. Hierdie toenemende bewuswording het die dialektiese krag geword wat vroue in beweging gebring het om hulle omstandighede te verander en in 'n nuwe verhouding tot 'n manlik-gedomineerde gemeenskap te tree (Lerner 1986:5). Vrouegesiedenis is dus belangrik vir die emansipasie van vroue. Wanneer vroue én mans insig het in hulle eie verlede, is dit op sigself al 'n vormende krag in die historiese proses (Lerner 1986:3,5). Gluck (1987:223) kategorieer vrouegesiedenis binne die feministiese veld omdat dit nuwe materiaal oor vroue skep, vroue se ervarings bevestig, 'n

kommunikasiekanaal is tussen vroue oor verskillende generasies heen en vroue help om hulle eie wortels te ontdek.

Hierdie studie kan ook as vrouegesiedenis beskou word omdat dit oor vrouepredikante se reis in die NG Kerk handel en vroue self aan die woord stel. Die vroue neem ook aktief deel aan die interpretasieproses van hulle eie verlede. Die proses om vrouegesiedenis te skep is 'n voortgaande proses en sal nog vir 'n lang tyd nodig wees.

9.3 GENDERSTUDIES BELIG GESLAGSROLLE

Genderstudies het uit 'n feministiese agenda ontwikkel, maar het 'n ander oogmerk. In genderstudies word daar erken dat die konsepte rondom manlikheid en vroulikheid in 'n groot mate sosiaal gekonstrueer is. Dit is dus meer 'n interdisiplinêre veld wat die gender fenomeen ondersoek. Dit beweeg ook weg van die fokus om vroue se ervarings of stemme hoor- en sigbaar te maak (Arnold 2005: paragraaf 4). Volgens Bailey (2005: paragraaf 1) ondersoek genderstudies “*how institutions are gendered and how institutions gender individuals*”.

Gender het in 'n kort tydperk haar plek langs klas en ras ingeneem as 'n kategorie in historiese analise (Bailey 2005: paragraaf 1). Dit belig dus nie biologiese verskille nie, maar fokus meer op kulturele verskille wat sosiaal gekonstrueer word.

'n Eenvoudige voorbeeld om gender as sosiale konstruksie te illustreer, word volgens Clifford (2001:17) in die antwoorde op die vrae in die volgende bekende Engelse kinderrympie gevind:

“What are little girls made of?”

(Antwoord) “Sugar and spice and everything nice”.

“What are little boys made of?”

(Antwoord) “Slugs and snails and puppy dog tails”.

Genderstudies help om vroulike ervaring en identiteitsvorming verder te verstaan en is noodsaaklik om die gender- (of geslags-) verhoudings tussen vroue en mans te ondersoek. Genderstudies belig die gapings in die verstaan van vrouegesiedenis verder (Bailey 2005: paragraaf 3). Vroeër het historici gepoog om die ervarings van 'n groot aantal mense te beskryf asof hulle ervarings homogeen en uniform is. Genderstudies is ook deur die postmodernisme beïnvloed. Onder invloed van die postmodernisme is daar wegbeweeg van die konsep van 'n vaste identiteit na die erkenning van 'n meer vloeibare en komplekse

identiteit. Daar word dus nou erken dat vroue en mans se identiteit byvoorbeeld deur verskillende faktore beïnvloed word. Die rol van gender word tans in verskillende akademiese dissiplines, soos byvoorbeeld die literêre teorie, antropologie, sosiologie, teologie en psigologie, ondersoek.

In hierdie studie sal daar aangetoon word hoe die debat rondom en nadenke oor vroue (en mans) se rol in die NG Kerk in die laat negentigerjare en in die nuwe millennium deur genderstudies beïnvloed is.

10. KONGRUENSIE IN NAVORSING

Ernst (1995:10) kritiseer die verwagting wat daar “in die jongste tyd” aan kerkhistorici gestel word om “daadwerklike voeling met hul gehoor te hê” en selfs “organisatories met die ‘people’ verbind te wees”. Hy tipeer dit as ’n utilistiese geskiedenisbeskouing. Volgens hom moet kerkgeskiedskrywing diensbaar wees en die diensbaarheid daarvan lê nie in dit wat met die geskiedskrywing beoog word of die “mate van kontak met die gehoor” nie. Hierteenoor is Balcomb (2000:55–59) van mening dat die navorser nie net na die verhale van sy/haar gespreksgenote moet luister nie, maar ook daarmee moet identifiseer. Om mense en gebeure van “buite af” waar te neem, beteken dat jy as navorser hulle as objekte beskou in ’n soort oorsaak-en-gevolg-verhouding, waar die persoon of gebeurtenis se belangrikheid daarvan afhang van watter impak hulle op ander “objekte” het. Wanneer die historikus in die ander persoon se verhaal “inbeweeg”, beteken dit dat sy/haar eie verhaal ook uitgedaag kan word. Dit kan soveel uitgedaag word dat die navorser sy/haar verhaal sal moet rekonstrueer. Identifikasie met ’n ander persoon se verhaal kan dus besondere uitdagings aan die navorser stel.

As navorser wat ’n keuse uitgeoefen het om narratief in die sosiaal-konstruksionisme te werk te gaan en wat binne ’n postmoderne paradigma van (kerk)geskiedskrywing werk, moes ek getrou bly aan die waardes wat vir hierdie navorsingsmetode en paradigma geld. As navorser moes ek daarna streef om kongruent te wees. Om as navorser eties en kongruent op te tree moet die navorser volgens Morgan & Drury (2003:75) drie fundamentele vrae kan beantwoord:

- Die navorser moet kan sê watter metodes gebruik is om integriteit en geldigheid te verseker.

- Die navorser moet sê wat hy/sy na die studie bring in terme van ervaring en kwalifikasies.
- Die navorser moet openlik en deursigtig wees oor enige voorveronderstellings.

'n Navorser wat op 'n sosiaal-konstruksionistiese wyse werk, het inderdaad “voeling met sy/haar gehoor”, of in meer postmoderne taal, staan wel in 'n verhouding met die konteks en sy/haar navorsingsgenote of die deelnemende navorsers. Elmesky (2005: paragraaf 5) stel dit dat etiese deskundigheid dit vereis om medelye of 'n gevoel van eensgesindheid met die navorsingsgemeenskap te hê.

Ten opsigte van my rol as navorser teenoor die deelnemende navorsers, die volgende:

Die deelnemende navorsers word nie deur die navorser as subjekte van studie beskou nie, maar as navorsingsgenote van die studie. Daarom moet die navorser haarself verbind tot die navorsingsgenote se unieke verhale, hulle idees en interpretasies.

Dit vra dat die navorser moeite sal doen om die navorsingsgenote se verhale in hulle eie taalwerklikheid en terme aan te hoor. Die navorser moet die nodige ruimte skep en toelaat dat hulle eie verhale ontvou. Dit vra laag gestruktureerde gesprekke (vgl. Bosman 2001:86). Ek het die gesprekke aanvanklik semi-gestruktureerd gehou om spesifieke informasie oor die navorsingsgenote se loopbaan en roeping te bekom. Rubin & Rubin (1995:5) maak ruimte vir beide ongestruktureerde en semi-gestruktureerde/gefokusde gesprekke in hierdie benadering.

Elmesky (2005, paragrawe 9–12) lig die belangrikheid van respek vir jou navorsingsgenote uit. Respek beteken verskillende dinge in verskillende kontekste. Respek gedy waar die navorser verstaan wat vir die medenavorser belangrik is en dit ag.

My rol as navorser is nie om die waarheid met betrekking tot die verlede, of meer spesifiek ten opsigte van hierdie studie, die waarheid oor vrouepredikante se rol in die NG Kerk te ontdek nie. Die navorser moet eerder 'n posisie van “*not-knowing*” inneem (vgl. Müller, Van Deventer & Human 2001:81) en toelaat dat die navorsingsgenote self betekenis gee aan roepingsverhale en hulle rol as vrouepredikante in die NG Kerk. In hierdie verband moes my eie verhaal, oogmerke en denke oor die konteks my nie doof maak vir die verhale van my navorsingsgenote nie of veroorsaak dat ek hulle nie goed hoor nie.

Die volgende is ook belangrik om subjektiewe integriteit te behou:

- 'n Gewilligheid om eie belange te verklaar

- 'n Openheid oor jou voorveronderstellings.
- Om as navorser oor jou eie motiewe en reaksies gedurende die proses te reflekteer.

Met hierdie benadering word daar ook nie met bepaalde hipoteses gewerk wat deur die ontdekking van die ware feite gerugsteun of bewys word nie.

In historiese kringe kan die vraag gevra word hoe die feit dat daar op iemand se geheue staatgemaak word, die geldigheid van so 'n bron as 'n historiese bron kan beïnvloed (Vansina 1985:xii). Sonder om die kompleksiteit oor die saak te ontken en debat oor hierdie vraag oop te maak, kan dit gestel word dat dit in narratiewe navorsing in 'n postmoderne konteks, nie net gaan oor die opeenvolging van 'n klomp gebeure nie, maar wel oor die betekenis wat mense aan gebeure heg. En 'n persoon word as die kundige oor sy/haar eie lewe beskou. In hierdie navorsing is die verhale nie as 'n sekondêre bron beskou word nie.

Beskrywings van ervarings word ontwikkel uit die data (Leedy & Ormrod 2001:153). Hierdie raamwerk bied 'n fondament vir die verkryging van data deur 'n verskeidenheid van bronne. Dit bied die geleentheid vir buigsame vertolkings of interpretasies. Dit weerspieël ook epistemologiese pluraliteit (Morgan & Drury 2003:74).

11. FAKTORE WAT DIE KEUSE VAN NAVORSINGSMETODE BEÏNVLOED HET

Daar is 'n paar faktore wat my op hierdie benadering laat besluit het, naamlik my eie verhaal, my lewens- en wêreldbeskouing, die moontlikhede en uitdagings wat 'n posmodernistiese paradigma aan kerkgeskiedenis stel die en die waardes wat in 'n sosiaal-konstruksionistiese navorsingsproses geld.

11.1 MY EIE VERHAAL

My eie verhaal het my gedwing om van 'n soort naïwiteit na 'n kritieser of meer vraagstellende ingesteldheid te beweeg. Die aard van hierdie kritiese of vraagstellende ingesteldheid is egter nie dié van 'n kantlynkritikus nie, maar wel deelnemend van aard.

Die interpreterasie van my verhaal, waarin ek geleer het om self betekenis aan die verhale in my lewe te gee en alternatiewe verhale of stories te begin skryf, het ook 'n invloed op die keuse van die navorsingsmetode gehad. Dit het my laat besef dat geskiedenis nie oor die

soeke na die feite of die waarheid in die verlede gaan nie, maar wel oor die vertel van (eie) verhale en die gee van betekenis daaraan. Ek het dus met 'n ander oog na geskiedenis begin kyk en 'n postmoderne benadering tot geskiedskrywing, soos deur Wright (2000:128) verwoord, het vir my begin sin maak: *“History is no longer simply about finding “facts” and putting them together into a story: it is now also about studying the complexities of storytelling and the ways in which “the past” is referred to in order to make meanings in the present.”*

11.2 MY LEWENS- EN WÊRELD BESKOUING

Dit is vir my belangrik dat navorsing met integriteit gedoen moet word en dat die navorser in die navorsingsproses getrou aan sy/haar eie lewens- en wêreldbeskouing moet bly. Die manier waarop die navorser sy/haar eie lewe, mense en die wêreld beskou, sal uiteraard die keuse van 'n wetenskaplike navorsingsproses beïnvloed.

In my lewens- en wêreldbeskouing speel die uitgangspunte van 'n Bybelse koninkryksperspektief in en vir die lewe 'n baie belangrike rol. Sonder om 'n volledige uiteensetting te gee, is twee aspekte hier van belang. Jesus kom vestig in Sy persoon, Sy werk en in Sy omgang met mense die koninkryk van God. Hy het veral by die randfigure, die onwaarskynlikes, stil gestaan en op verskeie maniere nuwe lewensmoontlikhede vir mense geskep. Verder het Hy telkens die metanarratiewe van die destydse samelewing uitgedaag. Alhoewel dit nie die bedoeling van die postmodernisme is om die beginsels van die koms van die koninkryk van God neer te lê nie, is daar waardes in die postmodernisme wat my weer laat kyk het hoe Jesus gestalte aan die koninkryk van God gegee het. Een van hierdie waardes is die plek wat die postmodernisme aan die stem van gemarginaliseerdes gee. 'n Ander waarde wat in hierdie verband uitstaan, is om die voorskriftelike metanarratiewe in die samelewing uit te daag. In die vestiging van die koninkryk van God gaan dit ook daaroor om die heerskappy van God op alle lewensterreine te vestig. In hierdie verband is die profetiese, bevrydende en sosiaal-politieke stem van die teologie belangrik.

11.3 DIE MOONTLIKHEDE EN UITDAGINGS WAT AAN KERK GESKIEDENIS GESTEL WORD

Jenkins (2003:70) onderstreep dit dat die feit dat ons in 'n postmoderne wêreld leef, die sienswyses beïnvloed wat ons oor geskiedenis het. Ek het reeds vroeër sekere waardes in die postmoderne paradigma uitgelig, wat 'n invloed op die keuse van 'n wetenskaplike

paradigma en navorsingsproses gehad het. (Die stemme van gemarginaliseerdes en die uitdaging van metanarratiewe).

Rossouw (1995:75–91) stel dit dat die postmodernisme vir 'n nuwe teologiese refleksie vra en daarom sekere uitdagings aan die teologie stel. Die uitdagings wat postmodernisme aan kerkgeskiedenis stel en wat 'n invloed op my keuse vir 'n postmoderne paradigma van kerkgeskiedbeskrywing uitgeoefen het, is opsommenderwys die volgende:

11.3.1 'n Geleentheid tot 'n nuwe verstaan van die taak van kerkgeskiedenis.

In 'n postmoderne kerkgeskiedenisbeskouing word die verlede geken deur die verhale wat spesifieke mense onder spesifieke omstandighede vertel. Die verlede word nie blootgelê deur die historikus nie, maar gekonstrueer deur taal. Geskiedenis word nie ontdek nie, maar gemaak.

Hierdie geskiedenisbeskouing daag die beskouing van wat die waarheid is en objektiewe feite natuurlik uit. Ander waardes wat hier van belang is, is dat postmodernisme die realiteit wat deur taal gekonstrueer word, belangrik ag (Freedman en Combs 1996:22,27). In 'n postmodernistiese geskiedenisbeskouing trek die rol van taal en die vertel van verhale ook al meer aandag (Wright 2000:128). Historici begin nou kyk na die detail van die taalwerklikheid waarin stories vertel word. Die tekstualiteit van verhale word ook nou ernstig opgeneem.

Dit neem die invloed in ag wat 'n besondere geskiedenisbeskouing, hier spesifiek kerkgeskiedenisbeskouing, op die samelewing gehad het. Westerse geskiedenis en kerkgeskiedenis in die besonder was vir baie lank die verhale van “groot mans” (Elam 1997:66). Hierdie verhale oor mans en deur mans het die samelewing byvoorbeeld beïnvloed deur die indruk te laat dat slegs hierdie mans 'n besondere rol in die samelewing gehad het. Die verhale van die vroue en die invloed wat hulle gehad het, veral in die kerkgeskiedenis, is besonder skraal. 'n Postmoderne kerkgeskiedenisbeskouing maak die deur oop om nuwe stemme en verhale op nuwe maniere te hoor. Elam (1997:66–67) vra tereg die vraag wat die invloed daarvan sal wees as vroue se geskiedenis geskryf word. Ek wil die vraag verbreed deur te vra wat die invloed van vroulike historici kan wees.

11.3.2 Gemarginaliseerde stemme word gehoor

Soos reeds genoem, maar hier ook van belang, kry gemarginaliseerde stemme nou die kans om gehoor te word. “His-story” word nou “her-story”. Die feminisme beskou vroue dikwels as ’n eenheidskategorie. “Her-story” maak egter nie daarop aanspraak dat dit die enigste verhaal is nie en sy praat ook nie namens alle vroue nie (vgl. Elam 1997:66–69 in ’n artikel waarin sy die vraag probeer antwoord wat dit beteken om ’n vrouegesiedenis te skryf).

’n Voorstander van ’n meer postmoderne benadering tot geskiedskrywing, Ian Chambers (1997:72), waarsku egter dat die verteenwoordiging of insluiting van gemarginaliseerde stemme oor baie meer gaan as om net ruimte vir hierdie stemme te skep, of akademiese dissiplines te verbreed of ’n pluralistiese blik op sake te skep. Dit gaan in wese oor die herskep van die kerk, die herskep en verandering van ’n kultuur, samelewing en taal wat gemarginaliseerdes voorheen uitgesluit het.

11.3.3 Uitdagings aan die kommunikasiestyl van kerkgeskiedenis

Postmodernisme stel ook nuwe uitdagings aan die kommunikasiestyl van kerkgeskiedenis. Kerkgeskiedenis gee nie meer net feite en gebeure weer nie, maar stel mense self aan die woord. Lewenservaringe en verwagtinge word gedeel en appelleer óf na die leser óf na die hoorder. Hierdeur word nuwe deure vir mondelinge geskiedenis oopgemaak.

Postmodernisme maak die deur oop vir kerkgeskiedenis om ’n groter bydrae te lewer tot identiteitsvorming in die Christelike gemeenskap. Die aanhoor van verhale waarin gemarginaliseerde stemme gehoor word en waarin die lewenservaringe, roepingsverhale, en die invloed wat formele kerklike prosesse op spesifiek vrouepredikante gehad het, gee die hoorder kans om te besin oor die vraag “wie is ons?” en “wat behoort ons as Christene / kerk te doen?”

12. DIE HANTERING VAN LITERATUUR EN BRONNE OM VERHALE OOP TE BREEK

Die geleentheid om ’n besondere en unieke reis te onderneem, is dikwels die geleentheid van ’n leeftyd waarvoor ’n mens dan deeglik beplan deur navorsing te doen oor die spesifieke plek(ke), die geskiedenis daarvoor, die unieke kenmerke van daardie plek, die

besienswaardighede, verblyf, vervoer, weer, ensovoorts. Hiervoor is atlasse, kaarte, die internet, reisjoernale, geskiedenisboeke, brosjures, koerantberigte en resensies baie handig.

Maar om 'n plek regtig te leer ken moet jy bereid wees om nie net 'n toeris te wees wat vinnig na die bekendste bakens kyk, 'n paar foto's neem en aanbeweeg nie. Jy moet bereid wees om met die mense te gesels, deur die strate te drentel en te luister, dan ontdek jy dikwels die onverwagse, die stories wat jy altyd sal onthou. Jy moet ook bereid wees om deur die kleiner plekkies wat nog nie deur toeriste vertrap is nie, te snuffel. Die skat van 'n plek lê soms daar opgesluit!

Die skryf van hierdie proefskrif was vir my soos daardie unieke reis: 'n eenmalige geleentheid waar ek deur 'n bepaalde stuk geskiedenis van die NG Kerk kon reis, maar ook kon stilstaan by die mense om na hulle stories te luister en uit te vind watter impak die beleidsbesluite van die NG Kerk op hulle lewens gehad het. Net soos 'n gesoute reisiger het ek van die volgende literatuur en bronne in hierdie navorsing gebruik gemaak om die beleid na te spoor, maar ook die mense langs die pad te leer ken en na hulle verhale te luister:

- Agendas, verslae en notules (ook genoem: Handeling) van kerklike vergaderings soos sinodale kommissies en sinodes. Die amptelike beleid van NG Kerk word op sinodes bepaal.
- Die internet bied toegang tot 'n magdom resente inligting. Met hierdie data is daar versigtig te werk gegaan aangesien dit nie altyd aan 'n akademiese keuringsproses onderwerp is soos met akademiese artikels en boeke nie. Sommige webwerwe bied slegs 'n kursoriese oorsig oor stof. Daar is egter heelwat akademiese tydskrifte wat wel op die internet beskikbaar is. Die datum waarop die webwerf besoek is, is saam met die webadres aangedui. Aangesien bladsynommers nie op die internet aangedui kan word nie, is die aantal paragrawe in die bronnelys en die spesifieke paragraafnommer in die teks self aangedui. Wanneer pdf-lêers van gepubliseerde artikels beskikbaar was, het dit gewoonlik die bladsynommers van die oorspronklike publikasie daarop. Die bladsynommers is in daardie geval dan wel aangedui.
- Ek het aan elke vrou wat sedert 1990 gelegitimeer is 'n vraelys gestuur. In die vraelys wat aan elkeen gestuur is, is basiese inligting verhaal soos wanneer hulle afstudeer het, hoe lank dit geneem het voordat hulle 'n beroep of ander aanstelling gekry het, wat hulle tans doen, of hulle verder studeer het, wat hulle spesialiteitsvelde is, wat is die aard van hulle pos, watter frustrasies hulle ervaar en

of hulle bereid sal wees om hulle verhale met my in 'n navorsingsproses te deel. Aangesien ek op die moderatuur van die NG Kerk dien wat in opdrag van die Algemene Sinodes van 2002 en 2004 ook na die spesifieke omstandighede van vrouepredikante en proponente moet kyk, vra ek hulle ook of daar enigiets is waarmee die moderatuur hulle behulpsaam kan wees. 'n Voorbeeld van hierdie vraelys is agterin hierdie proefskrif vervat.

- Die individuele verhale van 'n groepie van hierdie vroueproponente en –predikante is 'n belangrike bron. Die verhale van die vroue staan langs die geskrewe bronne soos agendas, verslae en notules en hierdie verhale word nie as sekondêre bronne beskou nie. Hulle vertel daardie onverwagse stories langs die reispad. In die narratiewe benadering, waaroor ek later meer sal uitbrei, is dit belangrik dat die gemarginaliseerde stemme hoorbaar gemaak sal word. Hulle word aan die woord gestel deur verbatim aanhalings. Hierdie aanhalings word in 'n ander lettertipe gegee en die paragrawe is ook aan weerskante ingekeep en sal van mekaar onderskei word deur die gebruik van eenvormige afkortings. 'n Beskrywing van elke reisgenoot en die afkortings volg later. Die weergawes van enkele persone wat by die formele kerklike proses betrokke was (wat myself insluit), word op dieselfde manier weergegee met hulle voorletters daarna.
- Koerantberigte, briewe en populêre tydskrifartikels oor die hele debat rondom vroue maak ook deel van die studie uit om die aard van die sosiale stem weer te gee.
- Die breër wetenskaplike gemeenskap het ook 'n invloed uitgeoefen in die keuse van literatuur om hierdie reis te onderneem en uiteindelik oop te breek. 'n Gesprek met die breër wetenskaplike gemeenskap oor hierdie navorsing en temas wat uit die navorsing na vore mag kom, is belangrik omdat teologie, en veral 'n postfundamentele teologie nie in isolasie beoefen kan word nie. Kerkgeskiedenis en Praktiese Teologie is nie die enigste wetenskaplike dissiplines wat oor vroue se posisie in die gemeenskap nadink nie. Daarom het ek ander literatuur wat deel vorm van die breër akademiese gesprek oor die tersaaklike temas ook geraadpleeg.

13. NAVORSINGSPLAN

Hierdie reisverhale sal in kronologiese volgorde teen die breë agtergrond van die verloop van die besluitnemingsprosesse van die Algemene Sinode van die NG Kerk weergegee word. Sommige temas wat uit die verhale en studie na vore gekom het en wat dieper ondersoek is, is deurlopend hanteer.

Die indeling van hierdie navorsing is soos volg:

Hoofstuk 1: Wetenskaplike posisionering en navorsingsproses

Hoofstuk 2: Die tydperk 1944–1974. 'n Tyd van nadenke oor die posisie van vroue in die ampte.

Hoofstuk 3: 1975–1990: 'n Verskil in Skrifinterpretasie kenmerk die twee kante van die debat.

Hoofstuk 4: 1991–2006: Die praktyk vat stadig pos.

Hoofstuk 5: Kritiese terugskouing op die navorsingsproses en kerkhistoriese bydrae wat gelewer is.

Die navorsingsaksie is in Afrikaans geskryf aangesien dit die moedertaal en geloofstaal van die navorser en navorsingsgenote is. Dit is ook die taal waarin die NG Kerk kommunikeer. Omdat die navorsingsgenote almal teologies geskool is, sal die akademiese en teologiese taal waarin die navorsingsaksie en enige verslae beskryf gaan word, ook vir hulle toeganklik wees.

14. SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is die wetenskaplike posisionering en navorsingsproses wat in hierdie studie gevolg gaan word, uiteengesit. Die navorsingswaardes wat in die sosiaal-konstruksionisme geld, naamlik dat sodanige navorsing 'n deelnemende en verhalende proses is, dat die invloed van diskoerse bestudeer word en dat die belangrikheid van taal in ag geneem word, sal in die navorsing verreken word. Vanuit 'n post-fundamentele teologiese posisionering is van 'n paar van die bewegings in 'n postfundamentele prakties-teologiese metodologie gebruik gemaak om na die belewing van agt vroueproponente en -predikante deur die loop van die proses van toelating, én daarna, te luister en saam met hulle te interpreteer. Daar is van die volgende bewegings gebruik gemaak: Die beskrywing

van die verskillende kontekste waarteen die roepingsverhale en loopbane van vrouepredikante afgespeel het; die aanhoor en beskrywing van die kontekstuele ervarings van die betrokke vroue; die interpretasie van en betekenisgewing aan die verhale in samewerking met die vroue wat as medenavorsers geag word en die beskrywing van en refleksie oor die ervaring van God se teenwoordigheid in hulle roepingsverhale en bedieninge as proponente en predikante. Hierdie postfundamentele prakties-teologiese metodologie is inherent narratief van aard en sluit ook nou aan by die denklyne wat in die sosiaal-konstruksionisme geld.

Die faktore wat in ag geneem is om navorsingsgenote vir hierdie studie te kies is uiteengesit saam met die etiese riglyne waarbinne die navorsing sal geskied.

Deur hierdie metodologie is daar probeer om 'n bydrae te lewer tot die ontwikkeling en uitbou van mondelinge geskiedenis. Die ontstaan, ontwikkeling, doel en waarde van mondelinge geskiedenis as georganiseerde aktiwiteit, sowel as die beperkinge en uitdagings rondom mondelinge geskiedenis is bespreek.

Die beskrywing van vroue se verhale is terselfdertyd ook vrouegesiedenis wat poog om vroue meer hoor- en sigbaar in algemene geskiedenis, maar spesifiek ook kerkgesiedenis te maak. Die metodologie pas ook binne 'n meer postmoderne benadering tot geskiedenis in.